

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Opole, dnia 29 grudnia 2015 r.

Poz. 3239

UCHWAŁA NR XVI/127/2015 RADY MIEJSKIEJ W STRZELCACH OPOLSKICH

z dnia 16 grudnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie na lata 2016 - 2019”

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 oraz z 2015 r. poz. 397, 774 i 1505), po uzyskaniu opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miejska w Strzelcach Opolskich uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie na lata 2016 - 2019”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Strzelec Opolskich.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia jej w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

Przewodnicząca
Rady Miejskiej

Gabriela Puzik

Załącznik
do Uchwały Nr XVI/127/2015
Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich
z dnia 16 grudnia 2015 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY STRZELCE OPOLSKIE
NA LATA 2016 - 2019**

STRZELCE OPOLSKIE, 2015

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	13
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	18
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	27
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2016 - 2019 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....	27
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	36
5.2.1. Charakterystyka gminy	36
5.2.2. Zarys historii obszaru gminy	38
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	40
5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	41
5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Strzelce Opolskie.....	44
5.4. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków	45
5.5. Zabytki archeologiczne	68
5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	82
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	119
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie	122
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	128
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	129
9.1. Dotacje.....	130
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.....	135
9.3. Środki europejskie.....	136
10. Realizacja i finansowanie przez gminę Strzelce Opolskie zadań z zakresu ochrony zabytków	143
12. Spis tabel, rysunków i zdjęć.....	152

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Strzelce Opolskie. Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Burmistrza, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie Miejskiej sprawozdanie z wykonania programu. Program ten stanowi kontynuację opracowanego Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie na lata 2012 - 2015, który został przyjęty uchwałą nr XIX/120/2012 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich dnia 31 stycznia 2012 r. Program został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

Gminny program opieki nad zabytkami to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy, jako jednostki podziału administracyjnego, a nie odnoszą się jedynie do władz gminy, których bezpośredni wpływ na działalność instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony tylko do nielicznych. Głównym odbiorcą Programu jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami programu mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy. Istotnym celem Programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat Gminnego programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw: o samorządzie terytorialnym (t.j. Dz. U. 2013 poz. 594, ze zm.), o planowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2015 poz. 199) oraz o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2013 poz. 627, ze zm.). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochrona i opieka nad dziedzictwem kulturowym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jest regulowana wieloma aktami prawnymi, które powinny być uwzględniane w opracowywaniu programów opieki nad zabytkami. Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. nr 78, poz. 483, ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t.j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością.

Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
  - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
  - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
  - f) instrumentami muzycznymi,
  - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - b) cmentarzyskami,
  - c) kurhanami,
  - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.
- 2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- 4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony

konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Rejestr zabytków - dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji Wojewódzki Konserwator Zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Pomnik historii - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy - jest formą ochrony zabytków. Tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- **Art. 16 ust. 1:** wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- **Art. 17:** określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (prezydent miasta, burmistrz) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków”.

• **ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t.j. Dz. U. 2015 poz. 1515), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

• **ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t.j. Dz. U. 2015 poz. 199). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

• **ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t.j. Dz. U. 2013 poz. 1409, ze zm.). Ustawa ta normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- **ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t.j. Dz. U. 2013 poz. 1232, ze zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t.j. Dz. U. 2013 poz. 627, ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t.j. Dz. U. 2015 poz. 782). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t.j. Dz. U. 2012 poz. 406, ze zm.). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1 i 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t.j. Dz. U. 2014 poz. 1118, ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t.j. Dz. U. 2012 poz. 987, ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr

kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomości obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzanie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t.j. Dz. U. 2012 poz. 642, ze zm.). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t.j. Dz. U. 2011 nr 123 poz. 698, ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Dokumenty, do których odwołuje się Gminny program opieki nad zabytkami połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumiły Rouby, są niezwykle ważnym dokumentem, związanym z ochroną zabytków w Polsce. W dokumencie zapisano między innymi: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W opracowaniu zostały zawarte cele i zadania dla Programu Krajowego. Stwierdzono, że „celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”.

Za istotne, uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich porządkujących sferę ochrony zabytków, które dotyczą konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych.

Podstawowe zasady konserwatorskie:

- zasady *primum non nocere* (z łac. - po pierwsze nie szkodzić);
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
- zasady odwracalności metod i materiałów;
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W dokumencie do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące założenia w zakresie:

- uwarunkowań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami: określenie stanu zabytków: nieruchomości, ruchomych i archeologicznych oraz stanu zabytków techniki, pomników historii i obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Dodatkowo ocena stanu służb związanych z ochroną i opieką nad zabytkami i stan uregulowań finansowych, organizacyjnych i prawnych.

- działań o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa; przygotowanie

strategii i głównych założeń ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.

- systemu finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.
- dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania: co oznacza ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.
- kształcenia i edukacji: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.
- współpracy międzynarodowej: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

• **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupelnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym zadaniem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo**

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego

równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

- **Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020**

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

- **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 (KPZK 2030)**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030, przyjęta została uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego, Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku, Strategia Rozwoju Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego do roku 2020;
- **powiatowym:** Strategia Rozwoju Powiatu Strzeleckiego na lata 2014 - 2020, Aktualizacja programu ochrony środowiska dla powiatu strzeleckiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie na lata 2016 - 2019 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych

dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.**

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku została przyjęta uchwałą nr XXV/325/2012 przez Sejmik Województwa Opolskiego dnia 28 grudnia 2012 r. Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym regionalnym dokumentem strategicznym.

Strategia powstała z myślą o optymalnym wykorzystaniu potencjałów i szans rozwojowych regionu woj. opolskiego. W ramach procesu opracowania strategii wykorzystano analizę SWOT. Był to istotny etap diagnostyczny wspomagający proces formułowania wyzwań, celów strategicznych i celów operacyjnych.

Realizacja kierunków rozwoju, które zostały określone w Strategii, ma służyć osiągnięciu wizji naszego regionu w 2020 roku:

- regionu wielokulturowego, w którym najważniejsi są jego mieszkańcy: wykształceni, otwarci na zmianę, wiedzę i innowacje, a także aktywni - na rynku pracy i poza nim;
- przyjaznego środowiska życia dla rodzin, przedsiębiorców i wszystkich reprezentantów przestrzeni społeczno - gospodarczej;
- województwa z atrakcyjną ofertą rynku pracy, ofertą edukacyjną, kulturalną i gospodarczą, zachęcającą do wyboru tego regionu jako miejsca do zamieszkania, wypoczynku, inwestycji i rozwoju działalności innowacyjnej.

W rozdziale 2, w ramach diagnozy społeczno - gospodarczej opisano dziedzictwo kulturowe, jako jeden z wyróżników województwa opolskiego. Dziedzictwo kulturowe, którego bogactwo często przewyższa stan posiadania innych, znacznie większych i zasobniejszych regionów w Polsce, jest znaczącym czynnikiem rozwoju województwa opolskiego. Spośród wielu obiektów wyróżniają się przede wszystkim zabytkowe zespoły, w tym uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wizytówką regionu są liczne kompleksy zabytkowej architektury sakralnej i świeckiej. Z wielu szlaków w województwie na uwagę zasługują także droga św. Jakuba, przebiegająca z Europy wschodniej do Santiago de Compostela w Hiszpanii oraz szlak średniowiecznych polichromii brzeskich łączący ponad 20 obiektów z unikalnymi gotyckimi malowidłami ściennymi. W regionie znajdują się liczne zabytkowe świątynie na obszarach wiejskich, w szczególności drewniane kościoły na pñ. województwa, a także zabytki techniki, rzemiosła i gospodarki oraz znaczące zabytki kultury przemysłowej, technicznej i hydrotechnicznej warte zachowania, udostępnienia i wykorzystania na cele turystyczne. W regionie jest również wiele obiektów o dużym znaczeniu historycznym oraz zbiorów sztuki, także współczesnej. Niestety stan techniczny wielu obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego jest zły, co kwalifikuje je do renowacji i rewitalizacji, tak by podnosiły atrakcyjność turystyczną i społeczno-kulturową regionu. O tożsamości regionalnej świadczy także dbałość o dziedzictwo kultury niematerialnej, łączącej głównie tradycje kultury śląskiej i kresowej, co

przejawia się między innymi w specyficznym dla regionu folklorze, obyczajowości, języku i sztuce kulinarnej. Region opolski wyróżnia tradycyjna kuchnia, z której kilkadziesiąt produktów znalazło się na listach produktów tradycyjnych w regionie, kraju i Europie.

W strategii zdefiniowano 10 celów strategicznych, które określają docelowy, pożądany stan rozwoju województwa opolskiego w poszczególnych obszarach realizacji strategii, wyznaczają obszary realizacji celów operacyjnych, tj. określonych zamierzeń, przeznaczonych do realizacji, w ramach których zaplanowano bardziej skonkretyzowane działania:

- CEL STRATEGICZNY 1. Konkurencyjny i stabilny rynek pracy;
- CEL STRATEGICZNY 2. Aktywna społeczność regionalna;
- CEL STRATEGICZNY 3. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka;
- CEL STRATEGICZNY 4. Dynamiczne przedsiębiorstwa;
- CEL STRATEGICZNY 5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno - kulturalna;
- CEL STRATEGICZNY 6. Dobra dostępność rynków pracy, dóbr i usług;
- CEL STRATEGICZNY 7. Wysoka jakość środowiska;
- CEL STRATEGICZNY 8. Konkurencyjna aglomeracja opolska;
- CEL STRATEGICZNY 9. Ośrodki miejskie biegunami wzrostu;
- CEL STRATEGICZNY 10. Wielofunkcyjne obszary wiejskie.

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego**

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego został przyjęty uchwałą nr XLVIII/505/2010 przez Sejmik Województwa Opolskiego dnia 28 września 2010 r. Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w rozdziale poświęconym planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej województwa, podkreślając również jako jedną z głównych zasad zagospodarowania przestrzennego „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego, jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji”. Również rozdział traktujący o turystyce, w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Wg autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów

dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki. W związku z tym kierunki polityki przestrzennej w tym obszarze obejmą m.in.: ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ochronę, modernizację, konserwację i odbudowę obiektów i układów zabytkowych oraz innych obiektów kultury, budowę systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu międzyregionalnym.

Obszerny rozdział planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny, co pokazuje, jaką do tej dziedziny życia społecznego przykładają władze samorządowe województwa. Dokument, cytując ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i przypomina, że „ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu. Obiekty kultury materialnej powinny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego:

1. Zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
  - wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
  - wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
  - wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni;
2. Obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie mpzp z określeniem stref ochrony konserwatorskiej - priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym;
3. Nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w mpzp;
4. Kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych;
5. Wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem;
6. Oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy;
7. Harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji;
8. Zachowanie mieszkalno - usługowego charakteru centrów miast;
9. Ekspozowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego;
10. Inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno - gospodarczego.

• **Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku**

Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku podkreśla pierwszorzędną potrzebę zachowania dobrego stanu środowiska, jako podstawowego warunku zrównoważonego i harmonijnego rozwoju. W oparciu o diagnozę stanu środowiska, uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne polityki ochrony środowiska oraz wymagania w zakresie jakości środowiska i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych poniżej przedstawiono priorytety bądź uciążliwości wraz z głównymi kierunkami działań.

W programie określono wojewódzkie priorytety ochrony środowiska:

- ochrona wód i gospodarka wodna,
- ochrona powierzchni ziemi przed odpadami,
- ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami i środowiska człowieka przed hałasem,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody:

Dotyczy to przede wszystkim nowego podejścia do ochrony przyrody, uwzględniającego europejskie wymogi w tym zakresie. Istotnymi zagadnieniami jest również ochrona i zrównoważony rozwój lasów. Główne kierunki to: wdrażanie systemu NATURA 2000, optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniająca spójność ekologiczną województwa oraz ochronę różnorodności biologicznej, w tym pobudzenie aktywności samorządów, polepszenie wdrażania programu rolno - środowiskowego, wprowadzanie zielonej infrastruktury do planowania przestrzennego, odbudowa zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych, zwiększanie lesistości i przebudowa drzewostanów w oparciu o zasadę zachowania różnorodności biologicznej, w tym zalesianie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolniczej lub zdegradowanych za wyjątkiem terenów cennych przyrodniczo.

- ochrona powierzchni ziemi i środowiska glebowego.

W województwie opolskim powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona zajmuje łącznie 56 261,4 ha², co stanowi 27,2% powierzchni ogólnej województwa. Regionalny system obszarów i obiektów chronionych w województwie opolskim tworzą:

- obszary Natura 2000, w tym zatwierdzono 4 obszary specjalnej ochrony ptaków: Grądy Odrzańskie, Jezioro Turawskie, Zbiornik Nyski, Zbiornik Otmuchowski oraz wskazano do objęcia ochroną kolejnych 21 ostoi, docelowo obszarami Natura 2000 ma być objęte 6,6% powierzchni województwa;
- 3 parki krajobrazowe („Góry Opawskie”, „Góra Św. Anny”, „Stobrawski”), plan ochrony posiada w chwili obecnej Stobrawski Park Krajobrazowy i Park Krajobrazowy Góra Św. Anny;
- 9 obszarów chronionego krajobrazu;
- 36 rezerwatów przyrody, w tym 30 rezerwatów leśnych, 2 florystycznych, 2 stepowe i 2 przyrody nieożywionej;
- obszary o randze lokalnej: zespoły przyrodniczo - krajobrazowe, których na terenie województwa utworzono 14;

- użytki ekologicznej - 96;
- stanowiska dokumentacyjne - 9;
- pomniki przyrody - 606 sztuk.

Na terenie województwa opolskiego znajdują się obszary o wysokich walorach krajobrazu kulturowego. Ulegają one stopniowej degradacji. Na obszarach tych powinny zostać podjęte zdecydowane działania ochronne, w szczególności za pomocą instrumentów planowania przestrzennego. Wojewoda opolski opracował dokument „Ochrona i Konserwacja Zabytkowego Krajobrazu Kulturowego Województwa Opolskiego”, na którego podstawie określono obszary o predyspozycjach rezerwatów kulturowych i parków kulturowych.

Najważniejszymi celami w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego, w województwie opolskim są:

- ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego, w szczególności na wyznaczonych obszarach rezerwatów i parków kulturowych;
- ochrona obszarów o wysokich walorach krajobrazowych (przede wszystkim w granicach istniejących oraz proponowanych wielko powierzchniowych form ochrony przyrody, a także w granicach dolin rzecznych) przed dysharmonijnymi obiektami wysokościowymi i wielko kubaturowymi (instalacje wiatrowe, stacje bazowe telefonii komórkowej itp.);
- utrzymanie tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu rolniczego w szczególności w północno-wschodniej części województwa, kształtowanie poprzez zadrzewienia i zakrzaczenia krajobrazu intensywnie użytkowanego rolniczo (płd. - zach. część województwa) - łączenie ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego.

- **Strategia Rozwoju Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego**

Strategia Rozwoju Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego do roku 2020 została opracowana w 2015 r. i jest kluczową deklaracją samorządów skupionych w Subregionie Kędzierzyńsko - Kozielskim, w której definiuje on wizję i kierunki rozwoju Subregionu, do którego należą następujące jednostki samorządu terytorialnego: Powiat Kędzierzyńsko - Kozielski, Powiat Strzelecki, a także gminy miejskie, miejsko - wiejskie i wiejskie: Bierawa, Cisek, Jemielnica, Kędzierzyn - Koźle, Leśnica, Pawłowiczki, Polska Cerekiew, Reńska Wieś, Strzelce Opolskie, Ujazd i Zawadzkie.

Strategia jest kompleksowym programem wspomagającym zarządzanie Subregionem. Strategia zawiera analizę SWOT, definiuje wizję rozwoju Subregionu oraz cele strategiczne, a także określa wymiar operacyjny - tzn. zawiera rekomendacje w zakresie kierunków interwencji i zaangażowania samorządów Subregionu jako podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie strategii.

Wizytówką Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego jest jego dziedzictwo kultury - liczne kompleksy zabytkowej architektury sakralnej i świeckiej. W badaniu ankietowym aż 15% indagowanych wskazało na przyrodę (bioróżnorodność) jako pozytywny element Subregionu. Tereny

zielone, lasy, ukształtowanie terenu, pomniki przyrody oraz rzeka Odra i Mała Panew, to elementy wyróżniające obszar z punktu widzenia przyrodniczego. Duża wartość historyczna zabytków wymaga, podobnie jak w przypadku obiektów instytucji kultury, podjęcia inwestycji na rzecz ich rewitalizacji i poprawy stanu technicznego. Rewaloryzacja jest niezbędnym warunkiem uratowania zabytkowej tkanki dla przyszłych pokoleń. Inwestycje w infrastrukturę kultury, podobnie jak kultura sama w sobie, wpływają również na rozwój ekonomiczny regionu.

Jako jeden z elementów misji Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego wymieniono: wykorzystanie unikatowych zasobów przestrzennych, przyrodniczych i kulturowych Subregionu na rzecz dynamicznego rozwoju społeczno - gospodarczego obszaru funkcjonalnego.

Cele strategiczne i operacyjne Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego:

Cel strategiczny 1. Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o dostępność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych oraz wydajny układ komunikacyjny.

Cel strategiczny 2. Dywersyfikacja struktury gospodarczej Subregionu przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury.

Cel operacyjny 2.1. Góra Św. Anny - Opolskie Centrum Dziedzictwa Kulturowo -Przyrodniczego.

Cel operacyjny 2.2. Produkt turystyczny - system szlaków rowerowych.

Cel operacyjny 2.3. Produkt turystyczny - dziedzictwo historii, przyrody, rekreacja.

Cel operacyjny 2.4. Rozwój gospodarki społecznej.

Cel operacyjny 2.5. Promocja atrakcyjności turystycznej Subregionu w ramach projektów współpracy.

Cel strategiczny 3. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza i środowiska naturalnego.

Cel strategiczny 4. Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego na obszarze Subregionu w odniesieniu do zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych, zapewnienie zintegrowanego systemu zarządzania kryzysowego.

Cel strategiczny 5. Wzmacnianie kapitału społecznego i ludzkiego Subregionu na rzecz konkurencyjnej gospodarki na bazie uzupełniających się specjalizacji w ramach zintegrowanego systemu edukacyjnego.

Cel strategiczny 6. Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia.

- **Strategia Rozwoju Powiatu Strzeleckiego na lata 2014 - 2020**

Strategia Rozwoju Powiatu Strzeleckiego na lata 2014 - 2020 została przyjęta uchwałą nr XLVIII/487/14 przez Radę Powiatu Strzeleckiego dnia 29 października 2014 r. Strategia jest najważniejszym dokumentem, który określa kierunki rozwoju powiatu na najbliższe lata. Dokument składa się z części programowej, stanowiącej najważniejszy rezultat procesu budowania strategii, zawierającej wizję, misję, kierunki rozwoju, pola strategiczne i operacyjne oraz otwarty katalog kierunków działań. Część programowa zawiera również wskaźniki realizacji strategii, opis

finansowania, analizę spójności strategii z innymi dokumentami strategicznymi oraz szczegółową procedurę monitorowania, ewaluacji i aktualizacji strategii.

Dla każdego z trzech wypracowanych kierunków rozwoju powiatu Strzeleckiego w okresie 2014 - 2020 została przeprowadzona szczegółowa diagnoza obecnej sytuacji, wraz ze wskazaniem istoty zachodzących procesów i zjawisk, a także ich uwarunkowań.

Wyznaczona wizja: Powiat strzelecki w 2020 r. jest obszarem dynamicznego rozwoju opartego na współpracy wszystkich partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Potencjał powiatu sprawia, że jest to miejsce zapewniające mieszkańcom wysoką jakość życia, przedsiębiorcom - atrakcyjne warunki prowadzenia działalności, a turystom - bogatą ofertę spędzania wolnego czasu.

Wyznaczona misja: Powiat strzelecki miejscem atrakcyjnym do życia i funkcjonowania.

Pola strategiczne i operacyjne:

Pole strategiczne 1. Przestrzeń, infrastruktura i środowisko.

Pole operacyjne 1.5. Atrakcyjna infrastruktura turystyczno - rekreacyjna:

Region powiatu strzeleckiego, to obszar o bogatej i ciekawej historii, korzystnym położeniu geograficznym, na krzyżujących się ważnych szlakach komunikacyjnych, otoczony terenami zielonymi. Urozmaicone walory powiatu predestynują zatem teren ten do rozwoju turystyki weekendowej, głównie aktywnej, ale także kulturowej i pielgrzymkowej. Z kolei zlokalizowane na terenie powiatu zasoby powinny stanowić dla samorządu impuls do wykreowania konkurencyjnej oferty turystycznej w postaci rozwoju istniejących produktów turystycznych, w tym takich, jak: zlokalizowane na terenie powiatu rezerваты przyrody, parki zabytkowe, czy parki krajobrazowe, zabytki architektury, a także wytyczone trasy rowerowe w dolinie Małej Panwi, ścieżki przyrodniczo - dydaktyczne oraz szlaki turystyczne. Na terenie powiatu odbywa się szereg imprez turystyczno - kulturalnych, które powinny zostać zebrane w jedno wspólne kalendarium.

Planowane kierunki działania:

Kierunek działania 1.5.1. Opracowanie spójnej oferty turystyczno - rekreacyjnej.

Kierunek działania 1.5.2. Wykorzystanie walorów turystyczno - rekreacyjnych.

Kierunek działania 1.5.3. Zwiększenie dostępności i poprawa jakości infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej.

Pole strategiczne 2. Kapitał ludzki.

Pole operacyjne 2.4. Rozwój kultury oraz zagospodarowanie czasu wolnego: w tym zakresie uwagę należałoby zwrócić przede wszystkim na podejmowanie działań mających na celu rewitalizację zabytkowych parków, układów urbanistycznych, założeń dworskich, a także estetyzację i zagospodarowanie terenów zielonych, poprawę jakości infrastruktury kulturalnej, a także aktywizację mieszkańców wokół promocji tradycji i kultury regionu.

Planowane kierunki działania:

1. Kierunek działania 2.4.1. Opracowanie i wdrożenie koncepcji zagospodarowania czasu wolnego dla mieszkańców powiatu strzeleckiego.

2. Kierunek działania 2.4.2. Tworzenie warunków dla rozwoju inicjatyw pozaformalnych, w tym edukacji rówieśniczej.

Pole strategiczne 3. Przedsiębiorczość i kooperacja.

• **Aktualizacja programu ochrony środowiska dla powiatu strzeleckiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019**

Aktualizacja programu ochrony środowiska dla powiatu strzeleckiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019 została przyjęta uchwałą nr XXVIII/260/12 przez Radę Powiatu Strzeleckiego dnia 28 grudnia 2012 r. Program określa w szczególności: cele ekologiczne, priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno - ekonomiczne i środki finansowe.

Wyznaczono następujące cele dla Powiatu Strzeleckiego z zakresu ochrony środowiska:

- środowisko dla zdrowia - dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody,
- wzmocnienie systemu zarządzania środowiskiem oraz podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

W zakresie ochrony i rozwoju systemów obszarów ochrony jako główny cel długoterminowy (strategiczny) dla powiatu strzeleckiego przyjęto: zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych i krajobrazowych powiatu.

W rozdziale analiza zagospodarowania przestrzennego powiatu strzeleckiego, opisano zabytki na terenie powiatu. Przedmiotem ochrony są zachowane elementy struktury przestrzennej o wartości kulturowej, krajobrazowej, a także przyrodniczej np. parki i inne tereny zieleni komponowanej. Ochrona tych elementów polega głównie na ich zachowaniu, wyeksponowaniu i harmonijnej adaptacji w procesie rozwoju, poprzez powstrzymanie procesów degradacji zabytków, modernizację techniczną obiektów, a także przywracanie im wartości estetycznej poprzez odpowiednie zabiegi konserwatorskie. Powiat Strzelecki posiada liczne obiekty dziedzictwa kulturowego, zasługujące na szczególną ochronę. Są to zabytkowe kościoły, cmentarze oraz budowle z przylegającymi do nich założeniami parkowymi, będącymi pozostałością po pałacach i parkach dworskich wchodzących w skład majątków ziemskich. Wiele jest tu zabytkowych obiektów mieszkalnych i gospodarskich. Część z nich jest wpisana do rejestru zabytków województwa opolskiego. Wiele wpisanych jest jedynie do ewidencji zabytków. Są to w większości pojedyncze budowle (np. domy) nie zawsze wiekowe, lecz reprezentujące kulturę i styl swoich czasów. Bardzo liczne w Powiecie Strzeleckim stanowiska archeologiczne zlokalizowane są na terenie gmin: Jemielnica, Izbicko, Kolonowskie, Strzelce Opolskie, Ujazd i Zawadzkie.

W rozdziale ochrona zasobów naturalnych opisano obszary prawnie chronione, do których należą:

1. Obszary NATURA 2000:

- Kamień Śląski PLH160003,
- Dolina Małej Panwi PLH160008,
- Góra Świętej Anny PLH160002.

2. Rezerваты przyrody na terenie Powiatu Strzeleckiego: Góra Św. Anny, Ligota Dolna (na terenie gminy Strzelce Opolskie), Boże Oko, Grafik, Płużnica (na terenie gminy Strzelce Opolskie), Tęczynów (na terenie gminy Strzelce Opolskie), Biesiec.

3. Park Krajobrazowy „Góra Św. Anny”, który obejmuje także gminę Strzelce Opolskie.

4. Obszar chronionego krajobrazu: „Lasy Stobrawsko - Turawskie”.

5. Zespoły przyrodniczo - krajobrazowe: Pod Dębami, Kocia Góra, Nad Brzynczka, Mostki, Piaskowa Góra, Szczyпки.

6. Użytki ekologiczne, które nie występują na terenie gminy Strzelce Opolskie.

7. Pomniki przyrody: na terenie powiatu występuję ich 54, z czego 12 na terenie gminy Strzelce Opolskie.

8. Parki pałacowe i dworskie (podlegających ochronie konserwatorskiej) - 7 na terenie powiatu, z których 6 znajduje się na terenie Gminy Strzelce Opolskie.

9. Geopark - Góra Św. Anny otrzymała status Geoparku 1 czerwca 2010 r. Góra św. Anny i jej okolice zyskały taką pozycję z uwagi na skupienie na stosunkowo niewielkim obszarze różnorodnych zjawisk geologicznych.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2016 - 2019 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Władze samorządowe w procesie zarządzania gminą kierują się wytycznymi zawartymi w sporządzonych na poziomie gminnych opracowań, które obejmują całokształt zjawisk i czynników istotnych dla lokalnego rozwoju. Program opieki nad zabytkami jest zgodny z innymi dokumentami gminnymi dotyczącymi różnych aspektów życia społeczno - gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie zgodny jest z następującymi dokumentami:

- **Strategia Rozwoju Gminy Strzelce Opolskie na lata 2014 - 2020**

Strategia Rozwoju Gminy Strzelce Opolskie na lata 2014 - 2020 została przyjęta uchwałą nr XLIX/377/14 przez Radę Miejską dnia 30 lipca 2014 r. Jest to dokument, który określa główne kierunki rozwoju w kontekście kolejnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na 2014 - 2020. Dokument zawiera syntetyczną diagnozę obszaru funkcjonalnego gminy w zakresie sytuacji

społeczno-ekonomicznej. Opracowanie obejmuje koncepcję funkcjonowania gminy na najbliższe lata ze wskazaniem jej wizji i misji, priorytetów, celów strategicznych oraz kierunków rozwoju.

Mając na względzie dobro wspólnoty lokalnej gminy Strzelce Opolskie, sformułowano wizję oraz misję gminy na lata 2014 - 2020:

Wizja: Gmina Strzelce Opolskie w 2020 r. miejscem przyjaznym rodzinie i przedsiębiorcom - to atrakcyjne miejsce do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej z nowoczesną infrastrukturą techniczną, gospodarczą i społeczną.

Misja: Gmina Strzelce Opolskie - przyjazna mieszkańcom i przedsiębiorcom.

Kierunki rozwoju oraz celów strategicznych i operacyjnych:

Kierunek rozwoju I. Konkurencyjna gospodarka.

Cel strategiczny I.1. Wykorzystanie walorów gminy dla jej rozwoju gospodarczego.

Cele operacyjne:

I.1.1. Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy;

I.1.2. Rozwój przedsiębiorczości;

I.1.3. Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno - spożywczego;

I.1.4. Stworzenie atrakcyjnej oferty turystycznej, agroturysty.

KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej i usługowej na terenie gminy, w tym bazy noclegowej oraz gastronomicznej.

2. Rozwój infrastruktury turystycznej w pobliżu tras turystycznych, w tym budowa punktów widokowych, parkingów.

3. Współpraca z partnerami w zakresie zagospodarowania terenu wokół zbiorników wodnych.

4. Poprawa oznakowania atrakcji turystycznych gminy oraz dróg dojazdowych.

5. Wypracowanie modelu markowych imprez cyklicznych jako atrakcji turystycznej.

6. Rozwój lokalnego produktu turystycznego.

Kierunek rozwoju II. Kapitał społeczny.

Cel strategiczny II.1. Wzrost poziomu jakości życia mieszkańców gminy.

Cele operacyjne:

II.1.1. Rozwój warunków i jakości usług świadczonych przez instytucje ochrony zdrowia i opieki społecznej;

II.1.2. Rozwój gminnego systemu edukacji;

II.1.3. Rozwój warunków i jakości sportu i rekreacji;

II.1.4. Ochrona dziedzictwa kulturowego.

KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Odnowa i rewitalizacja obiektów zabytkowych, parków, układów urbanistycznych na terenie miasta i gminy.

2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego.

3. Promowanie działalności kulturalnej realizowanej na terenie gminy.
4. Rozwój kultury poprzez modernizację obiektów Strzeleckiego Ośrodka Kultury wraz z biblioteką publiczną.
- II.1.5. Rozwój bezpieczeństwa publicznego.
- Kierunek rozwoju III. Inwestycje w zasoby.
- Cel strategiczny III.1. Rozwój infrastruktury technicznej, gospodarczej i społecznej gminy.
- Cele operacyjne:
- III.1.1. Rozwój infrastruktury technicznej;
- III.1.2. Zrównoważony rozwój infrastruktury transportowej;
- III.1.3. Wspieranie rozwoju mieszkalnictwa;
- III.1.4. Zrównoważone wykorzystywanie zasobów środowiska naturalnego oraz ochrona środowiska.
- Kierunek rozwoju IV. Współpraca z otoczeniem.
- Cel strategiczny IV.1. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego.
- Cele operacyjne:
- IV.1.1. Wzrost dostępności i jakości świadczenia usług publicznych;
- IV.1.2. Kreowanie społeczeństwa obywatelskiego.

• **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Strzelce Opolskie**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Strzelce Opolskie zostało przyjęte uchwałą nr XXIX/251/08 przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich dnia 22 grudnia 2008 r., ze zmianą przyjętą uchwałą nr III/6/2014 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 17 grudnia 2014 r. Jako akt kierownictwa wewnętrznego, studium nie jest przepisem prawa miejscowego i jako taki nie może być podstawą do wydawania żadnych decyzji inwestycyjnych oraz decyzji z zakresu gospodarki nieruchomościami. Stanowi jednak podstawę do sporządzanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium ma na celu określenie długofalowego procesu kształtowania i ewolucji struktury przestrzennej jej obszaru wynikającą z:

- uwarunkowań stanu, potrzeb i wymogów ochrony środowiska, przyrody, krajobrazu i dziedzictwa kulturowego;
- uwarunkowań, potrzeb i możliwości rozwoju społeczno - gospodarczego gminy;
- kierunków polityki przestrzennej przyjętej przez państwo oraz regulacji prawnych dotyczących gospodarki przestrzennej.

W dokumencie został wyznaczony cel nadrzędny: zapewnienie trwałych podstaw harmonijnego rozwoju społeczeństwa i gospodarki, przy poprawie stanu miejscowych zasobów i walorów przyrodniczych oraz kulturowych, a także wykorzystaniu dogodnego położenia

komunikacyjnego. Przyjęto, że osiągnięcie ww. celu nadrzędnego powinno nastąpić poprzez realizację wyznaczonych czterech celów strategicznych oraz ustalonych celów operacyjnych:

Cel 1 - Poprawa stanu środowiska na obszarze miasta i gminy;

Cel 2 - Poprawa warunków życia mieszkańców miasta i gminy;

Cel 3 - Restrukturyzacja i modernizacja gospodarki oraz stymulowanie jej rozwoju;

Cel 4 - Rozwój ponadlokalnych funkcji miasta Strzelce Opolskie.

W rozdziale. III Uwarunkowania historyczno - kulturowe i krajobrazowe, dokonano szczegółowej analizy zasobów dziedzictwa kulturowego: stanowiska archeologiczne, zabytki nieruchome ujęte w rejestrze zabytków, zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, układy i elementy historycznej struktury przestrzennej objęte ochroną i wymagające ochrony, tereny wpisane do rejestru zabytków, obszary objęte ochroną na podstawie prawa miejscowego, proponowane poszerzenie ustanowionych prawem miejscowym stref ochrony konserwatorskiej, zabytkowe układy ruralistyczne i elementy struktury przestrzennej proponowane do ochrony oraz dobra kultury współczesnej.

Stwierdzono, że miasto Strzelce jest miastem wyróżniającym się wśród innych miast Opolszczyzny z uwagi na posiadane dziedzictwo kulturowe, czyli materialne i duchowe wartości związane z jego dziejami. Obszar gminy zaliczyć można do bogatych w zasoby dziedzictwa kulturowego w województwie opolskim. Licznie zachowane zabytki stanowią dziedzictwo kulturowe tego obszaru. Gmina i miasto Strzelce Opolskie, mimo dużych strat poniesionych w czasie II Wojny Światowej, zachowały klimat minionych wieków, liczne zabytki, a także duże walory krajobrazu kulturowego.

- **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie**

Zgodnie z art. 15 ust. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2015 poz. 199) w planie miejscowym określa się obowiązkowo zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Projekt planu, zgodnie z ww. ustawą musi zostać uzgodniony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy. W gminie Strzelce Opolskie większość obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru i ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków) oraz stanowisk archeologicznych posiada dodatkową formę ochrony jaką są ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Dodatkowo wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej: strefę „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej

przestrzennego układu urbanistycznego starego miasta Strzelce Opolskich, strefy „B” ochrony konserwatorskiej dóbr kultury i elementów zabytkowych, strefy „OW” obserwacji archeologicznej, strefy „W” ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego, strefy „E” ochrony ekspozycji zabytków, strefy „K” ochrony krajobrazu kulturowego oraz strefy konserwatorskiej ochrony zieleni.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Strzelce Opolskie:

TEREN MIASTA:

1. „Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLV/321/01 z dnia 24 października 2001 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 24 grudnia 2001 r. Nr 128, poz. 1405;
2. „Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dotycząca terenu w rejonie Adamowic” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr VIII/114/03 z dnia 26 marca 2003 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 22 maja 2003 r. Nr 37, poz. 856;
3. „Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dotycząca terenu w rejonie ulicy Sosnowej” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr X/139/03 z dnia 28 maja 2003 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 23 lipca 2003 r. Nr 57, poz. 1120;
4. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie - w rejonie Nowej Wsi” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXI/280/05 z dnia 26 stycznia 2005 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 12 kwietnia 2005 r. Nr 25, poz. 671;
5. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie - w rejonie ulicy Szpitalnej” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXV/318/05 z dnia 1 czerwca 2005 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 5 sierpnia 2005 r. Nr 51, poz. 1531;
6. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie - w rejonie ulicy Strzelców Bytomskich” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXVIII/350/05 z dnia 28 września 2005 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 2 grudnia 2005 r. Nr 78, poz. 2420;
7. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Osiedla Piastów Śląskich” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXIX/356/05 z dnia 9 listopada 2005 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 13 stycznia 2006 r. Nr 2, poz. 32;
8. „Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Nr 2 ograniczonego ulicami: Leśna - Boczna, Zakładowa, Marka Prawego oraz terenami PKP w Strzelcach Opolskich dla obszaru

obejmującego działki Nr ewid. 509/50, 509/71, 509/72 k. m. 3” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLVIII/420/06 z dnia 30 sierpnia 2006 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 16 października 2006 r. Nr 70, poz. 2122;

9. „Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dotycząca terenu w rejonie Adamowic” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLIX/427/06 z dnia 27 września 2006 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 20 października 2006 r. Nr 72, poz. 2245;

10. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu południowej obwodnicy miasta Strzelce Opolskie w ciągu drogi krajowej Nr 94” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLVIII/419/06 z dnia 30 sierpnia 2006 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 27 października 2006 r. Nr 74, poz. 2285;

11. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie ul. Dziewkowieckiej” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr L/433/06 z dnia 25 października 2006 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 10 stycznia 2007 r. Nr 1, poz. 9;

12. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Mokrych Łan” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr L/439/06 z dnia 25 października 2006 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 10 stycznia 2007 r. Nr 1, poz. 10;

13. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Rybaczkówki” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr IV/20/07 z dnia 31 stycznia 2007 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 23 marca 2007 r. Nr 21, poz. 926;

14. „Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Suchych Łanów” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr IV/21/07 z dnia 31 stycznia 2007 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 29 marca 2007 r. Nr 23, poz. 1025;

15. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Strzelce Opolskie A” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXII/264/09 z dnia 25 lutego 2009 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 30 kwietnia 2009 r. Nr 30, poz. 528;

16. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - obszaru obejmującego zachodnią część miasta Strzelce Opolskie oraz część wsi Roźniatów” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XV/82/2011 z dnia 26 października 2011 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 27 grudnia 2011 r. Nr 152, poz. 1955;

17. „Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Adamowic przy ulicy Powstańców Śląskich” uchwalona przez Radę Miejską

w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXII/142/2012 z dnia 25 kwietnia 2012 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 21 maja 2012 r. poz. 738;

18. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu zachodniej część miasta Strzelce Opolskie” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XL/302/2013 z dnia 23 listopada 2013 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 12 grudnia 2013 r. poz. 2803;

19. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego centrum miasta Strzelce Opolskie” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr L/379/2014 z dnia 24 września 2014 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 21 października 2014 r. poz. 2305;

20. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dla terenu ograniczonego ulicami: Opolską, Szpitalną, 1 Maja i Powstańców Śląskich” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr V/20/2015 z dnia 28 stycznia 2015 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 11 lutego 2015 r. poz. 315;

21. „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu górniczego złoża wapieni triasowych „Strzelce Opolskie I”, w części położonej w granicach administracyjnych gminy Strzelce Opolskie, w granicach obrębów ewidencyjnych miasta Strzelce Opolskie oraz wsi Szczepanek” - uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr IX/56/2015 z dnia 26 maja 2015 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 15 czerwca 2015 r. poz. 1433.

TEREN GMINY:

1. „Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Szczepanek” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr LIV/374/02 z dnia 25 kwietnia 2002 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 24 lipca 2002 r. Nr 73, poz. 994;

2. „Zmiana Nr 1 we wsi Sucha miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr LVI/395/02 z dnia 19 czerwca 2002 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 4 września 2002 r. Nr 90, poz. 1232;

3. „Miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego Strzelec Opolskich we wsi Błotnica Strzelecka” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXVII/249/04 z dnia 27 października 2004 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 7 stycznia 2005 r. Nr 1, poz. 22;

4. „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Dziewkowice” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXI/279/05

z dnia 26 stycznia 2005 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 21 marca 2005 r. Nr 19, poz. 486;

5. „Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Kadłub” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr IX/127/03 z dnia 23 kwietnia 2003 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 16 czerwca 2003 r. Nr 46, poz. 999;

6. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Szymiszów - Osiedle” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXI/257/09 z dnia 28 stycznia 2009 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 17 marca 2009 r. Nr 18, poz. 286;

7. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Szymiszów - Wieś” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXI/258/09 z dnia 28 stycznia 2009 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 17 marca 2009 r. Nr 18, poz. 287;

8. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Warmętowice” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLIII/371/10 z dnia 27 stycznia 2010 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 17 marca 2010 r. Nr 31, poz. 440;

9. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Błotnica Strzelecka w rejonie ul. Polnej” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLIII/372/10 z dnia 27 stycznia 2010 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 17 marca 2010 r. Nr 31, poz. 441;

10. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Grodzisko” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr LIV/425/10 z dnia 27 października 2010 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 14 grudnia 2010 r. Nr 146, poz. 1736;

11. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Rożniątów” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr X/43/2011 z dnia 25 maja 2011 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 8 lipca 2011 r. Nr 73, poz. 923;

12. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Rozmierka” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr X/42/2011 z dnia 25 maja 2011 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 12 lipca 2011 r. Nr 74, poz. 929;

13. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Rozmierz” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr X/46/2011 z dnia

25 maja 2011 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 15 lipca 2011 r. Nr 76, poz. 953;

14. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Brzezina” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXIV/157/2012 z dnia 20 czerwca 2012 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 24 lipca 2012 r. poz. 1045;

15. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Kalinowice” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXVI/175/2012 z dnia 26 września 2012 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 16 października 2012 r. poz. 1426;

16. „Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Kadłub” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXIX/216/2012 z dnia 19 grudnia 2012 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 22 stycznia 2013 r. poz. 272;

17. „Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Warmątowice w rejonie ul. Błotnickiej” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXVII/284/2013 z dnia 11 września 2013 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 25 września 2013 r. poz. 2018;

18. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Osiek” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXVIII/285/2013 z dnia 25 września 2013 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 15 października 2013 r. poz. 2208;

19. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Ligota Górna” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLIV/333/2014 z dnia 19 lutego 2014 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 28 lutego 2014 r. poz. 561;

20. „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Kalinów” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr VI/29/2015 z dnia 25 lutego 2015 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 16 marca 2015 r. poz. 674.

- **Plany odnowy miejscowości**

Plan odnowy miejscowości są to programy aktywizacji społeczności lokalnych, w ramach których wdrożono metodykę budowania strategii rozwoju na poziomie sołectwa. Są one ważnym narzędziem promującym opolską wieś. Plan odnowy miejscowości jest to dokument operacyjny, określający plan, strategię działań społeczno - gospodarczych, cele, priorytety i zasady wspierania

zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Plan skupia się na aspektach społecznych, ekonomicznych i środowiskowych tego rozwoju, w sposób zrównoważony.

Dokument ma charakter poznawczy, który służy szerokiemu i kompleksowemu rozpoznaniu obecnego stanu miejscowości i potencjału rozwoju w szerszej perspektywie. Stwarza także możliwości decyzyjne w sprawach podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych, które pozwalają na wcześniejsze podjęcie prac przygotowawczych dla planowanych działań w miejscowości, które pozwalają na wykorzystanie zasobów miejscowości i jej rozwój.

Dokument ma charakter otwarty, co oznacza, że plan odnowy miejscowości powinien być aktualizowany w odniesieniu do oczekiwań i potrzeb mieszkańców, oraz zmieniających się warunków lokalnych i regionalnych.

Na terenie gminy Strzelce Opolskie zostały opracowane następujące Plany odnowy miejscowości:

- Rozmierka - „Plan Odnowy Miejscowości Rozmierka na lata 2012 - 2018”,
- Brzezina - „Plan Odnowy Miejscowości Brzezina na lata 2012 - 2018”,
- Błotnica Strzelecka - „Plan Odnowy Miejscowości Błotnica Strzelecka na lata 2012 - 2018”,
- Warmątowice - „Plan Odnowy Miejscowości Warmątowice na lata 2012 - 2018”,
- Rozmierz - „Plan Odnowy Miejscowości Rozmierz na lata 2010 - 2016”,
- Kadłub, Grodzisko i Sucha mają zatwierdzone plany na lata 2008 - 2014 i dla tych sołectw zostaną opracowane nowe plany.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy

Gmina Strzelce Opolskie jest to gmina miejsko - wiejska, położona jest we wsch. części województwa opolskiego, na pograniczu z województwem śląskim, w centrum powiatu strzeleckiego.

Gmina bezpośrednio graniczy z:

- od pñn. z gminami Ozimek i Kolonowskie (w powiecie opolskim);
- od wsch. z gminami: Jemielnica, Wielowieś i Toszek (w powiecie gliwickim);
- od zach. z gminą Izbicko;
- od pñd. z gminami Gogolin i Zdieszowice (w powiecie krapkowickim), gminą Leśnica oraz gminą Ujazd.

W skład gminy wchodzi 27 sołectw: Adamowice, Błotnica Strzelecka, Brzezina, Dziewkowice, Farska Kolonia, Grodzisko, Jędrynie, Kadłub - Piec, Kadłub - Wieś, Kalinowice, Kalinów, Ligota Dolna, Ligota Górna, Mokre Łany, Niwki, Nowa Wieś, Osiek, Płużnica Wielka, Rozmierka, Rozmierz, Roźniątów, Sucha, Suche Łany, Szczepanek, Szymiszów Osiedle, Szymiszów Wieś, Warmątowice. Administracyjnym i gospodarczym centrum gminy jest jedyne miasto na jej terenie, Strzelce Opolskie, będące także siedzibą władz powiatowych.

Gminę pod względem zróżnicowania przyrodniczego można podzielić na trzy strefy:

- Strefa „leśno - łąkowa” obejmująca miejscowości Kadłub, Osiek, Jędrynie i Grodzisko. Są to tereny głównie leśne i łąkowe. Rolnictwo w tym rejonie nastawione jest na produkcję mleka. Teren znajduje się w strefie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko - Turawskie”, który stanowi obszar węzłowy o krajowym znaczeniu systemu sieci ekologicznej.
- Strefa „centralna” obejmująca miasto Strzelce Opolskie, ciąg drogi krajowej oraz sołectwa: Sucha, Szymiszów, Rozmierz, Rozmierka, Dziewkowice, Błotnica Strzelecka, Płużnica Wielka, Szczepanek. Są to tereny najsilniej przekształcone przez człowieka, przecięte drogą krajową o dużym natężeniu ruchu. W obszarze tym występują złoża wapienia. Jedno z nich, znajdujące się tuż pod miastem, jest obecnie eksploatowane. Również z zasobami wapienia związane jest stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej - Wapienniki koło Szymiszowa. W strefie znajduje się rezerwat leśny „Płużnica”.
- Strefa „pogórza” obejmująca płn. stoki Masywu Chełmu - tereny na południe od drogi przez Ligotę Dolną, Niwki, Kalinów, Roźniatów, Strzelce Opolskie i Warmatówice. Pofałdowany, całkowicie wylesiony teren, intensywnie użytkowany rolniczo ze względu na jakość gleb. Jego niewielka część obejmuje Park Krajobrazowy „Góra Św. Anny”. Na wzniesieniu o nazwie „Ligocka Kamienna Góra” (321 m n.p.m.) - na zach. krańcu Góry Chełmskiej, zlokalizowany jest rezerwat roślinności kserotermicznej „Ligota Dolna”. Znajdują się tu dwa parki podworskie: park w Kalinowicach, park w Kalinowie.

Geograficznie gmina obejmuje dwie jednostki fizjograficzne: skłon grzbietu Chełmu, zwieńczonego Górą Św. Anny, i równinę zajmującą obszar pomiędzy grzbietem a doliną Małej Panwi. Gmina leży na obszarze nizinnym, przy czym w pld. części styka się z masywem Góry Św. Anny. Krajobraz w tej części gminy - aż po miasto Strzelce Opolskie - jest lekko pofałdowany. Im dalej na płn., tym krajobraz coraz bardziej wygładza się i obniża, po czym przechodzi w szeroką, płaską dolinę Małej Panwi. Najwyższym wzniesieniem na terenie gminy jest „Ligocka Kamienna Góra”.

Obszar gminy należy do dorzecza Odry. W jego strukturze wyróżnić można podrzędną zlewnię:

- Małej Panwi, do której należą Jemielnica i jej dopływy, Sucha z licznymi bezimiennymi ciekami - łącznie większa część gminy,
- Kłodnicy, do której należą początkowe odcinki niewielkich dopływów z okolic Płużnicy Wielkiej i Błotnicy Strzeleckiej.

Na terenie gminy Strzelce Opolskie znajduje się pięć udokumentowanych złóż wapienia (w tym jedno w granicach miasta): złożo „Strzelce Opolskie”, złożo „Strzelce Opolskie I”, złożo „Strzelce Opolskie II”, złożo „Szymiszów”, złożo „Roźniatów”.

Lasy i grunty leśne w gminie Strzelce Opolskie zajmują powierzchnię 6193,3 ha. Wskaźnik lesistości wynosi 29,9%. Zalesiona jest przede wszystkim płn. - wsch. i zach. część gminy. Największy kompleks leśny płn. części gminy (Kadłub - Osiek) położony jest w granicach Obszaru

Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko - Turawskie”, co w dużym stopniu ogranicza ich gospodarcze użytkowanie.

Na obszarze gminy Strzelce Opolskie występują następujące formy ochrony:

- rezerваты przyrody: rezerwat leśny „Płużnica”, rezerwat leśny „Tęczynów”, rezerwat roślinności kserotermicznej „Ligota Dolna”;
- parki zabytkowe: park miejski w Strzelcach Opolskich, park w Błotnicy Strzeleckiej (prawie całkowicie zniszczony), park w Kalinowicach, park w Płużnicy Wielkiej, park w Szymiszowie, park w Kalinowie;
- parki krajobrazowe: Obszar Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko - Turawskie”, Park Krajobrazowy „Góra Św. Anny”;
- obszar NATURA 2000 SOO Góra św. Anny PIH16002;
- pomniki przyrody (łącznie 10 pomników),
- użytki ekologiczne: UE oczko, UE śródlądne bagna, UE stawek (Rybaczkówka).

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy

W okresie nowożytnym osadnictwo na terenie gminy rozwinęło się stosunkowo późno. W XIII w. teren był zaludniony w niewielkim stopniu, a sieć osadnicza zaczęła kształtować się na pld. i zach. dzisiejszego obszaru gminy. Według źródeł historycznych najwcześniej wzmiankowaną (1234 r.) osadą był gród, prawdopodobnie zlokalizowany w miejscu usytuowania późniejszego zamku w mieście Strzelce Opolskie. W 1271 r. pojawiła się w źródłach pierwsza informacja o osadzie targowej - wsi Strzelce, położonej na płn. od dzisiejszego miasta, w miejscu powstania późniejszego przedmieścia lublinieckiego. Jej nazwa Strelici jest znacznie starsza i pochodzi z 1223 r., a związana jest ze służbą łowiecką. Oznacza strzelców, łowców, posługujących się łukami. W źródłach pisanych z 1305 r. występuje już miasto Strzelce (Gross Strehlitz, a w 1333 r.- Strelitz, w 1581 r.- Strzelce Wielkie, w 1945 r. - Strzelce Opolskie) a przy nim wioska Strzelce Polskie (Strzelicz i Strelitz Polonico).

Przed upływem okresu wczesnośredniowiecznego (wczesnofeudalnego) tj. przez końcem XIII wieku po raz pierwszy zostały także wzmiankowane wsie dzisiejszej gminy:

- Adamowice (dzisiejsza dzielnica Strzelec Opolskich) - 1235 r.;
- Błotnica Strzelecka - 1240 r.;
- Sucha - 1254 r.;
- Płużnica Wielka - 1299 r.;
- Rozmierz - 1256 r.

Źródła pisane z 1235 r. donoszą także o wsi Brzozwóz, położonej na płn. od miasta, dziś już nieistniejącej. Okres średniowieczny (feudalny) to czas powstania następnych wsi o charakterze rolniczym. Z XIV - XV w. pochodzą wzmianki historyczne o wsiach:

- Grodzisko - 1300 r.;
- Rożniątów - 1302 r.;
- Kalinów - 1329 r.;
- Suche Łany - 1333 r.;
- Mokre Łany - 1333 r.;
- Warmątowice - 1339 r.;
- Szymiszów - 1439 r.;
- Dziewkowice - 1441 r.;
- Ligota Dolna - 1443 r.

Wszystkie wsie stanowiły własność prywatną możnowładców, jednak często sytuowane w nich były majątki ziemskie lub ich zabudowa gospodarcza (folwarki). Od XVI w. do pocz. XIX w., w okresie późnofeudalnym i wczesnokapitalistycznym, prawie ostatecznie wykształciła się dzisiejsza sieć osadnicza gminy. Powstały wówczas folwarki oraz towarzysząca im zabudowa robotników folwarcznych, a także przysiółki wsi lokowanych wcześniej. Były to wsie:

- Kadłub - 1504 r.;
- Niwki - 1531 r.;
- Jędrynie - 1531 r.;
- Osiek - około 1530 r.;
- Rozmierka - 1531 r.;
- Kalinowice - 1743 r.;
- Nowa Wieś (dzisiejsza dzielnica Strzelec) - 1783 r.;
- Ligota Górna - 1783 r.

W okresie kapitalistycznym powstały dwie ostatnie wsie analizowanego obszaru. Są to:

- Szczepanek - 1818 r.
- Brzezina - około 1850 r.

Ożywienie gospodarcze w XIX w. (spowodowane budową powiązań kolejowych) przyczyniło się do intensywnego rozwoju przestrzennego miasta i wsi gminy Strzelce Opolskie i idącym za tym wzmożonym ruchem budowlanym. Do tej pory ludność miasta zajmowała się głównie handlem produktami rolniczymi, rzemiosłem, sadownictwem, ogrodnictwem i hodowlą bydła.

Od pocz. XIX w. na terenie miasta intensywnie rozwija się rzemiosło, w 2 poł. XIX w. także przemysł. Powstały wówczas takie zakłady jak fabryka maszyn rolniczych i odlewnia żelaza Prankela, gazownia (1865 r.), fabryka maszyn Schmigalla, fabryka papy Ehrlicha, browar Steinitza, browar Dietricha, fabryka cygar Buche i Hainricha z Wrocławia, fabryka pończoch Czokscha oraz fabryka cementu i wapiennik Spółki Akcyjnej Oberschlesische Portland Cement und Kalkwerke AktienGesellschaft. Sieć osadnicza analizowanego obszaru wzbogaciła się wówczas tylko o osiedle robotnicze - Farską Kolonię. W 1880 r. otwarto linię kolejową Opole - Strzelce Opolskie - Bytom, która przyczyniła się także do ożywienia gospodarczego okolicy. Miasto zyskało szereg obiektów

użyteczności publicznej i wraz z wsiami, szczególnie położonymi na trasie kolejowej, rozpoczęło intensywny rozwój przestrzenny. Dogodne połączenie kolejowe umożliwiło znacznym rzeszom mieszkańców miasta i sąsiednich wsi poszukiwanie pracy w pobliskim okręgu przemysłowym górniczo - hutniczym. Od pocz. XX w. do II wojny światowej w sieci osadniczej gminy Strzelce zachodzą już tylko niewielkie zmiany. W 1912 r. Strzelce Opolskie otrzymały kolejne połączenie kolejowe, tym razem z Kluczborkiem przez Fosowskie. Rozwinęła się wówczas wieś Rozmierka, a na terenie wsi Kadłub powstały (około 1916 r.) przysiółki Kadłubski Piec, Banatki Małe i Banatki Duże. Budowa tych ostatnich związana jest z realizacją tej właśnie linii kolejowej. Sama nazwa wskazuje, że jest to osiedle kolejarzy. Z tego samego okresu pochodzi przysiółek robotników leśnych wsi Osiek - Kaształ.

Początek XX w. to przede wszystkim okres intensywnego rozwoju przestrzennego miasta i wsi mających dogodne powiązania komunikacyjne. Należały do nich wsie położone na trasach linii kolejowych (Szymiszów, Błotnica Strzelecka, Rozmierka i Kadłub) lub na głównej trasie komunikacji kołowej relacji Wrocław - Kraków (Sucha), a także w sąsiedztwie rozwijającego się przemysłu miasta (Dziewkowice, Roźniatów). Okres międzywojenny to czas powstawania osiedli robotniczych. Są to jedno - i wielorodzinne osiedla robotnicze miasta, położone przy ul. Gogolińskiej oraz osiedle Zydłungi. Działania wojenne II wojny światowej przyniosły straty głównie na terenie miasta Strzelce Opolskie, które zniszczone zostało w około 80%. Najdotkliwiej ucierpiało jego śródmieście oraz przemysł. W okresie gospodarki socjalistycznej wykształcona wcześniej sieć osadnicza gminy Strzelce Opolskie nie uległa zmianom. Istniejące już jednostki osadnicze rozwijały się przestrzennie. Powstały wówczas głównie osiedla zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej w mieście oraz jednorodzinnej na terenie wsi Szymiszów, Błotnica Strzelecka, Warmątowice, Roźniatów, Kalinowice, Dziewkowice i Rozmierce. W 1948 r. zmieniono nazwę na Strzelce Opolskie. W 1950 r. istniejący od XVIII w. powiat strzelecki znalazł się w granicach nowego województwa opolskiego.

Od lat 90 - tych XX w. Strzelce Opolskie są jednym z silnych ośrodków mniejszości niemieckiej na Opolszczyźnie. Od 1999 r. ponownie pełnią rolę stolicy powiatu w województwie opolskim.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji

o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Strzelce Opolskie funkcjonują jedynie dwie z ww. form jest to wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Strzelce Opolskie znajduje się 73 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1), w tym 16 stanowisk archeologicznych (Tabela nr 2). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Strzelce Opolskie

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	NR I DATA REJESTRU ZABYTKÓW
1	Strzelce Opolskie	układ urbanistyczny „Stare Miasto”	Strzelce Opolskie		39/49 z 10.06.1949
2	Strzelce Opolskie	mogiła lotników polskich poległych w kampanii wrześniowej 1939	Gogolińska		241/90 z 14.03.1990
3	Strzelce Opolskie	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca	Kołątaja	6	A-51/2007 z 29.03.2007
4	Strzelce Opolskie	dom	ks. Karola Lange	3	1385/66 z 02.05.1966
5	Strzelce Opolskie	dom	ks. Karola Lange	5	1386/66 z 02.05.1966
6	Strzelce Opolskie	dawny browar	T. Kościuszki	4	2267/91 z 20.05.1991
7	Strzelce Opolskie	budynek penitencjarny w zespole więzienia	K. Miarki	1	A-2360/96 z 29.07.1996
8	Strzelce Opolskie	mur zewnętrzny w zespole więzienia	K. Miarki	1	A-2360/96 z 29.07.1996
9	Strzelce Opolskie	kościół cmentarny pw. św. Barbary	Opolska		97/54 z 8.05.1954
10	Strzelce Opolskie	kościół ewangelicki, obecnie katolicki pw. Bożego Ciała	Opolska	4	1138/66 z 12.02.1966
11	Strzelce Opolskie	dawna baszta, obecnie dzwonnica przy kościele parafialnym pw. św. Wawrzyńca	Parafialna		882/64 z 15.05.1964
12	Strzelce Opolskie	kamienica	Parafialna	1	A-41/2005 z 19.05.2005
13	Strzelce Opolskie	dom sióstr zakonnych	Parafialna	2	1387/66 z 2.05.1966
14	Strzelce Opolskie	park w zespole zamkowym	park miejski		22/48 z 28.01.1949 oraz 104/84 z 6.02.1984

15	Strzelce Opolskie	ratusz	Plac Myśliwca	1	1381/66 z 2.05.1966
16	Strzelce Opolskie	dom zakonny zgromadzenia siostr św. Elżbiety	Powstańców Śląskich	8	A-67/2008 z 14.07.2008
17	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalny przy bażanciarni w parku zamkowym	J. Rychła	14	2065/81 z 27.04.1981
18	Strzelce Opolskie	budynek gospodarczy w zespole bażanciarni w parku zamkowym	J. Rychła	14	2065/81 z 27.04.1981
19	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno- gospodarczy w zespole bażanciarni	J. Rychła	14	2065/81 z 27.04.1981
20	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	15	1388/66 z 2.05.1966
21	Strzelce Opolskie	kamienica mieszkalna	Rynek	16	1389/66 z 2.05.1966
22	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	17	1390/66 z 2.05.1966
23	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	17	1390/66 z 2.05.1966
24	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	18	1391/66 z 2.05.1966
25	Strzelce Opolskie	wieżenie	Świerczewskiego	3	A-2379/98 z 30.03.1998
26	Strzelce Opolskie	kapliczka	Ujazdowska	27	2239/90 z 31.10.1990
27	Strzelce Opolskie	brama do zespołu zamkowego	Zamkowa		973/65 z 28.01.1965
28	Strzelce Opolskie	ruina zamku	Zamkowa	3	973/65 z 28.01.1965
29	Strzelce Opolskie	oficyna w zespole zamkowym	Zamkowa	4	2240/90 z 31.10.1990
30	Strzelce Opolskie	masztalernia w zespole zamkowym	Zamkowa	6	2044/80 z 28.01.1980
31	Błotnica Strzelecka	pałac	Dworcowa	7	2037/78 z 31.07.1978
32	Błotnica Strzelecka	park w zespole pałacowo- folwarcznym	Dworcowa	7	136/86 z 6.06.1986
33	Błotnica Strzelecka	mur ogrodzenia zespołu pałacowo-folwarcznego	Dworcowa	7, 9	136/86 z 6.06.1986
34	Dziewkowice	spichlerz w zespole dworskim	Plac Klasztorny	3-4	1775/66 z 7.10.1966
35	Grodzisko	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	Główna	28a	1132/66 z 9.02.1966
36	Kadłub	czworak w zespole dworsko- folwarcznym	Wodna	9	1045/65 z 2.06.1965
37	Kadłub	rzędcówka w zespole dworsko-folwarcznym	Wodna	11	1045/65 z 2.06.1965
38	Kadłub	czworak w zespole dworsko- folwarcznym	Wodna	15	1045/65 z 2.06.1965
39	Kalinowice	park krajobrazowy w zespole dworsko- folwarcznym	Wiejska, Parkowa, Przeskok		138/86 z 11.06.1986
40	Kalinów	mogiła zbiorowa powstańców śląskich na cmentarzu	cmentarz rzymsko- katolicki		198/88 z 6.10.1988
41	Kalinów	park w zespole dworsko- folwarcznym	Wiejska	14	186/88 z 7.11.1988

42	Kalinów	spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14	1783/66 z 8.10.1966
43	Kalinów	kościół filialny pw. Narodzenia NMP	Wiejska		944/65 z 9.01.1965
44	Płużnica Wielka	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	2	137/86 z 13.06.1986
45	Płużnica Wielka	dwór	Strzelecka	2e	2124/86 z 23.06.1986
46	Płużnica Wielka	kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP	Strzelecka	4	1137/66 z 10.02.1966
47	Rozmierka	dwór	Strzelecka	51	1046/65 z 2.06.1965
48	Rozmierka	spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	51	881/64 z 15.05.1964
49	Rozmierz	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	Kościelna	1a	130/54 z 13.09.1954
50	Rozmierz	mogiła zbiorowa powstańców śląskich	Kościelna		195/88 z 6.10.1988
51	Sucha	kościół parafialny pw. św. Bartłomieja	Kościelna		1139/66 z 12.02.1966
52	Szczepanek	kościół filialny pw. Nawiedzenia NMP	Strzelecka		883/64 z 19.05.1964
53	Szymiszów	kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza	Kościelna	7	131/54 z 13.09.1954
54	Szymiszów	mogiła Franciszka Waloszka (powstańca śląskiego)	Kościelna		248/90 z 2.05.1990
55	Szymiszów	pałac	Strzelecka	2	1047/65 z 25.06.1965
56	Szymiszów	park w zespole pałacowo-folwarcznym	Strzelecka	2	185/88 z 7.11.1988
57	Szymiszów	spichlerz w zespole pałacowo-folwarcznym	Strzelecka	2	1047/65 z 25.06.1965

Tabela nr 2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w gminie Strzelce Opolskie

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR STANOWISKA	TYP STANOWISKA	CHRONOLOGIA	NR REJESTRU ZABYTKÓW
1	Strzelce Opolskie	22	cmentarzysko kurhanowe	okres wpływów rzymskich ?	A - 813/88
2	Strzelce Opolskie	5	osada	kultura łużycka, wczesne średniowiecze (młodsza faza)	A - 839/89
3	Strzelce Opolskie	60	osada produkcyjna	kultura przeworska (faza C)	A - 874/90
4	Błotnica Strzelecka	1	cmentarzysko, osada	kultura łużycka (halsztat), wczesne średniowiecze	A - 209/70
5	Brzezina	1	grodzisko stożkowate	średniowiecze	A - 795/88
6	Grodzisko	3	osada	wczesne średniowiecze (XI - XII w.)	A - 1085/98
7	Grodzisko	7	osada produkcyjna	późny okres wpływów rzymskich	A - 1082/98
8	Niwki	7	osada	kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich)	A - 698/86
9	Osiek	1	osada	wczesne średniowiecze - X - 1 poł. XI w.	A - 1079/98
10	Płużnica Wielka	4	grodzisko	średniowiecze (XIV - XV w.)	A - 343/72

11	Rozmierka	1	osada	kultura łużycka (późny okres epoki brązu/halsztat)	A - 856/89
12	Rozmierka	22	osada	kultura łużycka (epoka brązu / halsztat C)	A - 851/89
13	Rozmierka - Podborzany	7	cmentarzysko birtualne	kultura łużycka (halsztat)	A - 342/72
14	Rozmierz	1	grodzisko	średniowiecze (XIII - XIV w.)	A - 143/68
15	Roźniątów	14	osada	kultura łużycka (V okres epoki brązu/halsztat), wczesne średniowiecze, średniowiecze (XIII - XIV w.)	A - 792/88
16	Roźniątów	16	osada	kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), średniowiecze	A - 794/88

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Strzelce Opolskie

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych. Na terenie gminy Strzelce Opolskie zabytki ruchome to głównie wyposażenie kościołów. (Tabela nr 3).

Wszystkie wymienione obiekty wpisane są do rejestru zabytków i również objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zobowiązuje właściciela lub posiadacza zabytku ruchomego do:

- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytku;
- przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę;
- zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu lub kradzieży, zagrożeniu, zmianie miejsca przechowania, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku.

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Strzelce Opolskie

LP.	ADRES	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Strzelce Opolskie, ul. Kołłątaja 6	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Ks.B.t.III-587/1-6/72
2	Strzelce Opolskie, ul. Kołłątaja 6	Prospekt organowy z kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Ks.B.t.III-262/12
3	Strzelce Opolskie, skrzyżowanie ul. Opolskiej i ul. Gogolińskiej	Wyposażenie kościoła cmentarnego pw. św. Barbary	Ks.B.t.IV-661/1-14/77
4	Strzelce Opolskie, ul. Zamkowej (park miejski)	Wyposażenie zamku	Ks.B.t.IV-664/76
5	Błotnica Strzelecka, ul. Dworcowa 7 (park w zespole pałacowo-folwarcznym)	Dystrybutor paliwa do pojazdów mechanicznych z silnikiem spalinowym	Ks.B.t.IV-298/14
6	Kadłub, ul. Powstańców Śląskich 3	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Chrystusa Króla	Ks.B.t.III-234/1-6/11

7	Kadłub, ul. Powstańców Śląskich 3	Prospekt organowy z kościoła parafialnego pw. Chrystusa Króla	Ks.B.t.III-218/10
8	Rozmierz, ul. Kościelna 1a	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.III-600/1-6/72
9	Sucha, ul. Kościelna	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Bartłomieja	Ks.B.t.V-760/1-13/89
10	Sucha, ul. Kościelna 10	Rzeźba św. Jana Nepomucena wewnątrz kapliczki	Ks.B.t.V-850/90
11	Szczepanek, ul. Strzelecka	Wyposażenie kościoła filialnego pw. Nawiedzenia NMP	Ks.B.t.V-726/1-13/81

5.4. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Zakres Gminnej Ewidencji Zabytków:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne;
- historyczne układy ruralistyczne wsi, historyczne układy urbanistyczne miasta;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661).

Gminna Ewidencja Zabytków nie jest jedną z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) oraz zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. 2010 nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę Gminnej Ewidencji Zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowanie Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętym między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Spis obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków w gminie Strzelce Opolskie, przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 4. Gminna Ewidencja Zabytków nieruchomości gminy Strzelce Opolskie zawiera 789 zabytków, w tym 57 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Została ona opracowana w 2006 r. i przyjęta uchwałą nr XIX/120/2012 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich dnia 31 stycznia 2012 r. w ramach Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2012 - 2015 jako załącznik do tego programu. Gminna Ewidencja Zabytków jest systematycznie aktualizowana. W porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wykreślone są obiekty, które zostały wyburzone lub dodawane nowe.

Tabela nr 4. Obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków w gminie Strzelce Opolskie

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR
1	Strzelce Opolskie	dom	Budowlanych	4
2	Strzelce Opolskie	kamienica	F. Chopina	1, 1a
3	Strzelce Opolskie	dom	F. Chopina	3
4	Strzelce Opolskie	kamienica	F. Chopina	4
5	Strzelce Opolskie	kamienica	B. Chrobrego	3
6	Strzelce Opolskie	dom	B. Chrobrego	3a
7	Strzelce Opolskie	wieża ciśnień	B. Chrobrego	4
8	Strzelce Opolskie	kamienica	B. Chrobrego	5
9	Strzelce Opolskie	oficyna	B. Chrobrego	5a
10	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Dąbrowskiego	2
11	Strzelce Opolskie	dom	Dąbrowskiego	4
12	Strzelce Opolskie	kamienica	Dąbrowskiego	14
13	Strzelce Opolskie	dom	Dąbrowskiego	20
14	Strzelce Opolskie	nastawnia kolejowa	Dworcowa	
15	Strzelce Opolskie	nastawnia kolejowa	Dworcowa	
16	Strzelce Opolskie	zespół 4 domów z komórkami	Dworcowa	1-15
17	Strzelce Opolskie	dom	Dworcowa	2
18	Strzelce Opolskie	dom	Dworcowa	4
19	Strzelce Opolskie	budynek dworca	Dworcowa	6
20	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole dworca	Dworcowa	8
21	Strzelce Opolskie	dawny dworzec towarowy	Dworcowa	14
22	Strzelce Opolskie	dom	Dworcowa	17, 17a
23	Strzelce Opolskie	budynek kasyna	Dworcowa	23
24	Strzelce Opolskie	dom	Fabryczna	1
25	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Floriana	2
26	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Floriana	3
27	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Floriana	6
28	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Floriana	7

29	Strzelce Opolskie	dom	Floriana	8
30	Strzelce Opolskie	dom	Floriana	9
31	Strzelce Opolskie	cmentarz	Gogolińska	
32	Strzelce Opolskie	kapliczka słupowa na cmentarzu	Gogolińska	
33	Strzelce Opolskie	mogiła lotników polskich poległych w kampanii wrześniowej 1939	Gogolińska	
34	Strzelce Opolskie	kamienica	Grunwaldzka	3
35	Strzelce Opolskie	kamienica	Grunwaldzka	5
36	Strzelce Opolskie	wiadukt kolejowy	Habryki	
37	Strzelce Opolskie	rzeźnia	Habryki	17
38	Strzelce Opolskie	budynek biurowy	Jordanowska	2
39	Strzelce Opolskie	willa	Jordanowska	3/5
40	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Jordanowska	4/6
41	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Jordanowska	8
42	Strzelce Opolskie	pomnik ze sceną ukrzyżowania	Kołątaja	
43	Strzelce Opolskie	kamienica mieszcząca	Kołątaja	1
44	Strzelce Opolskie	dom	Kołątaja	3
45	Strzelce Opolskie	dom	Kołątaja	5
46	Strzelce Opolskie	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca	Kołątaja	6
47	Strzelce Opolskie	plebania	Kołątaja	9
48	Strzelce Opolskie	kapliczka	T. Kościuszki	
49	Strzelce Opolskie	kamienica mieszkalna	T. Kościuszki	1
50	Strzelce Opolskie	dom	T. Kościuszki	2
51	Strzelce Opolskie	dawny browar	T. Kościuszki	4
52	Strzelce Opolskie	budynek gospodarczy w zespole dawnego browaru	T. Kościuszki	4
53	Strzelce Opolskie	szkoła	T. Kościuszki	8
54	Strzelce Opolskie	krzyż	Kozielska	
55	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	4
56	Strzelce Opolskie	pomnik krzyża	Kozielska	5
57	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Kozielska	7
58	Strzelce Opolskie	zagroda	Kozielska	10
59	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	15
60	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	15a
61	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Kozielska	17
62	Strzelce Opolskie	pomnik żołnierzy ofiar wojen światowych	Kozielska	18
63	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	21
64	Strzelce Opolskie	stodoła	Kozielska	24
65	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Kozielska	25
66	Strzelce Opolskie	stodoła	Kozielska	26

67	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	30
68	Strzelce Opolskie	stodoła	Kozielska	30
69	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	32
70	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-usługowy	Kozielska	35
71	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	36
72	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	44
73	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	47
74	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	49
75	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	52
76	Strzelce Opolskie	kapliczka	Kozielska	55
77	Strzelce Opolskie	kuźnia	Kozielska	55
78	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	56
79	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	61
80	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	67
81	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	68
82	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Krakowska	1
83	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	3
84	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	4
85	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	5
86	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	7, 9, 11
87	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	13, 13a
88	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	15
89	Strzelce Opolskie	budynek administracyjno-biurowy	Krakowska	16
90	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	17
91	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	24
92	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska (M. Prawego)	25 (2-4)
93	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	26
94	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	27
95	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	28
96	Strzelce Opolskie	bar, restauracja	Krakowska	29
97	Strzelce Opolskie	kamienica, obecnie budynek administracyjno-usługowy	Krakowska	30
98	Strzelce Opolskie	szkoła	Krakowska	38
99	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	39
100	Strzelce Opolskie	wozownia	Krakowska	40a
101	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	46
102	Strzelce Opolskie	kamienica z oficyną	Krakowska	53
103	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	57

104	Strzelce Opolskie	kamienica	ks. Lange	1
105	Strzelce Opolskie	dom	ks. Lange	3
106	Strzelce Opolskie	dom	ks. Lange	5
107	Strzelce Opolskie	dom	ks. Wajdy	1
108	Strzelce Opolskie	dom	Leśna	1
109	Strzelce Opolskie	dom	Leśna	3
110	Strzelce Opolskie	budynek warsztatowy	Leśna	5
111	Strzelce Opolskie	dom	Leśna	8
112	Strzelce Opolskie	willa	Ligonia	4
113	Strzelce Opolskie	pomnik krzyża	1 Maja	
114	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	1
115	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	6
116	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	7
117	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	8
118	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	9
119	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	10
120	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	11
121	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	12
122	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	14
123	Strzelce Opolskie	budynek gospodarczy	1 Maja	14
124	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	17
125	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	20
126	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	22
127	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	24
128	Strzelce Opolskie	szkoła	1 Maja	26
129	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	27
130	Strzelce Opolskie	dom	1 Maja	33
131	Strzelce Opolskie	cmentarz ewangelicki	M. Prawego	
132	Strzelce Opolskie	kuźnia z warszatem + kotłownia w zespole folwarcznym	M. Prawego	
133	Strzelce Opolskie	trafostacja w zespole dawnych zakładów wapienniczych	M. Prawego	
134	Strzelce Opolskie	wozownia (II) w zespole folwarcznym	M. Prawego	
135	Strzelce Opolskie	kamienica	M. Prawego	9
136	Strzelce Opolskie	kamienica	M. Prawego	11
137	Strzelce Opolskie	kamienica	M. Prawego	13
138	Strzelce Opolskie	poczta	M. Prawego	18
139	Strzelce Opolskie	kamienica	M. Prawego	20
140	Strzelce Opolskie	szkoła	M. Prawego	21

141	Strzelce Opolskie	kamienica	M. Prawego	22
142	Strzelce Opolskie	zespół zabudowań młyna	M. Prawego	24
143	Strzelce Opolskie	dom	M. Prawego	26
144	Strzelce Opolskie	kamienica	M. Prawego	28-30
145	Strzelce Opolskie	dom	M. Prawego	31
146	Strzelce Opolskie	budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	M. Prawego	32
147	Strzelce Opolskie	obora w zespole folwarcznym	M. Prawego	32
148	Strzelce Opolskie	stajnia w zespole folwarcznym	M. Prawego	32
149	Strzelce Opolskie	wozownia (I) w zespole folwarcznym	M. Prawego	32
150	Strzelce Opolskie	dom w zespole folwarcznym	M. Prawego	32a
151	Strzelce Opolskie	dom w zespole folwarcznym	M. Prawego	32a
152	Strzelce Opolskie	dom w zespole folwarcznym	M. Prawego	32b
153	Strzelce Opolskie	stodoła	M. Prawego	33
154	Strzelce Opolskie	hala produkcyjna w zespole dawnych zakładów wapienniczych	M. Prawego	50
155	Strzelce Opolskie	dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	M. Prawego	50a
156	Strzelce Opolskie	dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	M. Prawego	52
157	Strzelce Opolskie	dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	J. Matejki	2
158	Strzelce Opolskie	dom	J. Matejki	6
159	Strzelce Opolskie	dom	J. Matejki	9
160	Strzelce Opolskie	dom	J. Matejki	12
161	Strzelce Opolskie	bramy ze stróżówką do zespołu dawnych zakładów wapienniczych	J. Matejki	13
162	Strzelce Opolskie	zespół dawnych zakładów wapienniczych	J. Matejki	13
163	Strzelce Opolskie	dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	J. Matejki	14
164	Strzelce Opolskie	dom	J. Matejki	19
165	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	J. Matejki	25
166	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	J. Matejki	26
167	Strzelce Opolskie	dom	J. Matejki	27
168	Strzelce Opolskie	dom	J. Matejki	28
169	Strzelce Opolskie	dom	J. Matejki	29
170	Strzelce Opolskie	budynek administracyjny w zespole więzienia	K. Miarki	1
171	Strzelce Opolskie	budynek penitencjarny w zespole więzienia	K. Miarki	1
172	Strzelce Opolskie	mur zewnętrzny w zespole więzienia	K. Miarki	1
173	Strzelce Opolskie	dom	K. Miarki	2/4
174	Strzelce Opolskie	trafostacja	A. Mickiewicza	
175	Strzelce Opolskie	dom	A. Mickiewicza	3
176	Strzelce Opolskie	dom	A. Mickiewicza	11
177	Strzelce Opolskie	dom	A. Mickiewicza	13

178	Strzelce Opolskie	dom w zespole młyna	A. Mickiewicza	17
179	Strzelce Opolskie	spichlerz w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18
180	Strzelce Opolskie	stajnia w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18
181	Strzelce Opolskie	rządówka w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18a
182	Strzelce Opolskie	czworak w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18b
183	Strzelce Opolskie	czworak w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18c
184	Strzelce Opolskie	ciąg stodół w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18g
185	Strzelce Opolskie	obora w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18g
186	Strzelce Opolskie	obora w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18g
187	Strzelce Opolskie	obora w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18g
188	Strzelce Opolskie	spichlerz w zespole folwarcznym	A. Mickiewicza	18g
189	Strzelce Opolskie	młyn	A. Mickiewicza	19
190	Strzelce Opolskie	budynek	A. Mickiewicza	21
191	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	S. Moniuszki	2
192	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny z ogrodzeniem	S. Moniuszki	8
193	Strzelce Opolskie	willa	S. Moniuszki	10
194	Strzelce Opolskie	dom	Mostowa	5a
195	Strzelce Opolskie	dom	Mostowa	9
196	Strzelce Opolskie	obora	Mostowa	9
197	Strzelce Opolskie	dom	Mostowa	19
198	Strzelce Opolskie	kapliczka	Nowowiejska	
199	Strzelce Opolskie	dom	Nowowiejska	33
200	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Nowowiejska	37
201	Strzelce Opolskie	pozostałości muru obronnego	Opolska, Parafialna, Zamkowa	
202	Strzelce Opolskie	kościół cmentarny pw. św. Barbary	Opolska	
203	Strzelce Opolskie	kościół ewangelicki, obecnie katolicki pw. Bożego Ciała	Opolska	4
204	Strzelce Opolskie	budynek sądu	Opolska	11
205	Strzelce Opolskie	szpital	Opolska	36
206	Strzelce Opolskie	zespół kąpieliska miejskiego	Opolska	46
207	Strzelce Opolskie	kąpielisko miejskie-budynek bramny	Opolska	46
208	Strzelce Opolskie	kąpielisko miejskie-pawilon	Opolska	46
209	Strzelce Opolskie	dawna baszta, obecnie dzwonnica przy kościele parafialnym pw. św. Wawrzyńca	Parafialna	
210	Strzelce Opolskie	kaplica grobowa	Parafialna	
211	Strzelce Opolskie	kamienica	Parafialna	1
212	Strzelce Opolskie	dom sióstr zakonnych	Parafialna	2

213	Strzelce Opolskie	park w zespole zamkowym	park miejski	
214	Strzelce Opolskie	mostek drogowy w parku miejskim	Parkowa	
215	Strzelce Opolskie	willa	J. Piłsudskiego	1
216	Strzelce Opolskie	dom	J. Piłsudskiego	20
217	Strzelce Opolskie	dom	J. Piłsudskiego	22
218	Strzelce Opolskie	dom	J. Piłsudskiego	24
219	Strzelce Opolskie	willa	J. Piłsudskiego	26
220	Strzelce Opolskie	budynek produkcyjny	Plac M. Kopernika	1
221	Strzelce Opolskie	magazyn	Plac M. Kopernika	1
222	Strzelce Opolskie	pomnik myśliwca	Plac Myśliwca	
223	Strzelce Opolskie	ratusz	Plac Myśliwca	1
224	Strzelce Opolskie	tartak w zespole folwarcznym	Plac Targowy	
225	Strzelce Opolskie	trafostacja	Plac Targowy	
226	Strzelce Opolskie	dom	Plac Targowy	5
227	Strzelce Opolskie	dom	Plac Targowy	7
228	Strzelce Opolskie	dom	Plac Targowy	9
229	Strzelce Opolskie	kamienica z oficyną boczną	Plac S. Żeromskiego	1
230	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Plac S. Żeromskiego	2/3
231	Strzelce Opolskie	kamienica	Plac S. Żeromskiego	4
232	Strzelce Opolskie	kamienica	Plac S. Żeromskiego	6
233	Strzelce Opolskie	kamienica	Plac S. Żeromskiego	8
234	Strzelce Opolskie	kamienica	Plac S. Żeromskiego	9
235	Strzelce Opolskie	bank	Plac S. Żeromskiego	10
236	Strzelce Opolskie	trafostacja	Powstańców Śląskich	
237	Strzelce Opolskie	kamienica	Powstańców Śląskich	2
238	Strzelce Opolskie	kamienica	Powstańców Śląskich	4
239	Strzelce Opolskie	dom zakonny zgromadzenia sióstr św. Elżbiety	Powstańców Śląskich	8
240	Strzelce Opolskie	dom	Powstańców Śląskich	12
241	Strzelce Opolskie	dom	Powstańców Śląskich	16
242	Strzelce Opolskie	kamienica	Powstańców Śląskich	20
243	Strzelce Opolskie	dom	Powstańców Śląskich	24
244	Strzelce Opolskie	dom	B. Prusa	3, 3a
245	Strzelce Opolskie	dom	B. Prusa	5, 5a
246	Strzelce Opolskie	dom	B. Prusa	7, 7a
247	Strzelce Opolskie	dom	Rosenbergów	1
248	Strzelce Opolskie	willa	Rosenbergów	3
249	Strzelce Opolskie	dom	Rosenbergów	4
250	Strzelce Opolskie	willa	Rosenbergów	5
251	Strzelce Opolskie	willa	Rosenbergów	8

252	Strzelce Opolskie	willa	Rosenbergów	10
253	Strzelce Opolskie	willa	Rosenbergów	11
254	Strzelce Opolskie	willa	Rosenbergów	12
255	Strzelce Opolskie	willa	Rosenbergów	16
256	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalny przy bażaniarni w parku zamkowym	J. Rychla	14
257	Strzelce Opolskie	budynek gospodarczy w zespole bażaniarni w parku zamkowym	J. Rychla	14
258	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole bażaniarni	J. Rychla	14
259	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	15
260	Strzelce Opolskie	kamienica mieszkalna	Rynek	16
261	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	17
262	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	17
263	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	18
264	Strzelce Opolskie	dom	Rynek	19/20
265	Strzelce Opolskie	kamienica	Rynek	21
266	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	22
267	Strzelce Opolskie	kamienica	Rynek	23
268	Strzelce Opolskie	kamienica	Rynek	24
269	Strzelce Opolskie	kamienica	Rynek	25
270	Strzelce Opolskie	kamienica	Rynek	26/27
271	Strzelce Opolskie	zespół domów wielorodzinnych	Sosnowa	1,4,5,6,7
272	Strzelce Opolskie	trafostacja	Strzelców Bytomskich	
273	Strzelce Opolskie	hotel-restauracja	Strzelców Bytomskich	3
274	Strzelce Opolskie	więzienie	Świerczewskiego	3
275	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Świerczewskiego	10/12
276	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Świerczewskiego	14/16
277	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Świerczewskiego	18/20
278	Strzelce Opolskie	dom	W. Świerzego	13
279	Strzelce Opolskie	budynek gospodarczy	W. Świerzego	13
280	Strzelce Opolskie	dom	W. Świerzego	15
281	Strzelce Opolskie	kamienica	W. Świerzego	16
282	Strzelce Opolskie	dawna szkoła	W. Świerzego	42
283	Strzelce Opolskie	dom	W. Świerzego	50
284	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	W. Świerzego	73
285	Strzelce Opolskie	pomnik krzyża	Ujazdowska	
286	Strzelce Opolskie	trafostacja	Ujazdowska	
287	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	2

288	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	4
289	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	6
290	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	7
291	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	8
292	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	10
293	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	14
294	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	16
295	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-usługowy	Ujazdowska	18
296	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	19
297	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Ujazdowska	26
298	Strzelce Opolskie	kapliczka	Ujazdowska	27
299	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	30
300	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Ujazdowska	31
301	Strzelce Opolskie	dom z częścią gospodarczą	Ujazdowska	33
302	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Ujazdowska	37
303	Strzelce Opolskie	obora w zespole folwarcznym	Ujazdowska	39
304	Strzelce Opolskie	obora w zespole folwarcznym	Ujazdowska	39
305	Strzelce Opolskie	budynek gospodarczy	Ujazdowska	46
306	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	50
307	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Ujazdowska	62
308	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	64
309	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Ujazdowska	66
310	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Ujazdowska	68
311	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Ujazdowska	72
312	Strzelce Opolskie	obora	Ujazdowska	74
313	Strzelce Opolskie	spichlerz	Ujazdowska	74
314	Strzelce Opolskie	dom	Wałowa	1
315	Strzelce Opolskie	dom	Wałowa	2
316	Strzelce Opolskie	dom	Wałowa	3
317	Strzelce Opolskie	kamienica	Wałowa	7
318	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Wojska Polskiego	2
319	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Wojska Polskiego	6
320	Strzelce Opolskie	bank	Zamkowa	1
321	Strzelce Opolskie	brama do zespołu zamkowego	Zamkowa	
322	Strzelce Opolskie	oficyna w zespole zamkowym	Zamkowa	2
323	Strzelce Opolskie	ruina zamku	Zamkowa	3
324	Strzelce Opolskie	oficyna w zespole zamkowym	Zamkowa	4
325	Strzelce Opolskie	maszталarnia w zespole zamkowym	Zamkowa	6
326	Strzelce Opolskie	dom	Żwirki i Wigury	3

327	Strzelce Opolskie	dom	Żwirki i Wigury	4
328	Strzelce Opolskie	dom	Żwirki i Wigury	5
329	Błotnica Strzelecka	poczta	Centawska	2
330	Błotnica Strzelecka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Dworcowa	1
331	Błotnica Strzelecka	pałac	Dworcowa	7
332	Błotnica Strzelecka	park w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	7
333	Błotnica Strzelecka	mur ogrodzenia zespołu pałacowo-folwarcznego	Dworcowa	7, 9
334	Błotnica Strzelecka	czworak w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	11-13
335	Błotnica Strzelecka	stajnia w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	15
336	Błotnica Strzelecka	dom w zespole dworca kolejowego	Dworcowa	20
337	Błotnica Strzelecka	wozownia w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	21
338	Błotnica Strzelecka	dom w zespole dworca kolejowego	Dworcowa	22
339	Błotnica Strzelecka	obora w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	23
340	Błotnica Strzelecka	spichlerz w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	
341	Błotnica Strzelecka	stajnia w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	
342	Błotnica Strzelecka	stodoła w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	
343	Błotnica Strzelecka	Grobowiec rodu von Posadowsky na terenie parku w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	
344	Błotnica Strzelecka	nastawnia kolejowa	Dworcowa	
345	Błotnica Strzelecka	dom	Leśna	2
346	Błotnica Strzelecka	kuźnia	Parkowa	3
347	Błotnica Strzelecka	stodoła	Powstańców Śląskich	1
348	Błotnica Strzelecka	stodoła	Toszecka	5
349	Błotnica Strzelecka	dom	Toszecka	14
350	Błotnica Strzelecka	czworak	Toszecka	15
351	Błotnica Strzelecka	budynek w zespole szkoły	Toszecka	19
352	Błotnica Strzelecka	karczma	Toszecka	20a
353	Błotnica Strzelecka	kapliczka pw. św. Jana Nepomucena	Toszecka	
354	Błotnica Strzelecka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	2
355	Błotnica Strzelecka	dom	Wiejska	3
356	Błotnica Strzelecka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	6
357	Błotnica Strzelecka	stodoła i spichlerz	Wiejska	6
358	Błotnica Strzelecka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	11
359	Błotnica Strzelecka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	15
360	Błotnica Strzelecka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	19
361	Błotnica Strzelecka	trafostacja	Wiejska	
362	Brzezina	wieża „Ischl” w zespole zamkowym	park miejski	
363	Brzezina	kapliczka	na pld. od zespołu folwarcznego	

364	Brzezina	obora w zespole folwarcznym	Lipowa	
365	Brzezina	obora w zespole folwarcznym	Lipowa	
366	Brzezina	wozownia w zespole folwarcznym	Lipowa	
367	Brzezina	stodoła w zespole folwarcznym	Lipowa	
368	Brzezina	stodoła w zespole folwarcznym	Lipowa	
369	Dziewkowice	kapliczka	Korfantego	2
370	Dziewkowice	stodoła	Korfantego	8
371	Dziewkowice	kuźnia	Kościelna	5
372	Dziewkowice	stodoła	Kościelna	5
373	Dziewkowice	trafostacja	Kościelna	
374	Dziewkowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Józefa Lompy	17
375	Dziewkowice	pomnik krzyża	Józefa Lompy	
376	Dziewkowice	dom dróżnika	Karola Miarki	1
377	Dziewkowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Karola Miarki	8
378	Dziewkowice	spichlerz	Ogrodowa	8
379	Dziewkowice	dom	Ogrodowa	11
380	Dziewkowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Ogrodowa	12
381	Dziewkowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Ogrodowa	17
382	Dziewkowice	spichlerz w zespole dworskim	Plac Klasztorny	3-4
383	Dziewkowice	czworak w zespole folwarcznym	Plac klasztorny	7-8
384	Dziewkowice	stodoła	Poprzeczna	4
385	Dziewkowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Poprzeczna	5
386	Dziewkowice	stodoła	Poprzeczna	6
387	Dziewkowice	stodoła	Poprzeczna	11
388	Dziewkowice	stodoła	Poprzeczna	
389	Dziewkowice	dom	Sportowa	1
390	Dziewkowice	budynek w zespole szkoły	Strzelecka	1
391	Dziewkowice	szkoła	Strzelecka	3
392	Dziewkowice	dom w zespole szkoły	Strzelecka	5
393	Dziewkowice	dom	Szkolna	2
394	Dziewkowice	dom	Szkolna	13
395	Dziewkowice	dom z piekarnią	Szkolna	17
396	Grodzisko	obora	Główna	20
397	Grodzisko	stodoła	Główna	22
398	Grodzisko	budynek mieszkalno-gospodarczy	Główna	25
399	Grodzisko	dom parafialny	Główna	28a
400	Grodzisko	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	Główna	28a
401	Grodzisko	pomnik krzyża przy kościele	Główna	28a
402	Grodzisko	ogrodzenie kościoła parafialnego	Główna	28a

403	Grodzisko	szkoła	Główna	35
404	Grodzisko	dom	Główna	42
405	Grodzisko	sala taneczno-widowiskowa przy karczynie	Główna	44
406	Grodzisko	budynek mieszkalno-gospodarczy	Główna	46
407	Grodzisko	pomnik krzyża	Główna	
408	Grodzisko	pomnik krzyża	Główna	
409	Grodzisko	trafostacja	Główna	
410	Grodzisko	kapliczka słupowa i pomnik krzyża	Wolności	
411	Jędrynie	stodoła	Krótką	8
412	Jędrynie	pomnik krzyża	Polna/Dębowa	
413	Kadłub	dom w zespole tartaku wodnego	Barwinek	7
414	Kadłub	tartak wodny	Barwinek	7
415	Kadłub	pomnik krzyża	Dworcowa	51
416	Kadłub	dom	Dworcowa	57
417	Kadłub	dworzec kolejowy	Dworcowa	61
418	Kadłub	dawna poczta	Dworcowa	76
419	Kadłub	dawna szkoła	Kolejowa	2
420	Kadłub	dom	Krótką	8
421	Kadłub	obora ze stodołą	Krótką	8
422	Kadłub	obora	Leśna	8
423	Kadłub	stodoła	Młyńska	1
424	Kadłub	młyn wodny	Młyńska	2
425	Kadłub	budynek mieszkalno-gospodarczy	Młyńska	3
426	Kadłub	budynek mieszkalno-gospodarczy	Piaskowa	4
427	Kadłub	budynek mieszkalno-gospodarczy	Piaskowa	6
428	Kadłub	karczma	Piaskowa	9
429	Kadłub	budynek mieszkalno-gospodarczy	Piaskowa	24
430	Kadłub	dom	Piaskowa	26
431	Kadłub	dom	Piaskowa	28
432	Kadłub	zabudowania gospodarcze w zagrodzie	Piaskowa	28
433	Kadłub	obora ze stodołą i wozownią	Polna	1
434	Kadłub	kościół parafialny pw. Chrystusa Króla	Powstańców Śląskich	
435	Kadłub	spichlerz	Powstańców Śląskich	5
436	Kadłub	stodoła	Powstańców Śląskich	5
437	Kadłub	karczma	Powstańców Śląskich	12
438	Kadłub	dom ze stodołą	Powstańców Śląskich	30
439	Kadłub	kaplica	Powstańców Śląskich	
440	Kadłub	przepust wodny na rzece Jemielnicy	Powstańców Śląskich	
441	Kadłub	czworak w zespole dworsko-folwarcznym	Wodna	9

442	Kadłub	rządcówka w zespole dworsko-folwarcznym	Wodna	11
443	Kadłub	czworak w zespole dworsko-folwarcznym	Wodna	15
444	Kadłub	dom z oborą w zespole dworsko-folwarcznym	Wodna	15
445	Kadłub	most nad odnogą rzeki Jemielnicy	Wodna	
446	Kadłub	dom mieszkalny z częścią gospodarczą	Wolności	5
447	Kadłub	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wolności	7
448	Kadłub	dom z częścią gospodarczą	Wolności	7
449	Kadłub	obora	Wolności	7
450	Kadłub	dom	Wolności	23
451	Kadłub	dom	Wolności	25
452	Kadłub	dwór	Zamkowa	
453	Kadłub	cmentarz rzymsko-katolicki	Zamkowa	
454	Kalinowice	stodoła w zespole folwarcznym	Gogolińska	1
455	Kalinowice	ruina stodoły w zespole dworsko-folwarcznym	Parkowa	4
456	Kalinowice	obora w zespole folwarcznym	Parkowa	14
457	Kalinowice	dwa czworaki w zespole folwarcznym	Przeskok	1 i 2
458	Kalinowice	lamus w zespole dworsko-folwarcznym	Przeskok	5
459	Kalinowice	obora w zespole dworsko-folwarcznym	Przeskok	7
460	Kalinowice	obora w zespole dworsko-folwarcznym	Przeskok	
461	Kalinowice	wozownia w zespole dworsko-folwarcznym	Przeskok	
462	Kalinowice	chlewnia w zespole dworsko-folwarcznym	Przeskok	
463	Kalinowice	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska, Parkowa, Przeskok	
464	Kalinowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	11
465	Kalinowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	13
466	Kalinowice	dom	Wiejska	15
467	Kalinowice	dom	Wiejska	17
468	Kalinowice	dzwonek umarłych	Wiejska	18
469	Kalinowice	dom	Wiejska	20
470	Kalinowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	22
471	Kalinowice	kuźnia	Wiejska	22
472	Kalinowice	stodoła z wozownią	Wiejska	22
473	Kalinowice	aleja lipowa	Wiejska	
474	Kalinowice	trafostacja	Wiejska	
475	Kalinów	kapliczka słupowa	w pld. części wsi	
476	Kalinów	mogiła zbiorowa powstańców śląskich na cmentarzu	cmentarz rzymsko- katolicki	
477	Kalinów	budynek mieszkalno-gospodarczy	Gogolińska	2
478	Kalinów	stodoła	Gogolińska	2

479	Kalinów	kapliczka słupowa	Gogolińska	
480	Kalinów	kapliczka słupowa	Gogolińska	
481	Kalinów	dom	Parkowa	1
482	Kalinów	trafostacja	Parkowa	
483	Kalinów	stodoła	Wiejska	1
484	Kalinów	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	7
485	Kalinów	chlewnie w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14
486	Kalinów	kuźnia w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	
487	Kalinów	obora w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14
488	Kalinów	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14
489	Kalinów	spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14
490	Kalinów	stajnia w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14
491	Kalinów	stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14
492	Kalinów	stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14
493	Kalinów	warsztat kołodziejski w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14
494	Kalinów	wozownia w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14
495	Kalinów	obora z dwoma domami w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	14a i 14b
496	Kalinów	ogrodzenie zespołu dworsko-folwarcznego	Wiejska	14, 33
497	Kalinów	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	15
498	Kalinów	czworak w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	20-22
499	Kalinów	dom	Wiejska	23
500	Kalinów	czworak w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	24
501	Kalinów	czworak w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	26-28
502	Kalinów	czworak w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	33
503	Kalinów	obora w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	33
504	Kalinów	obora w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	33
505	Kalinów	stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	33
506	Kalinów	stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	33
507	Kalinów	kościół filialny pw. Narodzenia NMP	Wiejska	
508	Kalinów	pomnik krzyża	Wiejska	
509	Ligota Dolna	dom	Wiejska	1
510	Ligota Dolna	dom z oborą i stodołą	Wiejska	1
511	Ligota Dolna	chlew	Wiejska	1
512	Ligota Dolna	stodoła	Wiejska	1
513	Ligota Dolna	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	4
514	Ligota Dolna	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	6
515	Ligota Dolna	stodoła	Wiejska	6

516	Ligota Dolna	stodoła	Wiejska	16
517	Ligota Dolna	hala warsztatu lotniczego przy dawnym zespole folwarcznym	Wiejska	20
518	Ligota Dolna	hangar lotniczy przy dawnym zespole folwarcznym	Wiejska	22
519	Ligota Dolna	obora w dawnym zespole folwarcznym	Wiejska	22
520	Ligota Dolna	kuźnia	Wiejska	27
521	Ligota Dolna	stodoła	Wiejska	27
522	Ligota Dolna	kapliczka	Wiejska	
523	Ligota Dolna	piec wapienniczy	Wiejska	
524	Ligota Górna	dom	Wiejska	2
525	Ligota Górna	stodoła	Wiejska	2
526	Ligota Górna	stodoła	Wiejska	15
527	Ligota Górna	dom z oborą	Wiejska	18a
528	Ligota Górna	stodoła	Wiejska	18a
529	Ligota Górna	dom z oborą	Wiejska	20
530	Ligota Górna	dom	Wysocka	2
531	Ligota Górna	dom	Wysocka	3
532	Ligota Górna	stodoła	Wysocka	3
533	Ligota Górna	trafostacja	Wysocka	4a
534	Niwki	wozownia	Strzelecka	1
535	Niwki	obora	Strzelecka	3
536	Niwki	spichlerz - wozownia	Strzelecka	3
537	Niwki	dom	Strzelecka	4
538	Niwki	stodoła	Strzelecka	6
539	Niwki	trafostacja	Strzelecka	
540	Niwki	dom, tzw. „wycug”	Wiejska	1
541	Niwki	obora	Wiejska	3
542	Niwki	stodoła	Wiejska	3
543	Niwki	obora	Wiejska	4
544	Niwki	dom	Wiejska	6
545	Niwki	dom, tzw. „wycug”	Wiejska	8
546	Niwki	obora	Wiejska	8
547	Niwki	kapliczka	Wiejska	8
548	Niwki	obora	Wiejska	10
549	Niwki	stodoła	Wiejska	10
550	Niwki	dom	Wiejska	11
551	Niwki	dom	Wiejska	15
552	Niwki	stodoła	Wiejska	17
553	Niwki	dom z oborą i stajnią	Wiejska	20

554	Niwki	budynek gospodarczy	Wiejska	22
555	Niwki	dom	Wiejska	26
556	Niwki	kapliczka słupowa	Wiejska	26
557	Niwki	kapliczka	Wiejska	
558	Osiek	układ ruralistyczny wsi		
559	Osiek	kościół pw. Matki Bożej Piekarskiej	Strzelecka	12b
560	Osiek	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	14
561	Osiek	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	19
562	Osiek	ruina stajni	Strzelecka	19
563	Osiek	stodoła	Strzelecka	19
564	Osiek	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	27
565	Osiek	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	37
566	Osiek	obora	Strzelecka	44
567	Osiek	dom	Strzelecka	49
568	Osiek	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	52
569	Osiek	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	58
570	Osiek	stodoła z oborą	Strzelecka	58
571	Osiek	kapliczka	Strzelecka	
572	Osiek	pomnik krzyża	Strzelecka	
573	Płużnica Wielka	pomnik krzyża	przy drodze w kierunku Strzelec Opolskich	
574	Płużnica Wielka	bramka w ogrodzeniu zespołu dworsko- folwarcznego	Strzelecka	2
575	Płużnica Wielka	budynek gospodarczy w zespole dworsko- folwarcznym	Strzelecka	2
576	Płużnica Wielka	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	2
577	Płużnica Wielka	spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	2
578	Płużnica Wielka	stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	2
579	Płużnica Wielka	obora w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	2d
580	Płużnica Wielka	dwór	Strzelecka	2e
581	Płużnica Wielka	kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP	Strzelecka	4
582	Płużnica Wielka	mur wokół kościoła	Strzelecka	4
583	Płużnica Wielka	pomnik krzyża	Strzelecka	
584	Płużnica Wielka	dom	Strzelecka	6
585	Płużnica Wielka	dom	Strzelecka	10
586	Płużnica Wielka	dom	Strzelecka	13
587	Płużnica Wielka	dom	Strzelecka	23
588	Płużnica Wielka	dom	Strzelecka	27

589	Płużnica Wielka	dom	Strzelecka	34
590	Płużnica Wielka	dom	Strzelecka	36
591	Płużnica Wielka	pomnik krzyża	Strzelecka	
592	Płużnica Wielka	trafostacja	Wiejska	
593	Rozmierka	układ ruralistyczny wsi		
594	Rozmierka	most kolejowy	między wsiami Jędrynie i Rozmierka	
595	Rozmierka	budynek gospodarczy w zespole stacji kolejowej	Dworcowa	10
596	Rozmierka	budynek stacji kolejowej	Dworcowa	10
597	Rozmierka	dom	Jemielnicka	4
598	Rozmierka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Jemielnicka	32
599	Rozmierka	mur z bramką	Jemielnicka	32
600	Rozmierka	stodoła	Jemielnicka	32
601	Rozmierka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Jemielnicka	36
602	Rozmierka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Jemielnicka	36
603	Rozmierka	kapliczka	Jemielnicka	36
604	Rozmierka	mur z bramką	Jemielnicka	36
605	Rozmierka	stajnia z wozownią	Jemielnicka	36
606	Rozmierka	stodoła	Jemielnicka	36
607	Rozmierka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Jemielnicka	43
608	Rozmierka	stodoła	Jemielnicka	43
609	Rozmierka	pomnik krzyża	Jemielnicka	
610	Rozmierka	obora	Leśna	8
611	Rozmierka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	11
612	Rozmierka	dom	Strzelecka	17
613	Rozmierka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	37
614	Rozmierka	dawna kuźnia	Strzelecka	41
615	Rozmierka	dom	Strzelecka	48
616	Rozmierka	kurnik	Strzelecka	48
617	Rozmierka	stodoła	Strzelecka	48
618	Rozmierka	kapliczka z dzwonnica	Strzelecka	48
619	Rozmierka	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	49
620	Rozmierka	dawna karczma (obecnie restauracja)	Strzelecka	50
621	Rozmierka	zabudowania gospodarcze	Strzelecka	50
622	Rozmierka	dwór	Strzelecka	51
623	Rozmierka	kapliczka słupowa w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	51
624	Rozmierka	obora w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	51
625	Rozmierka	spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	51
626	Rozmierka	oficyna w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	51a, 51b

627	Rozmierka	czworak w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	51c
628	Rozmierka	dom	Strzelecka	52
629	Rozmierka	obora	Strzelecka	52
630	Rozmierka	pomnik krzyża	Strzelecka	
631	Rozmierka	szkoła	Szkolna	3
632	Rozmierz	układ ruralistyczny wsi		
633	Rozmierz	kapliczka	Jemielnicka	
634	Rozmierz	plebania	Kościelna	1
635	Rozmierz	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	Kościelna	1a
636	Rozmierz	pomnik krzyża	Kościelna	1a
637	Rozmierz	szkoła	Kościelna	10-12
638	Rozmierz	cmentarz	Kościelna	
639	Rozmierz	mogiła zbiorowa powstańców śląskich	Kościelna	
640	Rozmierz	budynek mieszkalno-gospodarczy	Krzyżowa	3
641	Rozmierz	dom	Powstańców Śląskich	3
642	Rozmierz	dom	Powstańców Śląskich	4
643	Rozmierz	budynek mieszkalno-gospodarczy	Powstańców Śląskich	12
644	Rozmierz	dom	Powstańców Śląskich	19
645	Rozmierz	dom	Powstańców Śląskich	22
646	Rozmierz	obora	Powstańców Śląskich	24
647	Rozmierz	dom	Powstańców Śląskich	27
648	Rozmierz	trafostacja	Powstańców Śląskich	29
649	Rozmierz	pomnik krzyża	Powstańców Śląskich	
650	Rozmierz	stodoła	Strzelecka	1
651	Rozmierz	obora ze stodołą	Wyzwolenia	2
652	Rozmierz	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wyzwolenia	17
653	Rozmierz	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wyzwolenia	22
654	Rozmierz	dawna szkoła	Wyzwolenia	26
655	Rozmierz	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wyzwolenia	27
656	Rozmierz	dom	Wyzwolenia	30
657	Rozmierz	stodoła	Wyzwolenia	44
658	Rozmierz	dom	Wyzwolenia	46
659	Roźniątów	ruina kaplicy pw. św. Floriana	na wsch. od wsi Roźniątów	
660	Roźniątów	pomnik krzyża	Gogolińska	
661	Roźniątów	dom	Szymiszowska	8
662	Roźniątów	młyn wodny	Wolności	1
663	Roźniątów	stajnia z wozownią w zespole młyna wodnego	Wolności	1
664	Roźniątów	stodoła w zespole młyna wodnego	Wolności	1

665	Rożniatów	zagroda	Wolności	2
666	Rożniatów	dom	Wolności	4
667	Rożniatów	stodoła	Wolności	4
668	Rożniatów	dom	Wolności	19
669	Rożniatów	obora	Wolności	19
670	Rożniatów	zabudowania gospodarcze	Wolności	20
671	Rożniatów	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wolności	21
672	Rożniatów	szkoła	Wolności	28
673	Rożniatów	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wolności	31
674	Rożniatów	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wolności	33
675	Rożniatów	dom	Wolności	34
676	Rożniatów	obora w zespole folwarcznym	Wolności	43b
677	Rożniatów	rządówka w zespole folwarcznym	Wolności	43b
678	Rożniatów	kaplica	Wolności	
679	Rożniatów	pomnik krzyża	Wolności	
680	Rożniatów	trafostacja	Wolności	
681	Sucha	kapliczka	przy drodze między Suchą a Rozmierzą	
682	Sucha	pomnik krzyża	przy drodze do Suchodańca	
683	Sucha	dom	Kościelna	11
684	Sucha	dom	Kościelna	14
685	Sucha	grota z wieżą - dzwonnica	Kościelna	
686	Sucha	kapliczka	Kościelna	
687	Sucha	kapliczka	Kościelna	
688	Sucha	kapliczka słupowa	Kościelna	
689	Sucha	kościół parafialny pw. św. Bartłomieja	Kościelna	
690	Sucha	pomnik krzyża	Kościelna	
691	Sucha	pomnik krzyża	Kościelna	
692	Sucha	dawny młyn wodny	Powstańców Śląskich	32
693	Sucha	stodoła w zespole młyńskim	Powstańców Śląskich	32
694	Sucha	pomnik krzyża	Powstańców Śląskich	
695	Sucha	budynek mieszkalno-gospodarczy	Świętej Anny	6
696	Sucha	budynek gospodarczy, tzw. "wycug"	Świętej Anny	6
697	Szczepanek	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	13
698	Szczepanek	budynek mieszkalno-gospodarczy	Strzelecka	36
699	Szczepanek	trafostacja	Strzelecka	38
700	Szczepanek	dom	Strzelecka	48
701	Szczepanek	karczma	Strzelecka	57

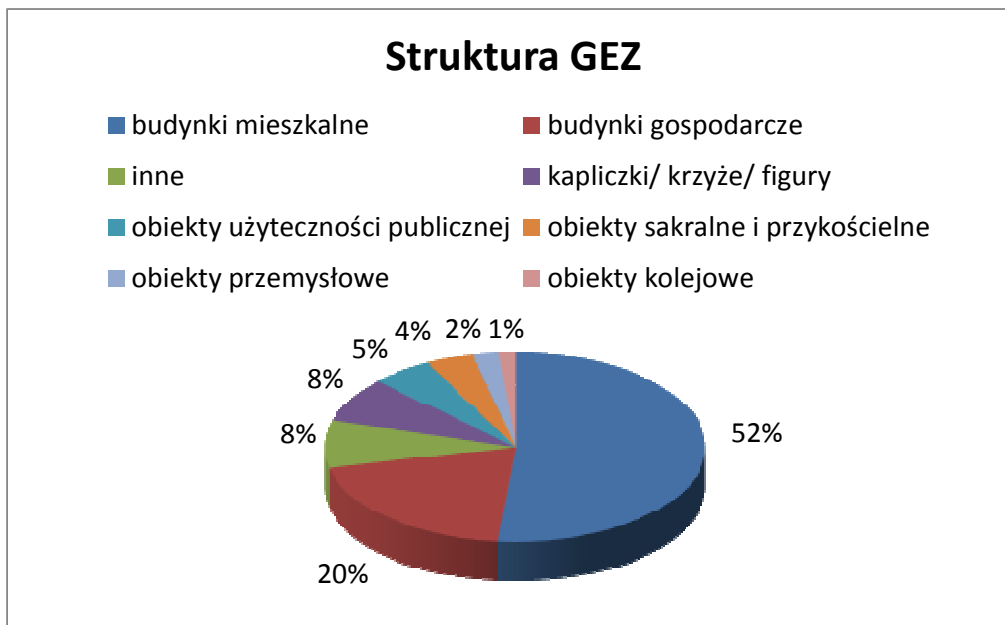
702	Szczepanek	stodoła z wozownią	Strzelecka	57-59
703	Szczepanek	kapliczka	Strzelecka	74
704	Szczepanek	dom	Strzelecka	77
705	Szczepanek	kuźnia	Strzelecka	91
706	Szczepanek	stodoła	Strzelecka	91
707	Szczepanek	szkoła	Strzelecka	99
708	Szczepanek	kościół filialny pw. Nawiedzenia NMP	Strzelecka	
709	Szymiszów	dom	Dworcowa	20
710	Szymiszów	dom robotniczy w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Dworcowa	21-23
711	Szymiszów	dom w zespole dworca PKP	Dworcowa	22
712	Szymiszów	dworzec kolejowy	Dworcowa	24-26
713	Szymiszów	dom dróżnika w zespole dworca PKP	Dworcowa	28
714	Szymiszów	dom w zespole dworca PKP	Dworcowa	33
715	Szymiszów	nastawnia kolejowa w zespole dworca PKP	Dworcowa	
716	Szymiszów	nastawnia kolejowa	Dworcowa	
717	Szymiszów	pozostałość mostu transport. w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna-Dworcowa	
718	Szymiszów	grupa 4 domów robotniczych w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna	1,2,3,4
719	Szymiszów	grupa 2 domów robotniczych w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna	7 i 9
720	Szymiszów	dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna	11
721	Szymiszów	dom robotniczy w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna	12-13
722	Szymiszów	dom robotniczy w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna	14-18
723	Szymiszów	dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna	25
724	Szymiszów	budynek mieszkalno-gospodarczy (wozownia) w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna	26
725	Szymiszów	pałac fabrykanta w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna	27-28
726	Szymiszów	budynek warsztatów w zespole dawnych zakładów wapienniczych	Fabryczna	
727	Szymiszów	budynek mieszkalno-gospodarczy	Kościelna	1
728	Szymiszów	kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza	Kościelna	7
729	Szymiszów	pomnik krzyża	Kościelna	7
730	Szymiszów	mogiła Franciszka Waloszka (powstańca śląskiego)	Kościelna	
731	Szymiszów	dom	Myśliwca	14

732	Szymiszów	pałac	Strzelecka	2
733	Szymiszów	park w zespole pałacowo-folwarcznym	Strzelecka	2
734	Szymiszów	spichlerz w zespole pałacowo-folwarcznym	Strzelecka	2
735	Szymiszów	rządcówka w zespole pałacowo-folwarcznym	Strzelecka	4
736	Szymiszów	stodoła w zagrodzie plebanii	Strzelecka	5
737	Szymiszów	zabudowania młyna wodnego	Strzelecka	7
738	Szymiszów	dom w zespole folwarcznym Kosice	Franciszka Waloszka	26
739	Szymiszów	chlew w zespole folwarcznym Kosice	Franciszka Waloszka	26
740	Szymiszów	obora w zespole folwarcznym Kosice	Franciszka Waloszka	26
741	Szymiszów	stodoła w zespole folwarcznym Kosice	Franciszka Waloszka	26
742	Szymiszów	szkoła	Wolności	1
743	Szymiszów	dom	Wolności	4
744	Szymiszów	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wolności	8
745	Szymiszów	dom	Wolności	15
746	Szymiszów	kapliczka	Wolności	16
747	Szymiszów	dom	Wolności	20
748	Szymiszów	dawny zajazd	Wolności	22-24
749	Szymiszów	dom	Wolności	25
750	Szymiszów	poczta	Wolności	27
751	Szymiszów	zespół dwóch domów w zagrodzie	Wolności	29
752	Szymiszów	dom	Wolności	34
753	Szymiszów	dom	Wolności	36
754	Szymiszów	budynek gospodarczy tzw. „dom kozła” w zespole pałacowo-folwarcznym	Wolności	41
755	Szymiszów	kuźnia i stelmacharnia w zespole pałacowo-folwarcznym	Wolności	41
756	Szymiszów	obora w zespole pałacowo-folwarcznym	Wolności	41
757	Szymiszów	stajnia w zespole pałacowo-folwarcznym	Wolności	41
758	Szymiszów	dom w zespole pałacowo-folwarcznym	Wolności	43
759	Szymiszów	karczma	Wolności	46
760	Szymiszów	stajnia-dom w zespole pałacowo-folwarcznym	Wolności	47
761	Szymiszów	wozownia w zespole pałacowo-folwarcznym	Wolności	47
762	Szymiszów	spichlerz	Wolności	48
763	Szymiszów	dom w zespole pałacowo-folwarcznym	Wolności	49
764	Szymiszów	czworaki w zespole pałacowo-folwarcznym	Wolności	64, 66
765	Szymiszów	pomnik krzyża	Wolności	
766	Szymiszów	pomnik krzyża	Wolności	
767	Szymiszów	trafostacja	Wolności	
768	Warmątowice	szkoła	Centawska	2

769	Warmątowice	pomnik krzyża	Centawska	
770	Warmątowice	grupa 2 domów pracowników folwarcznych z komórkami	Olszowska	4 i 6
771	Warmątowice	dom (dawny czworak) w zespole folwarcznym „Leopold”	Olszowska	15
772	Warmątowice	obora w zespole folwarcznym „Leopold”	Olszowska	15
773	Warmątowice	obora w zespole folwarcznym „Leopold”	Olszowska	
774	Warmątowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Stawowa	7
775	Warmątowice	stodoła	Stawowa	7
776	Warmątowice	sala taneczno-widowiskowa zajazdu	Strzelecka	2
777	Warmątowice	budynek mieszkalno-gospodarczy	Wiejska	6
778	Warmątowice	dom	Wiejska	15
779	Warmątowice	kapliczka	Wiejska	20
780	Warmątowice	chlewnia	Wiejska	22
781	Warmątowice	obora w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	22
782	Warmątowice	spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	22
783	Warmątowice	stajnia w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	22
784	Warmątowice	wozownia z kuźnią w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	22
785	Warmątowice	grupa 4 domów pracowników folwarcznych z komórkami	Wiejska	22a,b,c, d
786	Warmątowice	dom w zespole folwarcznym	Wiejska	22h
787	Warmątowice	dwór	Wiejska	22j
788	Warmątowice	trafostacja przy zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	24
789	Warmątowice	bramka ogrodzenia zagrody	Wiejska	28

* Obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków.

Ponizej przedstawiony Rysunek nr 1, obrazuje strukturę obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Rysunek nr 1. Struktura GEZ

5.5. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Strzelce Opolskie. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Stanowiska archeologiczne to materialne ślady działalności ludzi. W obrębie stanowiska archeologicznego grupują się zazwyczaj pozostałości licznych powstających i zamierających kolejno osad czy cmentarzysk. Stanowią one podstawowe, a często wręcz jedyne źródło wiedzy o najdawniejszej przeszłości naszych ziem. Nawet dla późniejszych czasów, poczynając od średniowiecza, wyniki badań archeologicznych stanowią cenne uzupełnienie przekazów pisanych.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawastrzeń kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

W związku z licznymi zagrożeniami zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) wszystkie zabytki

archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Cały obszar gminy Strzelce Opolskie został rozpoznany stosowaną obecnie metodą powszechnej inwentaryzacji zabytków archeologicznych Polski pod nazwą archeologiczne zdjęcie polski. Największą liczbę zabytków archeologicznych udokumentowano na terenie miasta Strzelce Opolskie. Na terenie gminy Strzelce Opolskie znajduje się 273 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych (Tabela nr 5) ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych, w tym 16 stanowisk wpisanych jest do rejestru zabytków.

Tabela nr 5. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Strzelce Opolskie

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR STANOWISKA	FUNKCJA STANOWISKA	KULTURA	CHRONOLOGIA
1	Strzelce Opolskie	1	cmentarzysko	łużycka	epoka brązu - okres halsztacki
2	Strzelce Opolskie	2	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
3	Strzelce Opolskie	3	śląd osadnictwa	ceramiki wstęgowej	neolit
4	Strzelce Opolskie	4	punkt osadniczy	-	średniowiecze

5	Strzelce Opolskie	5	punkt osadniczy osada	- łużycka	wczesne średniowiecze ?
6	Strzelce Opolskie	7	śląd osadnictwa	-	wczesne średniowiecze
			śląd osadnictwa	-	późny okres wpływów rzymskich
			śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
7	Strzelce Opolskie	8	osada	-	średniowiecze
8	Strzelce Opolskie	9	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
9	Strzelce Opolskie	10	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	III-IV w.n.e.
10	Strzelce Opolskie	11	punkt osadniczy	-	XIII-XV w.
			punkt osadniczy	łużycka	okres halsztacki
11	Strzelce Opolskie	12	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
12	Strzelce Opolskie	13	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
13	Strzelce Opolskie	14	punkt osadniczy	-	średniowiecze
14	Strzelce Opolskie	15	śląd osadnictwa	-	IV w. n.e.
15	Strzelce Opolskie	16	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	V okres epoki brązu
16	Strzelce Opolskie	17	punkt osadniczy	-	średniowiecze
17	Strzelce Opolskie	18	cmentarzysko	-	średniowiecze
18	Strzelce Opolskie	19	punkt osadniczy	-	średniowiecze
19	Strzelce Opolskie	20	punkt osadniczy	-	średniowiecze
20	Strzelce Opolskie	21	punkt osadniczy	-	średniowiecze
21	Strzelce Opolskie	22	cmentarzysko kurhanowe	?	okres wpływów rzymskich
22	Strzelce Opolskie	23	cmentarzysko ciałopalne	przeworska	faza B2-C1
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			-	-	pradzieje
23	Strzelce Opolskie	24	punkt osadniczy	-	V lub VI okres epoki brązu
24	Strzelce Opolskie	25	punkt osadniczy	-	średniowiecze
25	Strzelce Opolskie	26	śląd osadnictwa	-	neolit
26	Strzelce Opolskie	27	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
27	Strzelce Opolskie	28	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
28	Strzelce Opolskie	29	punkt osadniczy	-	średniowiecze

29	Strzelce Opolskie	30	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
30	Strzelce Opolskie	31	śląd osadnictwa	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
31	Strzelce Opolskie	32	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			śląd osadnictwa	-	wczesne średniowiecze
32	Strzelce Opolskie	33	śląd osadnictwa	-	neolit
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
33	Strzelce Opolskie	34	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
34	Strzelce Opolskie	35	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
35	Strzelce Opolskie	36	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
36	Strzelce Opolskie	37	skarb monet	-	I w. i XIV w.
37	Strzelce Opolskie	38	śląd osadnictwa	-	neolit
38	Strzelce Opolskie	39	śląd osadnictwa	-	neolit
39	Strzelce Opolskie	40	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
40	Strzelce Opolskie	41	śląd osadnictwa	-	?
41	Strzelce Opolskie	42	śląd osadnictwa	-	?
42	Strzelce Opolskie	43	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
43	Strzelce Opolskie	44	punkt osadniczy	-	średniowiecze
44	Strzelce Opolskie	45	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
45	Strzelce Opolskie	46	punkt osadniczy	-	średniowiecze
46	Strzelce Opolskie	47	punkt osadniczy	-	średniowiecze
47	Strzelce Opolskie	48	śląd osadnictwa	-	XI- XII w.
48	Strzelce Opolskie	49	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
49	Strzelce Opolskie	50	punkt osadniczy	-	średniowiecze
50	Strzelce Opolskie	51	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
51	Strzelce Opolskie	52	punkt osadniczy	-	okres wpływów rzymskich
52	Strzelce Opolskie	53	punkt osadniczy	-	średniowiecze
53	Strzelce Opolskie	54	punkt osadniczy	-	średniowiecze
54	Strzelce Opolskie	55	punkt osadniczy	-	średniowiecze
55	Strzelce Opolskie	56	śląd osadnictwa	-	?
56	Strzelce Opolskie	57	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich

57	Strzelce Opolskie	58	punkt osadniczy	-	średniowiecze
58	Strzelce Opolskie	59	cmentarzysko	-	średniowiecze
59	Strzelce Opolskie	60	osada produkcyjna	przeworska	faza C
60	Strzelce Opolskie	61	śląd osadnictwa	-	średniowiecze
61	Strzelce Opolskie	62	punkt osadniczy	-	epoka brązu
62	Strzelce Opolskie	63	śląd osadnictwa	-	średniowiecze
63	Strzelce Opolskie	64	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	V - VI okres epoki brązu
64	Strzelce Opolskie	65	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
65	Strzelce Opolskie	66	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	pradzieje
66	Strzelce Opolskie	67	punkt osadniczy	-	średniowiecze
67	Strzelce Opolskie	68	śląd osadnictwa	-	neolit
68	Strzelce Opolskie	69	śląd osadnictwa	-	XIII w.
69	Strzelce Opolskie	70	punkt osadniczy	-	pradzieje
70	Strzelce Opolskie	71	skarb monet	-	XVI-XVII w.
			cmentarzysko kurhanowe ?	-	II-III okres epoki brązu
			punkt osadniczy	łużycka	okres halsztacki
71	Strzelce Opolskie	72	cmentarzysko	łużycka	V okres epoki brązu
72	Błotnica	1	osada	przeworska ?	okres wpływów rzymskich
			śląd osadnictwa	-	neolit
			osada	-	XIV-XV w.
			cmentarzysko	łużycka	V okres epoki brązu
73	Błotnica	2	skarb	-	okres wpływów rzymskich
74	Błotnica	3	skarb	-	średniowiecze
75	Błotnica	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
76	Błotnica	5	cmentarzysko ?	-	?
77	Błotnica	6	punkt osadniczy	łużycka	?
			osada produkcyjna	przeworska	okres wpływów rzymskich
78	Błotnica	7	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
79	Błotnica	8	osada	-	XIV-XV w.
80	Błotnica	9	punkt osadniczy	-	pradzieje

			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
81	Błotnica	10	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
			śląd osadnictwa	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
82	Brzezina	1	grodzisko stożkowate	-	średniowiecze
83	Brzezina	2	osada	-	XI-XII w.
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
84	Brzezina	3	grodzisko	-	średniowiecze
85	Brzezina	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
86	Brzezina	5	punkt osadniczy	-	średniowiecze
87	Brzezina	6	punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
88	Brzezina	7	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
89	Dziewkowice	1	cmentarzysko	łużycka	epoka brązu
90	Dziewkowice	2	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
91	Grodzisko	1	punkt osadniczy	ceramiki wstęgowej rytej	neolit
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
92	Grodzisko	2	śląd osadnictwa	-	neolit
93	Grodzisko	3	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			osada	-	XI-XII w.
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
94	Grodzisko	4	punkt osadniczy	-	neolit
95	Grodzisko	5	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
96	Grodzisko	6	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
97	Grodzisko	7	osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
98	Grodzisko	8	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
99	Grodzisko	9	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
100	Grodzisko	10	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
101	Grodzisko	11	punkt osadniczy	-	średniowiecze

102	Grodzisko	12	punkt osadniczy	-	średniowiecze
103	Grodzisko	13	punkt osadniczy	-	średniowiecze
104	Grodzisko	14	punkt osadniczy	-	średniowiecze
105	Grodzisko	15	punkt osadniczy	-	średniowiecze
106	Grodzisko	16	punkt osadniczy	-	średniowiecze
107	Grodzisko	17	punkt osadniczy	-	średniowiecze
108	Grodzisko	18	punkt osadniczy	-	średniowiecze
109	Grodzisko	19	punkt osadniczy	-	średniowiecze
110	Grodzisko	20	punkt osadniczy	-	średniowiecze
111	Grodzisko	21	punkt osadniczy	-	średniowiecze
112	Grodzisko	22	śląd osadnictwa	-	neolit
113	Grodzisko	23	wały tzw. szwedzkie szańce	-	neolit
114	Grodzisko	24	grodzisko domniemane	-	średniowiecze
115	Grodzisko	25	śląd osadnictwa	-	?
116	Grodzisko	26	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
117	Grodzisko	27	śląd osadnictwa	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
118	Grodzisko	28	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
119	Grodzisko	29	punkt osadniczy	-	średniowiecze
120	Grodzisko	30	punkt osadniczy	-	średniowiecze
121	Grodzisko	31	punkt osadniczy	-	średniowiecze
122	Grodzisko	32	punkt osadniczy	-	nieokreślona
123	Grodzisko	33	punkt osadniczy	-	nieokreślona
124	Grodzisko	34	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	późny neolit
125	Jędrynie	1	cmentarzysko ?	-	-
126	Jędrynie	2	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
127	Kadłub	1	punkt osadniczy	-	neolit
128	Kadłub	2	śląd osadnictwa	-	neolit
129	Kadłub	3	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	późne średniowiecze
130	Kadłub	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
131	Kadłub	5	punkt osadniczy	-	mezolit
132	Kadłub	6	osada produkcyjna	-	XIV-XV w.

133	Kalinowice	1	cmentarzysko	przeworska	okres wpływów rzymskich
134	Kalinowice	3	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
135	Kalinowice	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
136	Kalinowice	5	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			osada	łużycka	epoka brązu i okres halsztacki
			punkt osadniczy	-	późny okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
137	Kalinowice	6	punkt osadniczy		pradzieje
138	Kalinowice	7	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
139	Kalinowice	8	punkt osadniczy	-	średniowiecze
140	Kalinowice	9	osada	-	okres wpływów rzymskich
141	Kalinowice	10	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
142	Kalinowice	11	punkt osadniczy	-	V okres epoki brązu
143	Kalinowice	12	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
144	Kalinowice	13	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
145	Kalinowice	14	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
146	Kalinowice	15	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	łużycka	epoka brązu
			punkt osadniczy	-	epoka kamienia
147	Kalinów	1	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			cmentarzysko	przeworska	II-III w.n.e
			cmentarzysko	łużycka	okres halsztacki
148	Kalinów	2	cmentarzysko	-	epoka brązu - halsztat C
149	Kalinów	3	punkt osadniczy	-	?
150	Kalinów	4	cmentarzysko	łużycka	okres halsztacki
151	Kalinów	5	punkt osadniczy	-	VI okres epoki brązu ?
152	Kalinów	6	punkt osadniczy	łużycka	?
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze

153	Kalinów	7	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	przeworska	okres wpływów rzymskich
154	Kalinów	8	punkt osadniczy	-	neolit ?
			punkt osadniczy	przeworska	okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
155	Ligota Dolna	1	punkt osadniczy	-	neolit
			punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu i okres
			punkt osadniczy	środkowy przemysł oryniacki	paleolit
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
156	Ligota Dolna	2	grodzisko ?	-	średniowiecze
157	Ligota Dolna	3	punkt osadniczy	-	neolit
			-	-	pradzieje
158	Ligota Dolna	4	punkt osadniczy	-	neolit
159	Ligota Dolna	5	cmentarzysko	łużycka	okres halsztacki
160	Ligota Dolna	6	śląd osadnictwa	-	późne średniowiecze
161	Ligota Dolna	7	śląd osadnictwa	-	paleolit górny (?)
162	Ligota Górna	1	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
			śląd osadnictwa	-	średniowiecze
			śląd osadnictwa	-	nieokreślona
163	Ligota Górna		punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
164	Ligota Górna	3	śląd osadnictwa	-	średniowiecze
165	Ligota Górna	4	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
166	Ligota Górna	5	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
167	Ligota Górna	6	osada	-	późne średniowiecze
168	Niwki	1	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	epoka kamienia ?
169	Niwki	2	punkt osadniczy	-	późny okres wpływów rzymskich
170	Niwki	3	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
171	Niwki	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
172	Niwki	5	osada	-	późny okres wpływów rzymskich
173	Niwki	6	śląd osadnictwa	przeworska	okres wpływów rzymskich

174	Niwki	7	punkt osadniczy	-	pradzieje
			osada	przeworska	faza C1-C2
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
175	Niwki	8	punkt osadniczy	-	pradzieje
			osada	przeworska	okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
176	Niwki	9	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
177	Niwki	10	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
178	Niwki	11	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
179	Niwki	12	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	IV w.n.e.
180	Niwki	13	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	późne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
181	Osiek	4	cmentarzysko	-	?
182	Osiek	5	punkt osadniczo - hutniczy	-	XIV-XV w.
183	Osiek	6	punkt osadniczy	-	późne średniowiecze
			punkt osadniczy	przeworska	faza D
			śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
			-	-	pradzieje
184	Osiek	7	punkt osadniczy	-	XI- XII w.
			punkt osadniczy	-	XIV w.
185	Osiek	1	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	-	pradzieje
			osada	-	X - 1 poł. XI w.
186	Osiek	2	punkt osadniczo – hutniczy	-	XIV-XV w.
187	Osiek	3	punkt osadniczo - hutniczy	-	XIV-XV w.
188	Płużnica Wielka	3	wał	-	?
189	Płużnica Wielka	2	śląd osadnictwa	-	XIV-XV w.
			śląd osadnictwa	-	pradzieje
190	Płużnica Wielka	1	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	?
191	Płużnica Wielka	4	grodzisko	-	XIV-XV w.

192	Rozmierka	1	punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	tardenuaska	-
193	Rozmierka	2	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			osada	łużycka	okres halsztacki
194	Rozmierka	3	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	tardenuaska	mezolit
			punkt osadniczy	-	pradzieje
195	Rozmierka	4	punkt osadniczy	-	XIV w.
196	Rozmierka	5	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
197	Rozmierka	6	punkt osadniczy	tardenuaska	mezolit
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
198	Rozmierka	7	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			cmentarzysko	łużycka	V okres epoki brązu
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			cmentarzysko ?	-	średniowiecze
199	Rozmierka	8	punkt osadniczy	łużycka	?
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
200	Rozmierka	9	osada	łużycka	?
201	Rozmierka	10	osada	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
202	Rozmierka	11	śląd osadnictwa	-	XIII- XIV w.
203	Rozmierka	12	śląd osadnictwa	-	-
204	Rozmierka	13	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
205	Rozmierka	14	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
206	Rozmierka	15	cmentarzysko ?	-	?
207	Rozmierka	16	śląd osadnictwa	-	neolit
208	Rozmierka	17	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
209	Rozmierka	18	obozowisko	-	mezolit
210	Rozmierka	19	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
211	Rozmierka	20	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	-	XI- XII w.
212	Rozmierka	21	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			osada	-	wczesne średniowiecze

213	Rozmierka	22	osada	łużycka	epoka brązu - halsztat C
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
214	Rozmierka	23	osada	łużycka	?
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
215	Rozmierka	24	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
216	Rozmierka	25	punkt osadniczy	-	XIV w.
217	Rozmierka	26	punkt osadniczy	-	nowożytność
			punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
218	Rozmierka	27	osada	łużycka	?
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
219	Rozmierka	28	osada	przeworska	okres wpływów rzymskich
220	Rozmierka	29	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	-	XI- XII w.
221	Rozmierz	1	-	-	pradzieje
			osada	łużycka	?
			osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
			grodzisko	-	XIV-XV w.
			grodzisko stożkowate	-	XIII- XIV w.
222	Rozmierz	2	punkt osadniczy	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
			osada	-	XIII- XIV w.
			osada	-	XIV-XV w.
			-	-	pradzieje
223	Rozmierz	3	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
224	Rozmierz	4	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
225	Rozmierz	5	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
226	Rozmierz	6	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
227	Rozmierz	7	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
228	Roźniątów	1	cmentarzysko	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
229	Roźniątów	2	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia

230	Rożniątów	3	punkt osadniczy	-	późne średniowiecze
231	Rożniątów	4	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
232	Rożniątów	5	punkt osadniczy	-	okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
			-	-	pradzieje
233	Rożniątów	6	punkt osadniczy	-	średniowiecze
234	Rożniątów	7	punkt osadniczy	-	V i VI okres epoki brązu
235	Rożniątów	8	skarb	-	XIV-XVI w.
236	Rożniątów	9	śląd osadnictwa	-	epoka brązu
237	Rożniątów	10	punkt osadniczy	-	pradzieje
238	Rożniątów	11	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
239	Rożniątów	12	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV w.
240	Rożniątów	13	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
241	Rożniątów	14	osada	łużycka	schyłek epoki brązu
			punkt osadniczy	-	2 poł. XIII w. - pocz. XIV w.
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
242	Rożniątów	15	punkt osadniczy	przeworska	faza C
243	Rożniątów	16	osada	przeworska	faza D
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
244	Sucha	1	grodzisko domniemane	-	średniowiecze ?
245	Sucha	2	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
246	Sucha	3	skarb monet	-	okres wpływów rzymskich
247	Sucha	4	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
248	Sucha	5	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
249	Szczepanek	1	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	?
250	Szczepanek	2	śląd osadnictwa	-	mezolit
251	Szczepanek	3	punkt osadniczy	-	średniowiecze
252	Szymiszów	1	punkt osadniczy	przeworska	późny okres wpływów rzymskich

253	Szymiszów	2	osada	-	okres wpływów rzymskich
			?	-	wczesne średniowiecze
254	Szymiszów	3	skarb	-	okres wpływów rzymskich
255	Szymiszów	4	osada	-	wczesne średniowiecze
256	Szymiszów	5	osada ?	wczesne średniowiecze	
257	Szymiszów	6	cmentarzysko	przeworska	III-IV w.n.e.
258	Szymiszów	7	cmentarzysko birytualne	łużycka	schyłek epoki brązu
259	Szymiszów	8	osada	-	późny okres wpływów rzymskich
260	Szymiszów	9	punkt osadniczy	-	?
261	Szymiszów	10	śląd osadnictwa	-	XIV w.
262	Szymiszów	11	punkt osadniczy	-	średniowiecze
263	Szymiszów	12	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
264	Szymiszów	13	skarb	-	okres wpływów rzymskich
265	Szymiszów	14	skarb	-	okres wpływów rzymskich
266	Szymiszów	15	punkt osadniczy	-	okres wpływów rzymskich
267	Szymiszów	16	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
268	Szymiszów	17	śląd osadnictwa	-	neolit
269	Szymiszów	1	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	?
270	Szymiszów	2	śląd osadnictwa	-	mezolit
271	Szymiszów	3	punkt osadniczy	-	średniowiecze
272	Warmątowice	1	śląd osadnictwa	-	okres halsztacki
273	Warmątowice	2	punkt osadniczy	łużycka	okres halsztacki

* Obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków.

5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy gminy w dużej mierze kształtuje zabudowa wiejska, zgrupowana w największych osadach oraz działalność związana z rolnictwem. Historycznie istotny dla gminy jest przemysł wapienniczy, którego liczne pozostałości (piece wapiennicze, kamieniołomy, nieczynne cementownie i zakłady związane z przemysłem mineralnym) rozsiane są na całym jej terenie. Duża część zabudowy, zarówno mieszkalnej jak i gospodarczej, posiada kamiennie - ceglane mury. Popularne są elementy małej architektury - murki, kapliczki, wzniesione całkowicie z białego wapienia.

Cechą charakterystyczną dla terenu gminy jest duży udział zamieszkującej ją od pokoleń ludności śląskiej, kontynuującej miejscowe tradycje i zwyczaje. W części miejscowości działają liderzy, w swoich działaniach czerpiący z bogactwa kulturowego regionu i tradycyjnej śląskiej gospodarności. Na wsiach powstały świetlice wiejskie z salami szkoleniowymi i komputerowymi, będące miejscem spotkań społeczności wiejskiej. Powstały urządzone „centra wsi” - z funkcją plenerowych spotkań integracyjnych. Podejmowane są wielokierunkowe działania poprawiające infrastrukturę społeczną i techniczną. Jednym z ważniejszych efektów jest pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców wsi w sektorach około rolniczych (agroturystyka) a także wykorzystanie dziedzictwa kulturowego do wszechstronnego rozwoju gminy.

UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA STRZELCE OPOLSKIE

Zdjęcie nr 1. Widok z lotu ptaka układu urbanistycznego miasta Strzelce Opolskie

W okresie przedlokacyjnym na terenie obecnego miasta funkcjonowały dwie jednostki: gród (wzm. 1234 r.) i leśna osada targowa Strzelce (wzm. 1271 r.). Lokacja na prawie magdeburskim (1290 r., 1305 r., 1320 r., powtórna - 1362 r.) nowego miasta nastąpiła na terenie na zach. od dawnego targowiska, na wzniesionym terenie otoczonym bagnami. Miasto otrzymało wówczas owalny, zwężający się z jednej strony kształt. Otoczone było murami obronnymi (wzm. 1327 r.) z dwiema

bramami: Opolską i Krakowską i fosą. Centrum stanowił czworoboczny rynek otoczony regularnym układem ulic. Miasto oprócz zamku (wzm. 1303 r.) posiadało ratusz (1358 r.), zwarty blok zabudowy śródrynkowej, szkołę (1419 r.) i szpital pw. Ducha Świętego. W 1505 r. wzniesiono drewniany kościół św. Barbary i cmentarz - poza murami. Ten stan trwał do 1 poł. XVI w.

Strzelce pełniły funkcję lokalnego ośrodka handlowego, a później (do wygaśnięcia rodu piastowskich książąt) stanowiły również centrum polityczno - administracyjne księstwa strzeleckiego. Położone były przy ważnym trakcie handlowym prowadzącym z Wrocławia przez Opole i dalej przez Strzelce, Pyskowice, Bytom do Krakowa - tzw. „via magnae” o znaczeniu tranzytowym - międzynarodowym już od średniowiecza (1226 r.). W tym czasie istniało już szereg ważnych obiektów: mury miejskie ratusz (1358 r.), kościół parafialny (1335 r.), szkoła (1419 r.) i szpital pw. Ducha Świętego (1466 r.), a od 1505 r. drewniany kościół św. Barbary i cmentarz, zlokalizowany poza murami miasta.

Pierwsze wzmianki o istnieniu zamku pochodzą już z 1303 r. Do zamku należały dwa folwarki: w Zalesiu - dziś gmina Leśnica i tzw. Wielki Folwark - położony za miastem. W chwili lokacji w jego sąsiedztwie istniały wsie: Adamowice (1235 r.), Brzozwóz (Brzesowice - 1235 r.) i wieś Strzelce (1271 r.) - dwie ostatnie nie zachowane do obecnych czasów. Miasto posiadało także powiązania komunikacyjne z sąsiednimi Krapkowicami (dzisiejsza ul. Gogolińska), Koźlem (ul. Kozielska) i Ujazdem (ul. Ujazdowska). Wzdłuż drogi do Koźła w 1333 r. lokowano wieś Suche Łany, a przy drodze do Ujazdu powstał - wieś Mokre Łany.

W trakcie lokacji miasto otrzymało formę nieregularnego owalu, z osią podłużną prostopadłą do głównego traktu komunikacyjnego ze wsch. na zach. Mury miasta bieły od Bramy Krakowskiej - przy drodze wylotowej w kierunku wsch. do wieży kościoła farnego, którego zachowana dzwonnica (XVIII w.) pełniła funkcję baszty obronnej. Dalej - wzdłuż muru kościoła parafialnego (1335 r.) i przez ogród przykościelny do Bramy Opolskiej (10 m za kościołem Bożego Ciała); następnie przez plac kościoła Bożego Ciała do zamku, którego płd. ścianę włączono w system obrony.

Trakt komunikacyjny - dzisiejsze ulice: Opolska i Krakowska - przecinał pierścień murów w dwóch miejscach i wchodził do miasta od zach. przez bramę Opolską, a od wsch. przez bramę Krakowską. Odległość pomiędzy bramami wynosiła tylko około 250 m, a więc obszar miasta lokacyjnego był raczej nieduży. Wewnątrz murów szlaków rozwidłał się na dwie odnogi, które bieły wzdłuż dłuższych pierzei rynkowych, po czym zbiegały się ponownie po przeciwnej stronie w jeden trakt. Centrum miasta stanowił rynek w formie prostokąta, proporcjami zbliżonego do kwadratu, otoczony czterema blokami zabudowy. Ze względu na znaczne rozmiary placu rynkowego oraz niewielką odległość pomiędzy bramami miasta nie mogła się w pełni rozwinąć szachownica uliczna, a czterem blokom rynkowym towarzyszyły tylko cztery nieregularne bloki przymurze, przyległe bezpośrednio do owalnych obwarowań. Główną dominantą placu rynkowego stanowił ratusz oraz dziś nieistniejący blok zabudowy śródrynkowej. W 1447 r. powiększono obszar miasta o wioskę i folwark Czatkowice (niezachowanie do dzisiaj).

Do pocz. XVIII w. średniowieczny układ przestrzenny miasta zachował się bez większych zmian. Natomiast rozwinęły się przedmieścia: Opolskie i Krakowskie - przed bramami, przy głównym szlaku oraz Lublinieckie. Przedmieście Opolskie rozciągało się od bramy miejskiej wzdłuż dzisiejszej ul. Dąbrowskiego, Powstańców Śląskich do skrzyżowania z ul. Opolską i Gogolińską, gdzie usytuowany był kościół św. Barbary wraz z cmentarzem. Zasięg przedmieścia Krakowskiego wyznaczała dzisiejsza ul. M. Prawego, która łączyła się z nieistniejącą drogą (równoległą do ul. Krakowskiej) biegnącą przez teren dzisiejszego parku. Z kolei przedmieście Lubinieckie, rozciągało się przy dzisiejszej ulicy Grunwaldzkiej - M. Prawego i położone było pomiędzy murami miejskimi, a zabudową ówczesnej wsi Strzelce.

Zasadnicze zmiany w układzie przestrzennym miasta przyniósł XIX w. - w latach 1816 - 1825 przeprowadzono jego regulację. Zlikwidowano mury obronne i fosę, dokonano przesunięcia głównej trasy przelotowej przez miasto nieznacznie na południe. Na uzyskanym w ten sposób trójkątnym placu wzniesiono w 1825 r. kościół ewangelicki. Zabudowano też teren dawnego wału, położony pomiędzy zlikwidowanym murem obronnym i ul. Wałową - Kościuszki. Prawdopodobnie w trakcie regulacji głównego traktu miejskiego wyburzono obydwie bramy miejskie. Osuszono ponadto znajdujące się na pld. - wsch. od miasta tereny bagienne i założono tam park krajobrazowy (lata 1832 - 1848). Przy tej okazji zmieniono przebieg drogi do wsi Suche Łany, wyznaczając dzisiejszą ulicę Parkową. Zlikwidowano także dwie drogi biegnące na pld. - wsch., położone pomiędzy ul. Kozielską i Ujazdowską. W 1848 r. wytyczono dzisiejszą ulicę Chopina, a w miejscu osuszonego stawu urządzono nowe centrum miasta tzw. Nowy Rynek (dzisiejszy Pl. Żeromskiego). Jego zabudowa pochodzi głównie z lat 1850 - 1870. W tym czasie wybudowano także szereg domów przy ul. Wałowej, Krakowskiej i Lublinieckiej, aż po tzw. plac stodoł i kościół św. Krzyża i gimnazjum (1871 r.).

Budowa linii kolejowej Opole - Bytom w 1880 r. zapoczątkowała rozwój miasta w kierunku płn., doprowadzając do zabudowy obszaru pomiędzy terenem miasta średniowiecznego, a dworcem kolejowym. W jego pobliżu wybudowano wówczas więzienie (1888 r.) oraz więzienie Sądu Grodzkiego (1892 r.), urząd pocztowy i rzeźnię (1894 r.) a także szkołę miejską (1897 r.). Powstały też pierwsze osiedla robotnicze na terenach dawnych przedmieść tj. osiedle przy ul. M. Prawego i Karola Miarki oraz osiedle przy ul. Rozenbergów.

Na pocz. XX w. miasto rozpoczęło rozwój na gruntach wsi Adamowice. Intensywny rozwój przemysłu okresie międzywojennym doprowadził do realizacji kolejnych zakładów, po płn. stronie „starego miasta”. Po I wojnie światowej przystąpiono do budowy domów na wsch. od centrum miasta (przy „placu stodoł”) i na zach., gdzie realizowano zabudowę mieszkaniową m.in. osiedle domów jednorodzinnych przy ulicach Gogolińskiej oraz osiedle zydlugi. Możliwości przestrzennego rozwoju miasta w latach 1926 - 1929 zwiększono, poprzez włączenie w jego granice administracyjne sąsiednich wsi - Adamowic oraz Mokrych i Suchych Łanów.

Druga wojna światowa przyniosła duże zniszczenia, szczególnie w obszarze średniowiecznego układu urbanistycznego. Zniszczona całkowicie została zabudowa rynku i częściowo ulic oraz spalony zamek. Likwidacji uległy bloki przyrynkowe - wsch. i zach. oraz częściowo południowy. Okres rozwoju gospodarki socjalistycznej przyczynił się odbudowy i dalszego rozwoju przestrzennego Strzelec. Nowe budownictwo mieszkaniowe lokalizowano głównie pomiędzy ul. Krakowską, a parkiem krajobrazowym, na płn. - wsch. od centrum miasta (osiedle „Milionerów”) oraz na południe od ul. Opolskiej.

Układ przestrzenny dzisiejszych Strzelec jest wynikiem sprzężenia kilku organizmów osiedleńczych o odmiennym pochodzeniu i planie. Tworzy go częściowo zniszczony układ średniowiecznego miasta lokacyjnego wraz z zamkiem, zabudowa przedmieść Krakowskiego i Lublinieckiego - o charakterze ulicowym, zespół zabudowy więzienia i osiedla kolejarzy, zespół zabudowy koszarowej, a także komunalne osiedla mieszkaniowe z pocz. XX w. oraz zabudowa wsi Mokre Łany, Suche Łany, Nowej Wsi, Adamowice i folwarków.

Granice miasta średniowiecznego wyznaczają fragmentarycznie zachowane mury miejskie, kościół i zamek - w ruinie od czasu wojny. Częściowo zachował się średniowieczny układ miasta lokacyjnego z rynkiem i szachownicą ulic. Nie istnieje wsch. blok zabudowy rynkowej, pozostałe pierzeje zabudowano w latach 1960 - 1970 bez zachowania pierwotnych podziałów parcelacyjnych. Teren miasta średniowiecznego został objęty strefą ochrony konserwatorskiej typu A w granicach ulic: Powstańców Śl., Kościuszki, Wałowa, Zatylna i pomiędzy południowymi blokami zabudowy miejskiej, a założeniem pałacowo parkowym.

Istotnym elementem układu przestrzennego miasta jest część przedmieść: Opolskiego, Lublinieckiego i Krakowskiego. Posiadają układ ulicowy, powiązany ściśle z przebiegiem dróg historycznych z miasta i zabudowę o charakterze miejskim z przełomu XIX/ XX w. W granicach przedmieścia Lublinieckiego znajduje się, częściowo zachowana, zabytkowa zabudowa tzw. Wielkiego Folwarku.

Niezależnymi członami struktury przestrzennej miasta są zachowane układy wiejskie, wsi włączonych w granice administracyjne miasta. Najwcześniej z nich powstały Adamowice (1235 r.) - do obecnych czasów zachował się genetyczny układ dzisiejszej ul. 1 Maja z zabudową zagrodową z XIX/XX w. Podobnie dawna wieś Suche Łany, położona wzdłuż ul. Kozielskiej z historyczną parcelacją, rozszerzeniem drogi w centrum osiedla i zespołem zabudowy zagrodowej z 2 poł. XIX w. i XIX/XX w.

Historyczne wartości prezentuje również obszar śródmiejski położony w rejonie ulic Powstańców Śląskich - Dworcowej - Karola Miarki, zajęty przez zakład karny.

• UKŁADY RURALISTYCZNE WSI GMINY STRZELCE OPOLSKIE I OBECNE UKSZTAŁTOWANIE

W okresie wczesnego średniowiecza (do 1300 r.) powstały wsi: Błotnica Strzelecka, Płużnica Wielka, Rozmierka i Rozmierz. W XIV - XV w. po raz pierwszy wzmiankowane są wsie rolnicze, stanowiące własność możnowładców więc posiadające folwark: Dziekwowice, Grodzisko, Kalinów, Ligota Dolna, Roźniatów, Szymiszów, Warmątowice. W okresie XVI - XIX w. wykształciła się obecna sieć osadnicza, powstały wsi: Jędrynie, Kalinowice, Kadłub, Ligota Górna, Niwki, Osiek oraz przysiółki wsi starszych. We wsiach, również starszych powstały folwarki z zabudową mieszkalną dla pracowników. W XIX w. powstały dwie wsie: Szczepanek i Brzezina oraz osiedle robotnicze Farska Kolonia. W XX w. powstały już tylko przysiółki na terenie wsi Kadłub: Kadłubski Piec, Banatki Duże i Banatki Małe oraz przysiółek Kaształ w Osieku. Po wojnie istniejące wsie rozwijały się przestrzennie poprzez osiedla zabudowy jednorodzinnej na terenie wsi: Błotnica Strzelecka, Dziekwowice, Kalinowice, Rozmierka, Roźniatów, Szymiszów i Warmątowice.

Wsie gminy Strzelce Opolskie charakteryzują się różnorodnością układów przestrzennych. Zdecydowana większość powstała samorzutnie, nie przechodząc jednorazowej regulacji charakterystycznej dla wsi lokowanych. Są to wsie nieregularne, z nieregularnym układem pól i stosunkowo regularnym siedliskiem. Historycznie większość wsi gminy to wsie małych rozmiarów - liczyły do 20 kmieci i zagrodników. Kilka z nich zachowało czytelny genetyczny układ przestrzenny owalnicy, krótkiej ulicówki, wielodrożnicy czy wsi, wpisany w późniejszą zabudowę.

Na terenie gminy Strzelce Opolskie najczęściej występuje typ ulicówki i wielodrożnicy, trzy wsie prezentują typ owalnicy, jedna - rzędówki kolonizacyjnej. Dobrze zachowany układ ruralistyczny prezentuje wieś Rozmierz oraz Błotnica Strzelecka, w pozostałych wsiach mamy do czynienia z fragmentarycznym zachowaniem historycznego układu przestrzennego.

Wsie o genezie owalnicy:

- **Rozmierz** - wzmiankowana w 1256 r. Zachowany jest pierwotny układ owalnicy - „nawsie” o kształcie wrzeciona, z kościołem otoczonym kamiennym murem - w zach. części, które mimo częściowej zabudowy nadal pełni funkcję społeczną. Zachował się układ dróg, okalających wewnętrzny plac oraz zewnętrzne działki siedliskowe o kształcie prostokątnym, krótszym bokiem do ulicy. Zmiany następowały głównie w zabudowie gospodarczej, usytuowanej w drugiej linii zabudowy. Dobrze zachowany układ siedliska zamykają tzw. drogi zastodolne. Obecnie wieś jest dobrze zurbanizowana.

- **Warmątowice** - powstała jako wieś kmiecia, rozwijała się powoli - układ owalnicy pozostaje czytelny. Dopiero w 1 poł. XIX w. w pld. części powstał zespół zabudowy folwarcznej, zaś na pocz. XX w. po wsch. stronie starej wsi - nowa zabudowa. Pierwotny układ wsi pozostaje czytelny. W kilku miejscach zachował się układ zabudowy ciasnej szczytowej na wąskich działkach oraz układ zespołu folwarcznego.

- **Rozmierka** - owalnica o czytelnym układzie - w płn. części obecnej zabudowy. W 1861 r. we wsi wymieniane są 3 folwarki. W okresie międzywojennym działały cztery sklepy, piekarnia i karczma. We wsi znajdowały się 2 cegielnie (ul. Jemielnicka, a druga w kierunku Grodziska). Układ przestrzenny wsi zachowany jest dobrze, wraz ze zwartą zabudową zagrodową z dużą ilością kamiennych domów oraz elementem charakterystycznym w postaci kamiennych murków, a także dobrze zachowane założenie dworsko - folwarczne z dworem i spichlerzem, kapliczki, figura św. Jana Nepomucena, dzwonnica (XVIII w.) z dobudowaną częścią sakralną (1923 r.) - w centrum.

Wsie o układzie wielodrożnicy najczęściej wykształciły się w trakcie rozwoju, wchłaniając układy genetyczne:

- **Błotnica Strzelecka** - wieś kmiecia w typie rozproszonej wielodrożnicy, od płn. ograniczona drogą krajową, od pld. - równoległą do niej linią kolejową. Najstarsza zabudowa sytuowana była po wsch. stronie ul. Wiejskiej, po zach. stronie znajdował się zespół pałacowo - folwarczny z parkiem krajobrazowym. Na płn. od drogi - niewielki kamieniołom wapienia. Budowa linii kolejowej (1880 r.) przyczyniła się do powstania zespołu zabudowy przy ul. Dworcowej - Kolejowej. Osiedle domów jednorodzinnych, położone po pld. - wsch. stronie wsi kmiecej, powstało współcześnie.

- **Dziewkowice** - rozległa wielodrożnica z zachowanym genetycznym układem ulicówki kmiecej z folwarkiem - w płn. - zach. części dzisiejszej zabudowy (ul. Poprzeczna - Plac Kościelny); wśród budynków - cenna, nieliczna zabudowa z kamienia wapiennego. Dworska zabudowa folwarczna została zniszczona i pozostaje mało czytelna w planie. W końcu XIX w., po pld. i wsch. stronie kmiecego siedliska powstały nowe budynki mieszkalne dla robotników. Wieś jest atrakcyjna pod względem przyrodniczym. Znajdują się tutaj liczne zbiorniki wodne, dawne wyrobiska kamienia wapiennego, a także szczeliny krasowe.

- **Kalinowice** - wieś leży w granicach obszaru zabytkowego krajobrazu kulturowego Góry Św. Anny. Jest to wielodrożnica powstała w otoczeniu rozległego założenia pałacowo - folwarcznego (zniszczonego w czasie II wojny) z parkiem krajobrazowym oraz alejami dębowymi zachowanymi do dziś. Na pocz. XX w. powstał przysiółek robotniczy Lipa Dolna, który do obecnych czasów zachował swe cechy przestrzenne. Historyczny układ ruralistyczny zachowany jest w niewielkim stopniu. W najbliższej okolicy umiejscowiony jest rezerwat przyrody z rzadką roślinnością kserotermiczną oraz rzadkimi motylami.

- **Roźniatów** - wieś leży w granicach obszaru zabytkowego krajobrazu kulturowego Góry Św. Anny. Wielodrożnica z nieco zamazanym genetycznym układem - pld. - wsch. części dzisiejszej zabudowy (ul. Wolności) i folwarkiem po pld. stronie siedliska. We wsi zespół młyna wodnego, w pld. części pozostałości zabudowy folwarcznej o przekształconym układzie. Wieś rozwijała się wzdłuż drogi na Gogolin i Leśnicę. Powstały na pocz. XIX w. folwark Biadacz wraz z towarzyszącym mu przysiółkiem robotników rolnych - zniszczony i przekształcony.

- **Kadłub** - wieś położona w granicach obszaru zabytkowego krajobrazu Doliny Małej Panwi. Powstała w 1429 r. jako folwark bez wsi kmiecej. Zabudowania dworskie i gospodarcze zostały rozlokowane na brzegu rzeki Jemielnicy, z wjazdem od ob. ul. Wiejskiej. W kolejnych latach zabudowa rozwijała się wzdłuż ob. ulic Powstańców Śląskich i Młyńskiej. W XX w. wraz z rozwojem kolei wieś się rozbudowała, powstały trzy przysiółki: Kadłub Piec (ulicówka), Kadłub Wieś i Barwinek. Obok folwarku, po drugiej stronie Jemielnicy powstał w nowy zespół pałacowy. Wieś przekształciła się w rozbudowaną wielodrożnicę o rozproszonej zabudowie, w środku której wytworzyło się centrum wsi. Charakterystyczne dla miejscowości, przecinanej rzeką Jemielnica i jej odnogą, są obiekty powiązane z wodą - przepust wodny i mostek na Jemielnicy, dawne młyny wodne, nieczynny tartak wodny (Barwinek). Historyczny układ przestrzenny wsi zachowany w częściowo, podobnie, zabudowa wiejsko - osiedlowa, która nie przedstawia większej wartości zabytkowej. Do rejestru zabytków wpisano jedynie dwór i dwa czworaki. Pominięty został Kościół wzniesiony w 1934 r. i nowy pałac von Strachwitzów, ob. Szkoła Specjalna i DSP.

- **Szymiszów** - wzmiankowany w 1439 r., miejscowość złożona z dwóch jednostek osadniczych: starszego - Szymiszowa oraz Szymiszowa Osiedle powstałego w k. XIX w. w związku z powstaniem zakładów wapienniczych Edwarda Tilgnera w 1880 r. Osiedle nazywane jest Pranklem - od nazwiska właściciela zakładów rolniczych „Prankel” ze Strzelce. Szymiszów Wieś posiada nieregularny układ wielodrożnicy o rozbudowanej strukturze. Powstał jako ulicówka z obszernym założeniem pałacowo - parkowo - folwarcznym oraz kościołem - w pld. części. W części Szymiszów Osiedle znajduje się zespół zakładów wapienniczych, stacja kolejowa oraz osiedla jedno - i wielorodzinnych domów robotniczych.

- **Grodzisko** - wieś powstała zapewne na terenie grodu. Jej genezą jest owalnica, której pozostałością jest wrzecionowate wygięcie drogi w części pfn. - wsch. oraz lokalizacja kościoła, szkoły i karczmy. Obecnie jest to wielodrożnica bez większych wartości zabytkowych. Nowa zabudowa wsi powstawała głównie na zach. i pld. od pierwotnego siedliska wsi.

- **Jędrynie** - niewielka wielodrożnica bez typowych cech przestrzennych, wyodrębniona z gruntów Rozmierki.

Wsie w typie ulicówki:

- **Kalinów** - wieś leży w otulinie Parku Krajobrazowego Góry Św. Anny. Jest ulicówką z czytelnym układem pierwotnej wsi kmiecej - niewielkiej owalnicy, widocznej w pfn. części siedliska. Zachował się układ wrzecionowato wygiętych dróg oraz nawsie, na którym w późniejszych czasach usytuowano gotycki kościół otoczony murem. Pfn. część zabudowy siedliska została zniszczona przez budowę drogi relacji Strzelce - Gogolin. W poł. XIX w. po pld. stronie siedliska powstał dwór z parkiem krajobrazowym, folwarkiem oraz zabudową dla robotników rolnych. Układ przestrzenny zespołu przetrwał w pierwotnym stanie.

- **Ligota Dolna** - wieś leży w granicach Parku Krajobrazowego Góry Św. Anny. Genetyczna forma krótkiej ulicówki czytelna jest w środkowej części zabudowy wsi. Zabudowa skupiona wzdłuż ul. Wiejskiej, w pld. części - pozostałości zespołu folwarcznego. Po pld. - zach. stronie wsi usytuowano hangar lotniczy. We wsi przewaga budownictwa kamiennego z wapiennych ciosów.
- **Ligota Górna** - wieś leży w granicach Parku Krajobrazowego Góry Św. Anny. Dobrze zachowany typ układu ulicowego jednostronnego.
- **Niwki** - wieś o układzie krótkiej ulicówki. Zabudowa skupiona jest wzdłuż ul. Wiejskiej, do której przylegają wąskie, silnie wydłużone działki z ustawionymi szczytowo budynkami mieszkalnymi - w przedniej części, zabudową gospodarczą - w części tylnej i stodołą z przejazdem zamykającą zabudowę od strony pól i ogrodu. W pld. części wsi znajdował się wiatrak, po którym została historyczna nazwa okolicy - „Wiatraczna Łąka”.
- **Płużnica Wielka** - wieś kmieca o układzie ulicówki z folwarkiem i kościołem we wsch. części siedliska. Wieś usytuowana wzdłuż drogi wiejskiej biegnącej równolegle do niewielkiego cieków wodnego. Spowodowało to skrócenie parceli po pld. stronie drogi. We wsch. części znajduje się kościół otoczony murem z kamienia łamanego i cementarzem, oraz pałac i park usytuowane z pozostałościami zespołu folwarcznego. Zabudowa wsi silnie przekształcona.
- **Sucha** - wieś kmieca o rozbudowanym, nieregularnym układzie ulicówki, z dużym udziałem zabudowy z nietynkowanego kamienia. Pierwotne siedlisko kmieca usytuowane jest w pln. części dzisiejszej wsi. Na przestrzeni wieków nowa zabudowa zajmowała tereny znajdujące się głównie po pld. i wsch. stronie genetycznego układu przestrzennego. W miejscowości znajduje się zespół dawnego młyna wodnego, liczne krzyże oraz kapliczki.
- **Szczepanek** - wieś o funkcji robotniczo - rolnej powstała w 1818 r., w typie ulicówki.
- **Osiek** - jedna z najstarszych miejscowości w gminie, z grodem istniejącym w okresie wczesnego średniowiecza, wzmiankowana w poł. XIII w. Jej genezą jest folwark, przy którym rozwinęła się wieś o układzie ulicówki, z zabytkową zabudową skupioną wzdłuż ul. Strzeleckiej. W 1824 r. w pobliżu wsi założono kolonię Carlsthal.
- **Brzezina - rzędówka kolonizacyjna** - powstała z wydzielonych gruntów wsi Suche Łany. Osada o genetycznym kształcie niewielkiej, jednostronnie zabudowanej ulicówki z regularnym układem. Historycznym elementem zabudowy wsi są stodoły zamykające działki od strony pól. W pld. części wsi znajdują się zabudowania folwarczne skupione wokół prostokątnego podwórza rozdzielonego szosą wiejską. W obrębie wsi funkcjonowały dwa folwarki - założony w 1710 r. „Brzezina” i „Kaczorownia”. Wieś leży w granicach obszaru zabytkowego krajobrazu kulturowego Góry Św. Anny. Pierwotny układ wsi zachowany, zabudowa nie posiada cech zabytkowych.

- **ZABUDOWA I ORGANIZACJA WSI GMINY**

Podstawę układu większości wsi gminy stanowi regularna zabudowa wydłużonych, prostokątnych działek, krótszym bokiem przylegających do drogi. Budynki ustawione są kalenicowo lub szczytowo do drogi, w dość luźnej zabudowie. Od przodu sytuowane są budynki mieszkalne, w tylnej części działki - gospodarcze. W Brzezynie na tyłach zabudowy mieszkalnej występuje ciąg stodoł, zaś od strony ulicy pojawia się pas zieleni. Nieodłącznym elementem posesji jest ogród warzywny lub sad lokalizowany najczęściej za stodołami.

Stosunkowo niewiele budynków mieszkalnych prezentuje walory zabytkowe. Wśród nich znajdują się jedno - i dwukondygnacyjne domy mieszkalne oraz częściej budynki łączące funkcje mieszkalne i inwentarskie. Część mieszkalna znajduje się bliżej ulicy, z tyłu - część inwentarska. Całość nakrywa wspólny dwuspadowy dach. Remonty elewacji domów w znacznym stopniu pozbawiły budynki dekoracji architektonicznej. Zachowany detal przybiera formę opasek okiennych i drzwiowych, gzymsów nad i podokiennych. Ozdobną formę przybierają elementy użytkowe tj. okiennice, ganki, stolarka okienna i drzwiowa, kratki wentylacyjne, dachy. Wśród zachowanych obiektów można zaobserwować zróżnicowanie zabudowy ze względu na materiał, z którego jest wykonana i sposób wykończenia. Najpowszechniej występują budynki wykonane z cegły ceramicznej pokrytej warstwą tynku. Na obszarze występowania kamienia wapiennego jest on powszechnie wykorzystywany, jako materiał budowlany - wsie: Ligota Dolna, Błotnica Strzelecka, Szymików, czy Dziewkowice.

Zieleń swobodna występuje sporadycznie i ogranicza się do zarośli w obniżeniu terenu, przy stawach, potokach. Obecnie jest częstym elementem układu pojawiającym się spontanicznie w formie samosiewów lub wprowadzana przez mieszkańców. Zazwyczaj nie jest elementem współgrającym z tradycyjnym, uporządkowanym układem. Natomiast zieleń komponowana (sady, ogródki warzywne i ozdobne, pasy przedogródków podlega względom praktycznym). Dominują rośliny użytkowe.

• **ZESPOŁY PARKOWO - PAŁACOWE I FOLWARCZNE ORAZ PARKI W OBRĘBIE UKŁADÓW: URBANISTYCZNYCH MIASTA STRZELCE OPOLSKIE I RURALISTYCZNYCH WSI GMINY**

Zespół zabudowy dawnego zamku wraz z parkiem krajobrazowym, ob. Parkiem Miejskim, Strzelce Opolskie

Zdjęcie nr 2, 3. Zespół zabudowy dawnego zamku wraz z parkiem krajobrazowym, ob. Parkiem Miejskim, Strzelce Opolskie

Zamek wzniesiony w miejscu lokalizacji grodu wzmiankowanego w 1303 r., książąt opolskich w pocz. XIV w., wzmiankowany w latach 1324 - 1356: niezbyt rozległe założenie otoczone fosą z wieżą mieszkalną z wapienia. W czasie istnienia księstwa strzeleckiego zamek był rezydencją władcy, przebudowany w XV w. W kolejnych latach przekształcony w rezydencję, którą władały kolejno rody Hohenzollernów (w latach 1562 - 1595 przebudowali warownię na renesansowy pałac), Redern, Collona, Promnitz. Ostatnia przebudowa - w poł. XIX w. przeprowadzona przez hr. Renarda - zlikwidowała pierwotne cechy stylowe budowli. Była to budowla trójskrzydłowa z dziedzińcem, murowana z kamienia i cegły, otynkowana. Pośrodku budowli znajdował się dziedziniec. Późnoklasycystyczna brama wjazdowa pochodzi z 2 poł. XIX w., park założony został w 1832 r. Podczas II wojny światowej zamek został zniszczony. Resztki pierwotnego XIV - wiecznego zamku znajdują się w obecnych ruinach budynku bramnego.

Istotnym elementem zespołu jest park - jeden z najpiękniejszych parków w regionie, o obszarze 65 ha podzielony drogą wojewódzką 426 (ul. Parkowa) na dwie części - Mały i Duży Park. Obszar w ogólnym zarysie ukształtowany został przed 1880 r. Starszą częścią założenia (1 poł. XIX w.) jest mały park - w części płu., w którym prócz ruin zamku usytuowana jest tzw. masztalarnia (stajnia dla koni) oraz zarys fundamentów nieistniejącej świątyni - kaplicy św. Andrzeja. Wśród nasadzeń (lipa, klon, czerwony i biały buk, dąb, topola, grab) znajduje się sporo drzew pochodzenia

obcego: cisy w wieku ok. 350 - 400 lat, tulipanowiec, miłorząb, buk czerwony, okazała lipa, platany, klon srebrzysty.

W drugiej części parku znajduje się domniemane wzgórze świątyni „Tempelberg”. Nie zachowały się budynki oranżerii, ananasarni i bażanciarni. Teren zagospodarowany jest biegnącym ze wsch. na zach. ciekim wodnym rozlewającym się w malownicze stawy, otoczone roślinnością łągową (olsze, jesiony, topole). W płd. - zach. części parku znajduje się zespół budynków zgromadzonych wokół niewielkiego dziedzińca ogrodzonego kamiennym murem: murowany neogotycki i drewniany na wysokiej podmurówce w stylu szwajcarskim. Obok budynek z kominem (cieplarnia ?). Zasadnicze wnętrze parku podzielone jest na szereg obszernych polan krajobrazowych, widokowo połączonych ze sobą, otoczonych zwartym drzewostanem. Zachował się pierwotny układ komunikacyjny parku. W Dużym Parku spotkać można: kasztany, białe buki, wierzby, amerykańskie białe jodły i inne. Duży Park kończy się wąskim parkowym duktem prowadzącym na południe, gdzie na końcu znajduje się neogotycka wieża widokowa Ischl (1840 r.), z parku do wieży prowadzi około 2 km aleja kasztanowa.

Od 2008 r. prowadzone są prace rewaloryzacyjne parku. Na płn. - wsch. od zespołu, przy ul. Marka Prawego zlokalizowany był tzw. Wielki Folwark, wzmiankowany w 1534 r.

W gminie Strzelce Opolskie architektura rezydencjonalna i towarzyszące jej założenia folwarczne i pałacowe stanowią dużą część zasobu zabytków. Większość majątków na Śląsku, zniszczonych podczas wojny siedmioletniej, od XVIII w. podnosiło się z upadku. W XVIII i XIX w. powstała większość założeń w gminie, część z nich była została przebudowana na pocz. XX w. W większości miejscowości znajdowały zabudowania folwarczne, usytuowane w wyeksponowanym miejscu i pełniące ważną funkcję w rozwoju wsi.

Forma architektoniczna pałaców i dworów oraz rozplanowanie zespołów jest różnorodne. Typowym układem jest grupowanie budynków na planie czworoboku, z dworem zajmującym jeden z boków i parkiem rozciągającym się na jego tyłach. Drugi układ to czworobok budynków zgrupowanych wokół dziedzińca gospodarczego i osobny, odsunięty zespół zabudowy rezydencjonalnej, otoczonej parkiem. Oprócz folwarków integralnie związanymi z dworem lub pałacem wyróżnić można też zespoły funkcjonujące jako folwarki pomocnicze i polne, w oderwaniu od rezydencji.

Większość parków w gminie to założenia pierwotnie towarzyszące pałacom. Z reguły mają charakter swobodnych kompozycji krajobrazowych, jedynie w bezpośrednim sąsiedztwie rezydencji znajdowały się niższe, geometrycznie ukształtowane powierzchnie zieleni. Częstym elementem urozmaicającym kompozycję była woda: stawy i strumienie. Oprócz Parku Miejskiego w Strzelcach Opolskich większość założeń znajduje się w niezadawalającym stanie. Do części z nich wprowadzono nowe elementy w postaci garaży, zabudowań gospodarczych, ogródków itp. Większość jest zachwaszczona, ze znacznymi ubytkami w starodrzewiu i licznymi samosiejkami zacierającymi pierwotny obraz parku. Na tym tle pozytywnie wyróżnia się park w Szymiszowie, gdzie rozpoczęto prace porządkowe.

Zespół zabudowy pałacowo - folwarcznej z parkiem krajobrazowym w Błotnicy Strzeleckiej

Zdjęcie nr 4. Pałac w zespole zabudowy pałacowo - folwarcznej z parkiem krajobrazowym w Błotnicy Strzeleckiej

Pałac położony w centrum wsi, w obrębie obszernego parku otoczonego murem z kamienia wapiennego, w sąsiedztwie zespołu folwarcznego. Klasycystyczny budynek wzniesiony ok. poł. XIX w.: założony na rzucie prostokąta, z dwukondygnacyjnym, siedmioosiowym korpusem i parterowymi skrzydłami zwieńczonymi tarasami z tralkowymi balustradami. Namiotowy dach korpusu zakończony jest tarasem z okrągłą wieżyczką pośrodku. Główne wejście osłonięte czterofilarowym portykiem z tarasem w zwieńczeniu; podniebie zdobione sztukateriami. We wnętrzu zachował się układ wnętrz i część wyposażenia. Stan techniczny obiektu średni, budynek wystawiony jest na sprzedaż. W czasie III Powstania Śląskiego znajdowała się tu siedziba sztabu powstańców.

Park krajobrazowy w typie angielskim (powierzchnia 6,67 ha), został znacznie zniszczony podczas huraganu w 2008 r. Zlokalizowany między ulicami Wiejską i Dworcową, na nieregularnym terenie wydłużonym na linii półn. - płd. Pośrodku parku pałac z owalnym podjazdem przed fasadą i drogą dojazdową od zach. W części półn. zlokalizowany nieregularny staw, ścieżki parkowe czytelne w części półn. - zach.

Budynki folwarczne z XIX i XX w., zgrupowane są w części płd. - zach., wokół dwóch podwórz. W części zach. znajdowały się: spichlerz, stodoła, obora, stajnia oraz budynek mieszkalny i gospodarczy; w części wsch.: gorzelnia, obora, bukaciarnia i jałownik. Pierwotny układ zespołu został znacznie zdekompletowany przez rozbiórki i zniszczenia ostatnich lat.

Zespół zabudowy pałacowo - folwarcznej z parkiem krajobrazowym w Szymiszowie

Zdjęcie nr 5. Pałac w zespole zabudowy pałacowo - folwarcznej z parkiem krajobrazowym w Szymiszowie

Wczesnobarokowy pałac został wzniesiony ok. poł. XVII w., częściowo przebudowany po zniszczeniach w 1921, 1945 i adaptacji na Dom Pomocy Społecznej. Budynek na rzucie prostokąta z kwadratowym dziedzińcem wewnętrznym, dwukondygnacyjny, nakryty dachami mansardowymi, w dolnej połaci rozczłonkowanymi gęsto rozmieszczonymi lukarnami. W 2 poł. XVIII w. zamurowano krużganki od strony dziedzińca. Wejście główne poprzedzone czterofilarowym portykiem z tarasem w zwieńczeniu. Wewnątrz przelotowa sień kryta sklepieniem krzyżowo - żebrowym. Elewacje o prostej dekoracji, wokół okien stiukowe opaski, narożniki budynku boniowane.

Park o powierzchni 5 ha, złożony jest z pierwotnego ogrodu użytkowego i ozdobnego z (XVII w.), parku typu swobodnego oraz parku leśnego z XIX/XX w. Usytuowany na płd. - wsch. od pałacu, otoczony jest w ogrodzeniu z dwiema bramami. W centralnej części parku znajduje się staw zasilany wodami Roźniątkowskiego Potoku, poprowadzonymi sztucznym kanałem. W parku można spotkać wiele chronionych i rzadkich gatunków roślin oraz drobnych zwierząt. Staw jest miejscem rozrodu wielu gatunków płazów, m.in. ropuchy zielonej, rzekotki drzewnej oraz ginącej w całej Europie traszki grzebieniastej. Wśród drzew (buk, dąb) występują gatunki egzotyczne, m.in. najbardziej okazała na Śląsku Opolskim surmia zwyczajna. W runie rośnie m.in. konwalia majowa oraz objęty ścisłą ochroną storczyk listera jajowata.

Zabudowania gospodarcze usytuowane wzdłuż ul. Wolności - w płn. - zach. części założenia. Obszerne prostokątne podwórze, nieco wysunięte na płn. poza obręb zespołu, zabudowane jest na pierzei zach. - ciąg dwukondygnacyjnych budynków mieszkalnych i gospodarczych, pierzei płn. - wsch. - tu zlokalizowany jest spichlerz z poł. XIX w. oraz na pierzei płd. - parterowa uszkodzona zabudowa. Zespół zachował pierwotny układ i sposób użytkowania, jego poszczególne elementy znajdują się w różnym stanie technicznym - od bardzo dobrego (pałac), przez nieco zaniedbane (spichlerz, obora) po będące w stanie ruiny (niektóre z zabudowań folwarcznych).

Zespół zabudowy dworsko - folwarcznej z parkiem w Płużnicy Wielkiej

Zdjęcie nr 6. Dwór w zespole zabudowy dworsko - folwarcznej z parkiem w Płużnicy Wielkiej

Dwór wzniesiony w 1 poł. XIX w., po 2 wojnie użytkowany jako mieszkania pracowników PGR - u zlokalizowanego na terenie folwarku. Obecnie zabytek jest własnością prywatną. Budynek dworu wzniesiony jest na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny z trójkondygnacyjnymi ryzalitami - na osi elewacji dłuższych, z dwoma parterowymi skrzydłami. Korpus nakryty dachem dwuspadowym, skrzydła nakryte płasko. Budynek po remoncie częściowo zmieniającym układ otworów okiennych. Zachowane taśmowe opaski okienne.

Park krajobrazowy (powierzchnia 3,68 ha) usytuowany jest na płn. od dworu, na niewielkim, prostokątnym obszarze. W płn. części znajduje się rozległy staw, wokół którego poprowadzono ścieżki. Dominuje drzewostan liściasty, nasadzany przeważnie pojedynczo lub wzdłuż alejek. Wzdłuż zach. granicy - aleja dębowa w wieku ok. 200 - 250 lat. Teren zaniedbany, z licznymi samosiejkami krzewów i drzew. Budynki dawnego folwarku (stajnia i stodoła) zachowały się na pld. - zach. i na wsch. od dworu. Mocno wydłużone, nakryte dwuspadowo, obecnie nie powiązane funkcjonalnie. Na terenie folwarku wprowadzono współczesną zabudowę zacierając układ pierwotny.

Zespół zabudowy dworsko - folwarcznej w Rozmierce

Zdjęcie nr 7. Dwór w zespole zabudowy dworsko - folwarcznej w Rozmierce

Klasykistyczny dworek wzniesiony ok. 1800 r. w płn. części wsi. Wzniesiony na rzucie prostokąta, nakryty wysokim dachem mansardowym z naczółkami. Fasada siedmioosiowa, z centralnie umieszczonym drewnianym, ob. otynkowanym portykiem kolumnowym, nad którym trójkątny szczyt. Elewacje bez podziałów, boniowane w narożach. Układ wewnątrz dwutraktowy z sienią nakrytą kolebką - na osi. W pozostałych pomieszczeniach - sufity, część z fasetą. W wejściu zachowane drzwi klasycystyczne z dekoracją rozetową. Obecnie dwór jest własnością prywatną, po remoncie.

Założenie folwarczne powstało w ciągu XIX w. przy dwóch dziedzińcach na wsch. od dworu. W bezpośrednim sąsiedztwie dworu: obora, jałownik, gorzelnia ob. budynek gospodarczy, wozownia - budynki połączone murem. Na płn. - wsch. od dworu stał browar, obecnie budynek mieszkalny. Po drugiej stronie drogi - wąskie, otoczone zabudową gospodarczą podwórze z dobrze zachowanym spichrzem z XVIII/XIX w. Większość budynków jest użytkowana, najczęściej niezgodnie z pierwotnym przeznaczeniem i znajduje się w średnim stanie technicznym. Pierwotny układ założenia dobrze czytelny, teren zaniedbany poza bezpośrednim otoczeniem wyremontowanego dworu.

Zespół zabudowy dworsko - folwarczej w Kadłubie, ul. Wodna 11

Zdjęcie nr 8. Dwór w zespole zabudowy dworsko - folwarczej w Kadłubie, ul. Wodna 11

Wpis do rejestru zabytków dotyczy tzw. starego dworu (zameczku myśliwskiego wymienianego w 1845 r.), należącego do rodu von Strachwitz. W związku z budową nowego dworu (ul. Zamkowa 5, ob. Zespół Szkół Specjalnych przy DPS Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Misjonarek Maryi w Kadłubie) po drugiej stronie rzeki Jemielnica - w 1930 r., budynek został przekazany nadleśnictwu, po wojnie pełniąc funkcje przedszkola. Obecnie pełni funkcje mieszkalne.

Dwór wzniesiony w 1 poł. XIX w., wysoko podpiwniczony, parterowy, nakryty mansardowym dachem z piętrem w mansardzie. Prostokątny, wewnątrz dwutraktowy z przelotową sienią. Frontowa elewacja pięcioosiowa, z drewnianym gankiem i facjatką zwieńczoną trójkątnym naczółkiem. W elewacji ogrodowej płytki ryzalit poprzedzony tarasem i schodami. W piwnicach kolebki z lunetami i bez.

Wokół dworu nasadzenia drzew na prostokątnym terenie od płd. - zach. ograniczonym korytem Jemielnicy, od płn. - zach. - pierzeją budynków gospodarczych, od płn. - wsch. - dwoma parterowymi czworakami, między którymi zlokalizowany wjazd na dawną posesję. Granica płd. - wsch. zespołu zatarta, układ folwarku zakłócony przez podział na odrębne posesje. Wjazd na dziedziniec prowadzi pomiędzy dwoma parterowymi czworakami na planie wydłużonych prostokątów krytych dachami dwuspadowymi z naczółkiem. Zachowane zabudowania folwarczne złożone są z kolejnych budynków postawionych wzdłuż linii prostej. Zespół zaniedbany, częściowo nieużytkowany.

Zespół zabudowy dworsko - folwarcznej z parkiem w Kalinowicach

Przylegający częścią południową do trasy przelotowej Strzelce Opolskie - Krapkowice rozległy park w Kalinowicach należy do parków wieloprzestrzennych o układzie złożonym. Styl parku oparty jest na naturalnych formach przyrodniczych. Przez jego teren przebiegały liczne alejki i ścieżki spacerowe, otaczające serpentynami najciekawsze zakątki. Drzewostan parku tworzą głównie gatunki liściaste, natomiast drzewa iglaste występują nielicznie i sporadycznie. Park, o powierzchni 1,15 ha, jest zaniedbany i nieogrodzony, wymaga przeprowadzenia wielu zabiegów pielęgnacyjnych. Pierwotnie na terenie parku znajdował się pałac, a przy jego wsch. granicy założenie folwarczne skupione wokół dwóch czworokątnych podwórz, zachowane do dziś w szczątkowej formie.

Zespół zabudowy dworsko - folwarcznej z parkiem w Kalinowie

Zespół w Kalinowie zajmował płd. - zach. część wsi. Wchodzący w jego skład pałac, położony pomiędzy parkiem a założeniem folwarcznym, został zniszczony podczas powstań śląskich. Kilkanaście folwarcznych budynków z poł. XIX w. zgrupowanych jest wokół prostokątnego podwórza znacznie wydłużonego na osi płn. - płd. Wśród budynków - spichlerz murowany z kamienia, tynkowany, dwukondygnacyjny, kryty dachem siodłowym z okapem podpartym profilowanymi rysiami.

Park znajdujący się w płn. części zespołu (powierzchnia 2,55 ha) założony na planie prostokąta, powstał w k. XVIII w. jako park typu swobodnego z nerkowatym stawem w części płd. - wsch., w miejscu ogrodów dworskich z poł. XVIII w. obsadzonych grabami. Na przełomie XIX/XX w. urozmaicono linię brzegową stawu i wprowadzono wiele nowych nasadzeń. Obecny stan parku jest bardzo zły, degradacji uległa zarówno jego kompozycja, jak i zabytkowy drzewostan.

W kilku wsiach zachowały się zespoły zabudowy folwarcznej: w Warmątowicach (z nieistniejącym dworem), Roźniątowie, Brzezynie, Ligocie Dolnej i przy ul. Mickiewicza w Suchych Łanach, w których oprócz częściowo zatartego historycznego układu chronione są poszczególne budynki gospodarcze.

Spośród zabudowań folwarcznych wyróżniał się spichlerz - zwykle duży budynek odsunięty od reszty zabudowy (zagrożenie pożarem). Od XVIII w. drewniane spichlerze zastępowane były murowanymi. Spośród nich wyróżnia się spichlerz w Rozmierce, o dwukondygnacyjnej bryle, krytej

dachem mansardowym. W związku z rozwojem hodowli w folwarkach powstawały obory i stajnie. Z reguły są to okazałe, wewnątrz funkcjonalnie rozplanowane budynki o sklepieniach żaglastych podpartych żeliwnymi kolumnami lub skromniejsze - ze stropami Kleina. Mniej okazałe były owczarnie, bukaciarnie i jałowniki. W poł. XIX w. w strukturze folwarków zaznaczył się rozwój przemysłowy - przez wprowadzenie gorzelni czy młynów mechanicznych.

- **OBIEKTY SAKRALNE GMINY**

Charakterystyczna dla gminy Strzelce Opolskie jest stosunkowo niewielka liczba zabytków sakralnych, reprezentowanych przez kościoły, klasztory czy kaplice. Większość kościołów na terenie gminy ma genezę średniowieczną (XV - XVI w.): Kalinów, Płużnica Wielka, Rozmierz, Sucha, Szymiszów. W późniejszych latach uległy przebudowie, najczęściej barokowej w XVIII w. lub bezstylowej na przełomie w XIX/XX w. Najczęściej stosowanym materiałem do budowy był łatwo dostępny w regionie kamień wapienny.

Kościół parafialny pw. Św. Stanisława i Nawiedzenia NMP w Płużnicy Wielkiej

Zdjęcie nr 9. Kościół parafialny pw. Św. Stanisława i Nawiedzenia NMP w Płużnicy Wielkiej

Najbardziej archaiczne cechy stylowe zachował późnogotycki kościół w Płużnicy Wielkiej. Zbudowany zapewne w XVI w., z wieżą XVIII/XIX w. Otoczony jest murem z kamienia łamanego, zapewne z czasów pierwszego kościoła (wzm. 1335 r.). Jednonawowy z węższym, prosto zamkniętym prezbiterium, oszkarpowany w narożach, z późniejszą wieżą w fasadzie. Da dwuspadowym dachu nawy sygnaturka.

Kościół filialny pw. Narodzenia NMP w Kalinowie

Zdjęcie nr 10. Kościół filialny pw. Narodzenia NMP w Kalinowie

Zbudowany w XV w., przebudowany w XVIII w., odnawiany w 1935 r. Jednonawowy, z trójbocznie zamkniętym, nie wyodrębnionym z bryły budynku, oszkarpowanym prezbiterium i kwadratową wieżą w fasadzie, z cylindrycznym aneksem klatki schodowej - od płd. Gotycka bryła zakłócona została przez znaczne poszerzenie nawy w kierunku płn., modernizację górnych kondygnacji wieży w duchu baroku oraz zmianę kształtu otworów.

W okresie baroku zintensyfikowało się budownictwo sakralne, związane z działalnością kontreformacyjną. Najczęściej przebudowywano istniejące już obiekty. Cechy barokowe prezentuje również kościół pw. Św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich - jego barokowe cechy spotęgowała neobarokowa przebudowa na pocz. XX w.

Kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza w Szymiszowie

Zdjęcie nr 11. Kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza w Szymiszowie

Zbudowany w 1607 r. jako protestancki, powiększony w latach 1909 - 1911 r. o transept i prezbiterium z zakrystią. Jednonawowy, salowy, oszkarpowany korpus z trójbocznie zamkniętym prezbiterium nie wyodrębnionym z bryły budynku, nakryty jest dwuspadowym dachem. W fasadzie wieża zwieńczona cebulastym hełmem, z cylindryczną klatką schodową w narożu. Smukła, gotycka bryła, otwory okienne korpusu - ostrołuczne. Kamienny, arkadowy portal z szeroką opaską

dekorowaną „kaboszonami”, zwieńczony rozbudowanym nadprożem z datą 1607 i tarczami herbowymi - renesansowy, podobnie jak stiukowa dekoracja sklepień nawy kaplicy i zakrystii. Elementy barokowe to ukształtowanie górnych kondygnacji wieży i sygnaturka.

Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Rozmierzy

Zdjęcie nr 12. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Rozmierzy

Zbudowany w XV w., powiększony w XVIII w., rozbudowany w 1900 r. Kościół jednonawowy, z węższym i niższym prezbiterium, z wieżą w fasadzie zwieńczoną sfilami wolutowymi oraz z aneksami zakrystii i kruchty pld. Z XV - wiecznego kościoła zachowane częściowo mury nawy i zakrystii oraz wieża od zach. Obecny wygląd kościoła zawdzięcza barokowej przebudowie.

W najstarsze dzieje budownictwa sakralnego w gminie wpisują się kościoły drewniane: cmentarny pw. Św. Barbary w Strzelcach Opolskich i kościół w Szczepanku. Jak większość na terenie województwa opolskiego powstały dzięki wiejskim cieślom w XVII i XVIII w., którzy pozyskiwali budulec z obfitych wówczas lasów.

Kościół cmentarny pw. św. Barbary w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 13. Kościół cmentarny pw. św. Barbary w Strzelcach Opolskich

Kościół wzmiankowany w 1505 r., odbudowany lub odnowiony w latach 1683 - 1690 przez cieślę Jana Brychcego z fundacji Floriana i Fryderyka Weisera; ponownie odnowiony w 1720 r. oraz w 1970 r. Drewniany, orientowany, o konstrukcji zrębowej.

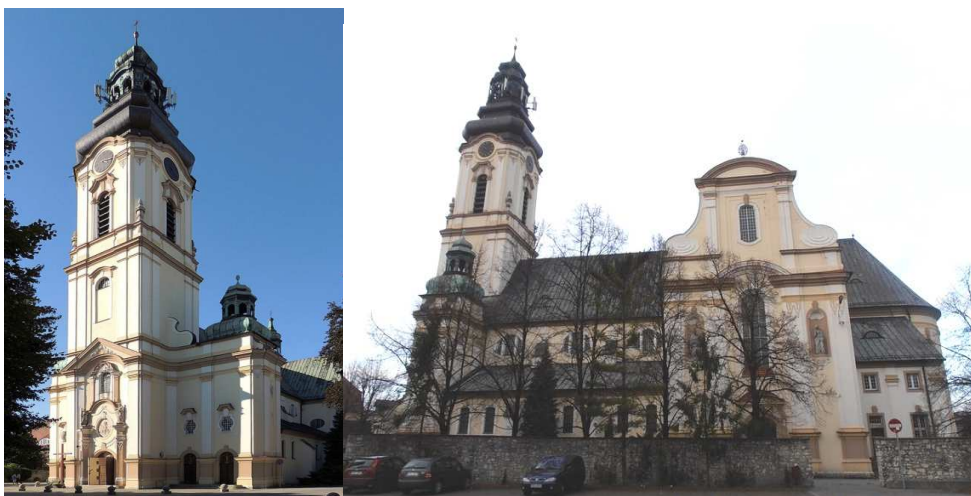
Kościół filialny pw. Nawiedzenia NMP w Szczepanku

Zdjęcie nr 14. Kościół filialny pw. Nawiedzenia NMP w Szczepanku

Wzniesiony w 1668 r., przeniesiony z Polskiej Nowej Wsi pod Opolem w 1960 r. Orientowany, w konstrukcji zrębowej, wieża o konstrukcji słupowej dostawiona do nawy. Odbudowy dokonał majster ciesielski Antoni Piontek.

Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 15, 16. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich

Neobarokowy, monumentalny budynek, dominujący w przestrzeni miejskiej. Pierwszy kościół w obrębie murów miejskich wzniesiony został przed 1290 r. Obok kościoła wznosiła się baszta przeznaczona do celów obronnych (XV w.), w XVII/XVIII w. przebudowana na dzwonicę kościelną. W latach 1731 - 1732 przeprowadzono restaurację budynku, kolejną - po pożarze w 1754 r. W latach 1904 - 1907 na miejscu świątyni wzniesiono nowy kościół wg planów Jerzego Güldenpfenniga.

Trójnawowy kościół z transeptem i półkoliście zamkniętym prezbiterium. Prostokątny masyw fasady, zwieńczony dwiema spłaszczonymi hełmami z latarkami, rozczłonkowany

czterokondygnacyjną wieżą - na osi, zwieńczoną wieloczołowym hełmem. Ściany rozczłonkowane gęsto rozmieszczonymi pilastrami, przeprute otworami okien o zróżnicowanych kształtach.

Kościół filialny pw. św. Bartłomieja w Suhej

Zdjęcie nr 17. Kościół filialny pw. św. Bartłomieja w Suhej

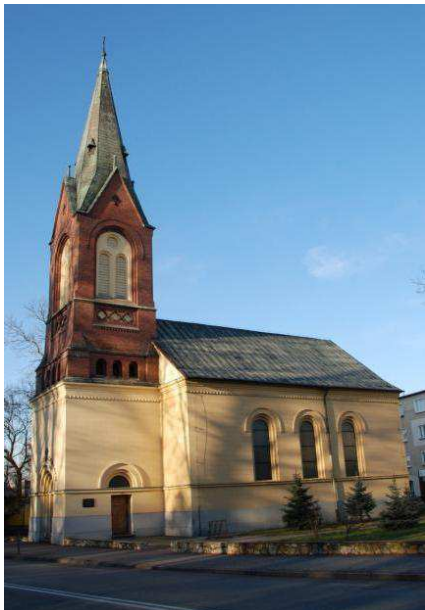
Zbudowany w XVI w., odnowiony w 1682r., przebudowany 1820 r. przez arch. Ernesta Samuela Friebła. Rozbudowany 1959 r. Z dawnego kościoła zachowane częściowo ściany nawy, z dwiema półkolistymi, barokowymi kaplicami od płn. i płd. oraz kwadratowa wieża.

Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Grodzisku

Zdjęcie nr 18. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Grodzisku

Zbudowany w latach 1812 - 1814, na miejscu drewnianego, w 1924 r. dobudowano kaplicę i nową zakrystię. Murowany z kamienia łamanego, otynkowany. Bezstylowy, bryłą nawiązuje do form kościołów średniowiecznych. W kościele uwagę zwracają freski z lat 30 - tych XX w. W prezbiterium - adoracja Chrystusa Króla przez mieszkańców Kadłuba. W 1952 r. w ołtarzach bocznych umieszczono obrazy autorstwa znanego malarza śląskiego Łukasza Mrzygłóda (lata 1884 - 1952). Jego dziełem są też freski drogi krzyżowej, św. Cecylii i Chrystusa Dobrego Pasterza umieszczone na ambonie.

Kościół pw. Bożego Ciała w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 19. Kościół pw. Bożego Ciała w Strzelcach Opolskich

Wzniesiony jako kościół ewangelicki w latach 1825 - 1826 wg planów Ernesta Samuela Friebla. Wieża z ok. 1888 r. W 1982 r. przejęty przez katolików. Kapitałny remont kościoła prowadzono w latach 1982 - 1985.

W krajobrazie gminy istotna jest również architektura kościołów wzniesionych w XX w.:

Kościół pw. Chrystusa Króla w Kadłubie

Zdjęcie nr 20. Kościół pw. Chrystusa Króla w Kadłubie

Wzniesiony w 1934 r. wg projektu Kehrera. Budynek na rzucie prostokąta, jednonawowy z węższym, prosto zamkniętym prezbiterium i wieżą zwieńczoną pękatym hełmem, umieszczoną w pld. narożu fasady. Budynek murowany, tynkowany, w narożu wieży - kamienna szkarpa. Bryła prosta, bez dekoracji, z regularnie rozmieszczonymi otworami okien. Cennym zabytkiem są organy firmy SCHLAG & SÖHNE z 1903 r. sprowadzone ze Świdnicy.

Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rozmierce

Zdjęcie nr 21. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rozmierce

Budynek wzniesiony w latach 1980 - 1982.

Kościół w gminie znajdują w dobrym stanie technicznym, w ostatnich latach przeprowadzono liczne remonty, głównie dachów (wymiana pokryć dachowych, remonty więźby), zakładano izolacje przeciwilgociowe i instalacje odprowadzające wodę opadową, co znacznie poprawiło techniczną kondycję budynków. Negatywną konsekwencją prowadzonych prac jest utrata substancji zabytkowej (stolarka okienna i drzwiowa, więźby dachowe, rzadziej - posadzki), wymienianej często nie ze względów technicznych, a estetycznych.

Synagoga w Strzelcach Opolskich, Plac Żeromskiego 5a

Zdjęcie nr 22, 23. Synagoga w Strzelcach Opolskich, Plac Żeromskiego 5a

Synagoga wzniesiona w 1850 r.: murowany budynek na rzucie prostokąta pierwotnie nakryty dwuspadowym dachem. Aneks ze schodami do babińca - w 1901 r. (mistrz murarski M. Hohmann).

Wyposażenie zniszczono 1938 r., po wojnie urządzono w budynku magazyn rolno - spożywczy, w 1976 r. - salę sportową. Przebudowy całkowicie zatęrzyły dawny wygląd bożnicy. Budynek stracił walory zabytkowe. Społeczność żydowska w historii miasta odegrała istotną rolę w okresie od 1 poł. XVIII w. do 1920 r. Żydzi angażowali się w życie publiczne i towarzyskie miasta, byli wybierani do rady miejskiej. Oprócz synagogi w 2 poł. XIX w. istniała w mieście szkoła żydowska, działała biblioteka, działało w niej wiele stowarzyszeń.

- **INNE ZESPOŁY ZABUDOWY**

Najczęściej związane są z rozwojem przemysłu i budową linii kolejowej oraz zespoły budynków mieszkalnych i więzienia. Najcenniejszym architektonicznie jest zespół więzienia w Strzelcach Opolskich.

Zespół zabudowy więziennej przy ul. Karola Miarki w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 24, 25. Zespół zabudowy więziennej przy ul. Karola Miarki w Strzelcach Opolskich

Jednym z ciekawych architektonicznie zespołów więziennych w województwie jest zakład karny nr 1 w Strzelcach Opolskich (lata 1885 - 1889), wzniesiony na planie na planie krzyża równoramiennego wg projektu radcy budowlanego Endella. Po wojnie dobudowano budynki administracji i pomieszczeń gospodarczych.

Zakład karny nr 2 ul. Świerczewskiego 3

Zdjęcie nr 26. Zakład karny nr 2 ul. Świerczewskiego 3 w Strzelcach Opolskich

Zakład karny nr 2 (lata 1893 - 1896) składa się z dwóch pawilonów więziennych i kuchni otoczonych murem więziennym oraz współczesnego budynku. Oba zespoły są w dobrym stanie technicznym.

Zakład powstał według jednorodnej koncepcji architektonicznej (dwa wielokondygnacyjne, kryte czterospadowymi, ceramicznymi dachami budynki mieszkalne na rzucie litery „T”, z charakterystycznymi ryzalitami - „pawilon I” i „pawilon II”; między nimi niższy dwukondygnacyjny budynek z dachem jednospadowym, także wolno stojący, pełniący funkcję kuchni dla obu pawilonów. Elewacje całego zespołu są wieloosiowe - osie wyznaczone otworami okiennymi o zróżnicowanej wielkości, zamknięte lukiem odcinkowym i pełnym. Płaszczyzny ścian są tynkowane bez dekoracji architektonicznej. Całość zwieńczona jest wykonanym w cegle gzymsem z motywem ceglanych kroksztyńców.

Od 1944 r. łącznie w strzeleckich więzieniach przebywało ok. 2000 Belgów, internowanych z powodu buntu przeciwko władzom okupacyjnym. Mężczyźni zasiedlali wówczas obecne Zakład karny nr 1, a kobiety umieszczono w dzisiejszym Zakładzie karnym nr 2. Przy wejściu do budynku administracyjnego zamontowano tablicę pamiątkową.

- **BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ**

Budynki użyteczności publicznej, reprezentowane są przez budynki szkoły, dworca, hoteli, banku, poczty, ratusza, sądu, karczmy itd. Zabytki przemysłowe stanowią niecałe 6% zabytków gminy, przy czym na terenie miasta ich liczebność jest większa niż na terenach wiejskich gminy. Z kolei zabytkowe budynki użyteczności publicznej stanowią aż 7% ogólnej liczby zabytków obszaru.

Ratusz miejski w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 27. Ratusz miejski w Strzelcach Opolskich

Neogotycki budynek wzniesiony w latach 1844 - 1846 na fundamentach starszej budowli, spalonej w 1827 r. Z wcześniejszego budynku pochodzi wtopiona w tylną elewację wieża z XVI w. - w dolnej kondygnacji na planie kwadratu, wyżej o przekroju ośmiobocznym, zwieńczona fryzem i nakryta hełmem. Wzniesiony na rzucie prostokąta z prostokątnymi skrzydłami - w bocznych osiach

elewacji. Między skrzydłami - neogotycki portyk zwieńczony tarasem. Elewacje rozczłonowane regularnie i gęsto rozmieszczonymi oknami i wyrazistymi podziałami gzymsowymi.

Budynek poczty, ul. Marka Prawego w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 28. Budynek poczty, ul. Marka Prawego w Strzelcach Opolskich

Historyzm nawiązujący północnego manieryzmu jest ceglany budynek. Dwukondygnacyjny, na rzucie prostokąta, z fasadą rozczłonkowaną dwoma płytkimi ryzalitami - w osiach skrajnych; jeden z ryzalitów zwieńczony wysoką facjatą o wklęsło - wypukłym wykroju szczytu. Ściany ceglane, cokół kamienny, detal - w tynku: boniowanie naroży, opaski okienne.

Szpital powiatowy, im. Prałata J. Głowatzkiego w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 29. Szpital powiatowy, im. Prałata J. Głowatzkiego w Strzelcach Opolskich

Modernistyczny ceglany budynek wzniesiony w 1930 r. na planie łuku, czterokondygnacyjny, nakryty dwuspadowo, rozczłonkowany gęsto rozmieszczonymi oknami i zaoblonymi. Budynek po remoncie - w latach 2007 - 2013 przeprowadzono termomodernizację.

- **BUDOWNICTWO OBRONNE**

Zdjęcie nr 30, 31. Mury obronne w Strzelcach Opolskich

Reprezentowane jest przez pozostałości murów obronnych miasta Strzelce Opolskie, wzmiankowanych w 1327 r., zachowały się przy ul. Opolskiej, wzdłuż ul. Kościuszki gdzie stanowią część kościelnego ogrodzenia i parku. Wzniesione z kamienia wapiennego, miejscowo umocnione potężnymi szkapami. Zachowała się także dawna baszta obronna w pobliżu kościoła parafialnego, wmurowana z kamienia w XV w., a na przełomie XVII/XVIII w. - przebudowana na dzwonicę, z górną kondygnacją ceglana. Ważnym elementem systemu obronnego miasta był zamek, zintegrowany z pierścieniem murów obronnych. Relikty pierwotnego założenia, odnaleźć można w dobrze zachowanym budynku bramnym. Rozpoczęte w 2010 r. prace nad odbudową zamku w Strzelcach Opolskich, prowadzone pod nadzorem konserwatora, nie są kontynuowane. Umocniono jedynie fundamenty.

- **BUDYNKI MIESZKALNE MIEJSKIE**

Zdjęcie nr 32, 33. Płd. - wsch. strona Rynku, między ul. Krakowską i WP; Płd. część Rynku, między ulicami Zamkową i WP.

Wśród zabytków nieruchomości najliczniejsze są budynki mieszkalne miejskie reprezentowane przez wille i kamienice. Część została wpisana do rejestru zabytków. Są to głównie budynki ulokowane w obrębie XIX w. zabudowy centrum miasta. Większość z nich powstała na przestrzeni XIX w. i prezentują walory typowe dla budownictwa małych miast tego okresu. Przeprowadzone remonty przywróciły im dawny blask.

Kamienica, ul. Parafialna 2 w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 34. Kamienica, ul. Parafialna 2 w Strzelcach Opolskich

Starszy budynek to kamienica narożna ul. Parafialna 2 dawna plebania, ob. Klasztor, z k. XVIII w. Wolnostojący z późniejszą przybudówką przy krótszym boku, na rzucie prostokąta, dwutraktowy z sienią ze schodami sklepioną kolebkowo - na osi, dwukondygnacyjny, nakryty czterospadowym dachem.

Willa, ul. Zamkowa 4 w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 35. Willa, ul. Zamkowa 4 w Strzelcach Opolskich

Przy ul. Zamkowej 4 znajduje się willa z końca XIX w. Malownicza bryła z wieżyczką zwieńczona wysokim, namiotowym hełmem, parter murowany z kamiennym detalem, piętro w konstrukcji szkieletowej z dekoracyjnym układem belek w fasadzie.

Pozostałą historyczną zabytkową zabudowę miejską tworzą budynki z XIX w. i pocz. XX w. Prezentują walory stylów historycznych, zachowane w bryle i podziałach elewacyjnych, rzadziej w dekoracji. Strzelce Opolskie znacznie ucierpiały w okresie II wojny, zniszczeniu uległo 80 zabytkowej substancji miasta. Dlatego należy wzmóc działania ochronne wobec wszelkich budynków wzniesionych w mieście przed 1945 r. Wśród nich budynki mieszkalne związane z infrastrukturą kolejową.

Domy, ul. Matejki 14 i 12 w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 36, 37. Domy, ul. Matejki 14 i 12 w Strzelcach Opolskich

Mało przebudowane, z zachowanym oryginalnym detalem architektonicznym są budynki wzniesione w stylistyce modernistycznej, powstałe w latach 20 - tych i 30 - tych XX w. - zabudowa przy ul. Matejki.

- **ZABYTKI TECHNIKI**

Ich postanie jest wynikiem gwałtownej industrializacji regionu w XIX w., opartej na bogatych złożach naturalnych. Zachowane w gminie obiekty związane są głównie z przemysłem wapienniczo - cementowym. Nieużytkowane, prezentują bardzo zły stan techniczny. Nie istnieje już żaden z kręgowych pieców do wypału wapna, których kilka działało w najbliższej okolicy Strzelec Opolskich.

Nieco lepiej prezentują się obiekty związane z przemysłem spożywczym: browar zaadaptowany do nowych funkcji, modernistyczny zespół rzeźni przy ul. K. Habryki czy wieża ciśnień z pocz. XX w. wykonana z monolitycznej konstrukcji żelbetowej z częściowym ceglany wypełnieniem (ul. Chrobrego) - aktualnie poddana remontowi, w Strzelcach Opolskich.

We wsiach znajdowały się gorzelnie, przy ciekach wodnych lokalizowano młyny i tartaki wodne. Obiekty te w większości nie posiadają już zabytkowego wyposażenia. W gminie zachowała się również znaczna ilość zabytkowych obiektów inżynierskich - wiadukt, stacje trafo, jaz, mostki - tych ostatnich wiele znajduje się w Kadłubie.

Browar w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 38. Browar w Strzelcach Opolskich

Budynek biurowy rzeźni

Zdjęcie nr 39. Budynek biurowy rzeźni w Strzelcach Opolskich

Wieża ciśnień w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 40. Wieża ciśnień w Strzelcach Opolskich

- **NAJCENNIEJSZE ZABYTKI**

Niewątpliwie najcenniejszym zabytkiem o charakterze ponadregionalnym jest Park Miejski wraz z jego zabudową, ukształtowany w romantycznej odmianie stylu angielskiego, towarzyszący ruinom zamku. Zajmuje znaczną część centrum miasta - jest największym parkiem na Opolszczyźnie. Największym jego walorem jest jego kompozycja, nie ograniczająca się do samego obszaru parku, lecz wybiegająca daleko poza jego granice i włączająca do całości kompozycji otaczający krajobraz.

Istotne znaczenie dla kształtowania krajobrazu, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, mają budynki monumentalne, stanowiące dominanty architektoniczne w przestrzeni. W Strzelcach Opolskich są to: sytuowana w parku miejskich masztalarnia, kościół św. Wawrzyńca i tworzące ramy dla znacznej przestrzeni ruiny zamku. Na terenie gminy do najbardziej wartościowych należy zaliczyć: zespół zabudowy pałacowo - folwarcznej z parkiem krajobrazowym w Szymiszowie, Pałac w Błotnicy Strzeleckiej czy malowniczy dworek w Rozmierce.

- **INNE ZESPOŁY ZABYTKOWEJ ZABUDOWY:**

- zespół zabudowy dworca kolejowego wraz z osiedlem KOLEJARZY przy ul. Dworcowej oraz ul. Żwirki i Wigury w Strzelcach Opolskich;
- osiedle mieszkaniowe ZYDLUNGI w Strzelcach Opolskich;
- osiedle mieszkaniowe przy ul. Gogolińskiej - K. Wyszyńskiego - Topolowej - Gen. Świerczewskiego (zespół zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej) w Strzelcach Opolskich;
- osiedle mieszkaniowe w rejonie ul. Moniuszki i Rozenbergów w Strzelcach Opolskich;
- Szymiszów - zespół zabudowy robotniczej (mieszkalnej) przy dawnych zakładach wapienniczych wraz z pałacem fabrykanta w Szymiszowie. Zespół murowanych parterowych i dwukondygnacyjnych wielorodzinnych domów mieszkalnych oraz gospodarczych. Murowane, tynkowane ściany, gzymsy i opaski otworów - ceglane. Zakład jest w stanie ruiny.

- **ELEMENTY MAŁEJ ARCHITEKTURY**

Są to najczęściej kapliczki i pomniki - stanowiące również wyraz kultury niematerialnej - kultywowanie pamięci. W Strzelcach Opolskich znajdują się trzy pomniki oraz jeden w Rozmierzy:

- Pomnik myśliwca w Rynku Strzelce Opolskie (1929 r.) - związany z historyczną genezą miasta zamieszkiwanego przez myśliwych - strzelców książęcych;
- Pomnik ofiar wojen i przemocy, stojący na miejscu pomnika przyjaźni polsko - radzieckiej, nazywany również „Śląską Pietą” (1991 r.);
- Pomnik S. Żeromskiego (pocz. 60 - tych lat XX w.);
- Pomnik „Serce od Serca” w Rozmierzy (2011 r.) - pamiątka emigracji wielu strzeleckich rodzin do Teksasu.

Kapliczki i krzyże, także tzw. dzwonki umarłych związane z wiarą i życiem duchowym są bardzo ważnym elementem przestrzeni miejskiej a szczególnie wiejskiej. Najliczniejszą grupę

w gminie stanowią kapliczki: niewielkie kapliczki kubaturowe, kapliczki słupowe, murowane krzyże na cokołach i krzyże drewniane:

- krzyż na skrzyżowaniu ul. Agatowej i Bursztynowej (1990 r.) w Strzelcach Opolskich;
- krzyż przy drodze do Dolnej - pierwotny krzyż drewniany zniszczony w czasie II wojny światowej, ob. metalowy na betonowym cokole (lata 1940 - 1945), odnowiony w 2003 r.;
- krzyże murowane: ul. Ujazdowska - 1 poł. XX w.; obok gimnazjum - 1904 r.; krzyż z białego marmuru przy ul. 1 Maja - 1906 r.; przy ul. Kozielskiej - 1 ćw. XX w.; przy skrzyżowaniu ulic: Nowowiejskiej i Polnej - 1 ćw. XX w.; marmurowy krzyż przy skrzyżowaniu ulic Ujazdowskiej z Brzezińską (Mokre Łany) - 1913 r.; przy drodze do Zalesia - od 1995 r. murowany; krzyż ok. 2 km za Suchymi Łanami przy drodze do Dolnej - pocz. XX w.;
- kapliczki niekubaturowe: przy drodze łączącej Mokre Łany z drogą nr 88 - 1 poł. XX w.;
- 7 kapliczek słupkowych drewnianych;
- 7 krzyży drewnianych: obok ZSK nr 1, przy skrzyżowaniu ulic M. Prawego i Zakładowej, osłonięty daszkiem krzyż w parku (1935 r.), przy ul. Osieckiej (1991 r.), przy ul. Czereśniowej, dwa na terenie Farskiej Kolonii, z których jeden zastąpiony w 1980 r. krzyżem metalowym.

Kaplice kubaturowe:

- Strzelce Opolskie - neogotycka kapliczka kubaturowa, ceglana pw. Św. Barbary (1879 r.) i krzyż (1906 r.) - przy ul. Jemielnickiej na Podborzanach;
- Strzelce Opolskie - kaplica przy ul. Kościuszki, XIX/XX w.;
- Strzelce Opolskie - kaplica kubaturowa przy ul. Kozielskiej (Suche Łany) - 1887 r., murowana z sygnaturką;
- Strzelce Opolskie - kapliczka kubaturowa pw. śś. Stanisława i Wojciecha przy skrzyżowaniu ulic: Nowowiejskiej i Kolejowej (Nowa Wieś) - 1910 r., zaprojektowana i wzniesiona przez braci: Franciszka, Walentego i Jana Bioły;
- Strzelce Opolskie - ludowa kapliczka kubaturowa obok skrzyżowania ulic Ujazdowskiej z W. Świerzego (Mokre Łany) - XVIII/XIX w., murowana i tynkowana, czterospadowy dach z latarnią i tzw. dzwonkiem śmierci kryty gontem;
- Brzezina - mała kapliczka kubaturowa, lata 20 - te XX w.;
- Błotnica Strzelecka - kapliczka kubaturowa, ok. poł. XIX w., murowana z sygnaturką;
- Dziewkowice - kapliczka kubaturowa św. Anny, 1907 r., poł. XIX w.;
- Kadłub - kapliczka kubaturowa w centrum, XIX w.;
- Ligota Dolna - kapliczka kubaturowa z sygnaturką, k. XIX w.,
- Niwki - kapliczka kubaturowa św. Jana Nepomucena, 1820 r.;
- Osiek - kapliczka kubaturowa z sygnaturką, 1900 r.;
- Rozmierka - kaplica kubaturowa, pw. MB Częstochowskiej, k. XVIII w., pocz. XX w.;
- Rozmierz - kapliczka kubaturowa MB Nieustającej Pomocy, 1852 r., tynkowana z ceglanym detalem;

- Rożniatów - kapliczka z 1925 r. murowana, wzniesiona w miejscu starszej z 1918 r., jako podziękowanie za przetrwanie w zdrowiu I wojny światowej;
- Sucha - kapliczka kubaturowa, ul. Kościelna, XVIII/XIX w. Murowana z cegły; wewnątrz - ponad metrowej wysokości figury Matki Boskiej i św. Jana Nepomucena; kapliczka kubaturowa, koło kościoła, 1 poł. XIX w., murowana, nakryta daszkiem gontowym;
- Szczepanek - kapliczka kubaturowa z sygnaturką - lata 20 - te - 30 - te XIX w.;
- Szymiszów - kapliczka kubaturowa Św. Jana Nepomucena;
- Warmątowice - kapliczka kubaturowa z lat 1839 - 1840, murowana z sygnaturką na dwuspadowym dachu.

Pomniki współczesne w Strzelcach Opolskich:

- pomnik Czesława Niemena przy Gimnazjum nr 2, ul. Kozielska, 2008 r.;
- replika pomnika Czesława Niemena ze Wzgórza Uniwersyteckiego w Opolu;
- pomnik Ojca Świętego Jana Pawła II przy kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, 2007 r.;
- pomnik Ojca Pio, ul. Bursztynowa;
- symboliczny but Piusa Gabora, skwer przy ul. Opolskiej, w pobliżu kamienicy, gdzie w latach 1919 - 1945 mieściła się siedziba słynnego szewca - twórcy światowej firmy Gabor. Wykonany z mosiądzu but, to artystyczna wizja kobiecej szpilki. Zostanie ona zamontowana na skwerze przy ul. Opolskiej (naprzeciwko pomnika Piety Śląskiej). Samo ustawienie buta to inicjatywa studentów instytutu kultury Uniwersytetu Opolskiego, którzy w porozumieniu z rodziną Gaborów zaprojektowali i wykonali rzeźbę;
- grób lotników z kampanii wrześniowej 1939 na cmentarzu katolickim.

• **CMENTARZE, MOGIŁY**

Cmentarz komunalny w Strzelcach Opolskich znajduje się na obszarze zamkniętym ulicami: Gogolińską, Strzelców Bytomskich i drogą krajową nr 94. Teren w całości ogrodzony, podzielony na kwatery, alejki wyłożone puzzlami. Wśród grobów - groby zasłużonych dla miasta: grób burmistrza Paula Gundruma (lata 1865 - 1938) i jego małżonki Hedwig. Jest też grób ks. Piotra Biolego (lata 1879 - 1942), który zginął w obozie koncentracyjnym Dachau, grób rodziny Faltina, (fundatorzy kościoła św. Wawrzyńca), mogiła kierownika szkoły na Suchych Łanach, Maxa Mende (lata 1885 - 1943), grób Ks. Augustyna Bertzika. W środkowej części cmentarza znajduje się natomiast grób Tomasza Skowronka (lata 1884 - 1966) pierwszego powojennego burmistrza Strzelec Opolskich i jego żony Marii zagorzałej patriotki.

Obok kościółka św. Barbary umieszczona jest niewielka tablica upamiętniająca ofiary konfliktów zbrojnych XX w. Po zach. stronie kościółka, tuż obok ogrodzenia od strony ul. Gogolińskiej - mogiła żołnierzy rosyjskich z 1918 r., otoczona jest czterema marmurowymi płytami. Znajdują się na niej trzy żeliwne tablice z krzyżami.

Cmentarz żydowski w Strzelcach Opolskich - kirkut znajduje się przy ul. Gogolińskiej. Powstał około 1830 - 1840. Ma powierzchnię 0,5 ha. W czasie II wojny światowej hitlerowcy zniszczyli obszar kirkutu. Do dnia dzisiejszego nie zachowały się żadne macewy. Obecnie znajduje się na jego miejscu skwer i parking przed budynkiem bank. Brak jakiegokolwiek tablicy informującej, że w miejscu tym znajduje się cmentarz żydowski.

Cmentarz ewangelicki ul. Marka Prawego, koniec XVI w., po II wojnie zamknięty dla pochówku. Teren ogrodzony, z pozostałościami grobów, zadrzewiony. Najstarsza informacja o pochówkach dotyczy szwedzkich żołnierzy z czasów wojny trzydziestoletniej (lata 1618 - 1648).

Na cmentarzu spoczął lekarz Johann Heinrich Bruns, k. XVIII w., rodzice niemieckiego poety Gustava Freytaga.

- **WARTOŚCI NIEMATERIALNE**

Oprócz obfitującej w wydarzenia historii miasta wpisującej się w historię regionu Śląska Opolskiego, świadectw kultury materialnej (rozwój urbanistyczny, architektura, budownictwo, przemysł), na krajobraz kulturowy składają się również wartości niematerialne, stanowiące trwałe dziedzictwo kulturowe regionu, które winno być kultywowane i zachowane dla następnych pokoleń.

Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie gminy Strzelce Opolskie prowadzą:

Strzelecki Ośrodek Kultury (SOK) - prowadzący liczne koła zainteresowań, m.in. muzyczne, plastyczne, taneczne, modelarskie oraz pracownię filmową. SOK dysponuje nowoczesną salą widowiskową na 200 miejsc wraz z profesjonalnym nagłośnieniem oraz oświetleniem. W ramach SOK działa wiele zespołów muzycznych: Zespół wokalny „Viva la Musica”, Zespół taneczny „Klik”, Zespół wokalny SEN oraz, poza strukturami SOK - dziecięco - młodzieżowy zespół ludowy „Na Chwila” z Kadłuba czy „Suskie Skowronki” - zespół śpiewaczy z siedzibą w Suchej. W ramach ośrodka działa od niedawna Kawiarenka Artystyczna, utworzona w ramach zadania pn.: „Remont i modernizacja Strzeleckiego Ośrodka Kultury wraz z zakupem wyposażenia” dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W Strzelcach Opolskich SOK jest głównym animatorem corocznych imprez, takich jak:

- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Gminny Przegląd Kolędniczy, „Walentynki” - imprezy muzyczno - poetyckie, „Kroszonki” - Otwarty Konkurs Zdobienia Jaj Wielkanocnych;
- Dni Ziemi Strzeleckiej - blok imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych;
- Plenery: malarski dla młodzieży i Ogólnopolski Plener Malarsko - Rzeźbiarski z wystawą poplenerową;
- Strzeleckie Spotkania Amatorskich Teatrów Lalek - przegląd wojewódzki i Mikołajki - spektakle teatralne dla dzieci/grudzień;

- Cykl Audycji Umuzykalniających dla Szkół we współpracy z Filharmonią Opolska - cykl comiesięczny w roku szkolnym.

Na terenie gminy w ramach struktury SOK działa 17 świetlic w tym: w dzielnicy Mokre Łany, trzy z elementami profilaktyki w miejscowościach: Rozmierka, Kadłub Piec, Nowa Wieś, 13 świetlic wiejskich w miejscowościach: Warmątowice, Roźniatów, Szymiszów Wieś, Szymiszów Osiedle, Sucha, Rozmierz, Grodzisko, Osiek, Szczepanek, Dziewkowice, Błotnica Strzelecka, Kadłub Wieś, Kalinowice. Prowadzona jest działalność rozrywkowa, oświatowa, prace z amatorskim ruchem artystycznym oraz najczęściej - prace z dziećmi i młodzieżą.

Świetlice współpracują z radami sołectkimi, Mniejszością Niemiecką, parafiami, przedszkolami i szkołami. Przy świetlicach działają liczne kluby i kółka zainteresowań.

Rolę Lokalnych Centrów Rozwoju służących również sąsiednim miejscowościom pełnią świetlice w miejscowościach: Kadłub, Rozmierz, Szymiszów i Błotnica Strzelecka. System świetlic wiejskich, spełniających role centrów społecznych i kulturalnych w środowiskach wiejskich, jest unikatowy na skalę województwa.

Biblioteka Publiczna im. Powstańców Śląskich - podlega jej sześć placówek powstałych w 1948 r. i 1949 r.: na Osiedlu Piastów Śląskich w Strzelcach Opolskich, w Błotnicy Strzeleckiej, w Suchej, w Szymiszowie, w Kadłubie (1956 r.) i w Dziewkowicach (1983 r.) Biblioteka organizuje wiele imprez i spotkań kulturalnych, są to m.in.: wycieczki do bibliotek, lekcje biblioteczne, konkursy czytelnicze i rysunkowe gry i zabawy stolikowe, quizy, wystawy, spotkania autorskie z okazji Dni Ziemi Strzeleckiej oraz konkursy rysunkowe dla dzieci.

Powiatowe Centrum Kultury w Strzelcach Opolskich - w ramach centrum funkcjonuje Powiatowa Biblioteka, Regionalna Izba Tradycji, Galeria III Filary oraz sala widowiskowa wyposażona w najnowocześniejszą aparaturę do projekcji filmów i organizowania wydarzeń artystycznych. Powiatowe Centrum Kultury organizuje także wernisaże wystaw malarskich i fotograficznych, koncerty, recitale, spotkania autorskie i wieczory poetyckie, spektakle teatralne oraz kabaretowe.

Regionalna Izba Tradycji Stanowi prowadzi działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zajmuje się kultywowaniem i propagowaniem dziejów Ziemi Strzeleckiej i okolicznych regionów.

• **ZNANI MIESZKAŃCY:**

- Arkadiusz Jakubik (ur. 1969) - polski aktor, reżyser i scenarzysta teatralny;
- Bernard Maseli (ur. 1965) - muzyk, kompozytor, pedagog;
- Erich Mende (1916 - 1998) - polityk liberalny w RFN;
- Gustav Meyer (1850 -1900) - filolog niemiecki, bałkanista;
- Hubertus Mynarek (ur. 1929) - filozof, teolog, religioznawca;
- Mirosław Sekuła - polityk, działacz samorządowy;
- Leszek Żuliński - poeta, krytyk literacki, publicysta;

- Gerhard Bartodziej - naukowiec, polityk mniejszości niemieckiej;
- Mieczysław Bieniek - generał Wojska Polskiego;
- Sportowcy: Euzebiusz Fert - (lata 1919 - 1992) lekkoatleta, maratończyk, mistrz Polski; Ronald Mehlich (ur. 1969) - płotkarz; Sławomir Szmal (ur. 1978) - sportowiec, piłkarz ręczny.

• **TRADYCJE, OBRZĘDY, ZWYCZAJE I LEGENDY**

Istotnym faktem wynikającym z położenia gminy Strzelce Opolskie jest fakt, że należy ona do gmin ze znacznym odsetkiem rodowitych Ślązaków. Poczucie narodowe Ślązaków jest ich osobistym wyborem. Część z nich utożsamia się z narodowością niemiecką, część z polską, jeszcze inni uznają istnienie odrębnej narodowości śląskiej. Wieloletnie sąsiedztwo różnych narodowości określa tolerancyjną mentalność tutejszego społeczeństwa, przy równoczesnym kultywowaniu odrębnych zwyczajów. Ponadto kultywowanie pamięci o dziedzictwie minionych wieków jest o tyle łatwiejsze, gdyż jest to własne dziedzictwo.

Charakterystyczna jest również religijność tutejszego społeczeństwa ujawniająca się w dbałości o wszelkie obiekty sakralne, również kapliczki przydrożne i krzyże, przy których odbywają się np. niektóre wiejskie nabożeństwa, opierają się lokalne wierzenia, które stanowią miejsca kultu. Ciekawy jest lokalny kult świętego Walentego w okolicy Grodziska, realizowany m.in. poprzez odpust św. Walentego, na który pielgrzymują mieszkańcy sąsiednich wsi. W dniu 14 lutego każdego roku uczestniczą w mszy i odpuszcie. Kult praktykowany od XVII w., ożywiony w XIX w., gdy w okolicznych wioskach zapanowała epidemia cholery. Do czasu zbudowania kościoła mieszkańcy modlili się przy kaplicy pw. św. Walentego, zlokalizowanej w miejscu ob. kościoła. Kolejnym zdarzeniem istotnym dla religijności regionu są pielgrzymki na Górę Św. Anny.

Z obrzędowością roku liturgicznego związane są kolejne tradycje kultywowane szczególnie przez mieszkańców wsi: obrzędy wielkanocne - kroszonki, lany poniedziałek, obrzędy wielkopostne - roznoszenie krzyżyków z poświeconych palm, kolędowanie, chodzenie z kołatkami czy bożonarodzeniowe - „dzieciątko” przynosi prezenty. Wyrosły z tradycji jest również sposób obchodzenia Bożego Ciała, organizowany jest „żniwniak” - uroczysta msza, modlitwy dziękczynne i korowód z koroną żniwną, potem zabawa. Korona żniwna przez kilka tygodni wyplatana jest wspólnie przez kobiety. Korony żniwne prezentowane są na dożynkach gminnych.

Inne zwyczaje: dożynki, wodzenie niedźwiedzia, gwiazdka noworoczna, topienie Marzanny. Oraz zwyczaje weselne: roznoszenie kołaczy weselnych (z makiem, serem, posypką i owocami), tradycja polterabendu panny młodej (tłuczenie szkła przed domem panny młodej w przeddzień wesela), pożegnanie pana młodego w jego domu, tzw. wywodziny (przybycie do domu narzeczonej, wypraszenie i wykupywanie panny młodej), błogosławieństwo rodziców, ślub w kościele, powitanie nowożeńców w domu weselnym, uczta, zabawa, oczepiny, poprawiny.

W kilku miejscowościach dodatkowo pielęgnowane są inne tradycje. W Dziewkowicach - Barbórka i Dzień św. Marcina; w Rozmierce - Barbórka, adwentowe spotkanie pokoleń, Babski

comber; w Brzezynie - wielkanocne krzyże z poświęconych gałązek. W wielu miejscowościach codziennym językiem jest gwara śląska, popularne są lokalne potrawy, jak np. polywka z maślunki, ślepy szaboł, rogaliki z kartofli (Rozmierka).

Wśród mieszkańców znane są legendy i przekazy. Dotyczą najczęściej legendarnej genezy ich miejscowości, zdarzeń z okresu wojny trzydziestoletniej czy wojen napoleońskich. Część legend dotyczy czasów przedchrześcijańskich. Np. legenda dotycząca źródła rożniątowskiego - uznawanego za święte źródło, a dębowy zwany był świętym gajem. Podobnie rzeka Rozmierz, której wody zwane „wodami głodowymi” uznawane są za miernik płodności gleby.

W wielu miejscowościach zachowały się zwyczajowe nazwy dotyczące części obszaru wsi, np. Bażancia Góra, Niwki, Babiowy, Las, Gruszki - w Brzezynie; Dołki, Bregle, Kozi Rynek, Ściegna, Witki - w Grodzisku; Rudzinki, Pioski, Pasternik, Szymońskie, Kozi rynek - w Rozmierce; Banatki Duże, Banatki Małe, Barwinek, Piec - Kadłubie.

W wielu miejscowościach mieszkańcy używają śląskiej gwary, pielęgnują śląskie potrawy, zaś Koła Mniejszości Niemieckiej znajdujące się w większości wsi gminy - kultywują narodowe tradycje związane z pieśnią i strojem ludowym. Ponadto każda z wsi organizuje cały szereg lokalnych wydarzeń mających na celu integrację społeczną: Dzień Dziecka, Dzień Seniora, Dzień Matki, zawody wędkarskie (Dziewkowice), festyny sportowe i inne.

Ciekawostką pejzażu kulturowego są „Serca” na polach - serca z krzyżami będące powstałe w wyniku symbolicznego zasiewu w kształcie serca (Jędrynie, Rozmierz). Zwyczaj przekazywany jest z pokolenia na pokolenie. Według tradycji chrześcijańskiej ma to chronić zbiory przed zniszczeniem oraz sprawić by były obfite.

O charakterze gminy decydują wsie. W ramach Programu Odnowy Wsi, w którego realizację wsie gminy Strzelce Opolskie włączają się od 2003 r., podjęto szereg działań mających na celu aktywizację lokalnych społeczności w procesie odnowy wsi i zmianę najbliższego otoczenia w kierunku estetycznym, przyjaznym do pracy i zamieszkania. Objęte programem wsie wyróżniają się ładem przestrzennym, estetyką i urodą wiejskich wnętrz i obejść oraz wysokim standardem przestrzeni publicznej. Na terenie gminy w programie uczestniczą wsie: Rozmierz (od 2003 r.), Kadłub (od 2003 r.), Osiek (od 2004 r.), Dziewkowice (od 2005 r.), Sucha (od 2007 r.), Grodzisko (od 2007 r.), Rozmierka (od 2011 r.), Błotnica Strzelecka (od 2011 r.), Warmątowice (od 2011 r.), Mokre Łany i Brzezina (od 2011 r.).

Działania w ramach programu prowadzą grupy odnowy wsi na czele z liderami, w trzech sołectwach powstały stowarzyszenia: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Kadłub, Stowarzyszenie Odnowy Wsi i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Rozmierz, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Grodzisko, które dzięki posiadanej osobowości prawnej dają możliwość aplikowania o środki unijne. Od 2006 r. w Gminie Strzelce Opolskie funkcjonuje konkurs grantowy „Kształtujemy naszą wieś”, dzięki któremu sołectwom udało się zrealizować wiele projektów. W większości wsi w dziele tym, prócz stowarzyszeń, biorą udział wszystkie lokalne organizacje: Rada Sołecka, Rada Parafialna, Koło

Gospodyń Wiejskich (Grodzisko, Osiek, Rozmierz), Koło Mniejszości Niemieckiej (Dziewkowice, Grodzisko, Kalinowice, Kadłub, Osiek, Rozmierz), Ochotnicza Staż Pożarna (Grodzisko, Kadłub, Osiek, Rozmierz, Sucha), Lokalny Klub Sportowy (Kadłub, Rozmierz) oraz Grupa Odnowy Wsi - we wsiach, w których się zorganizowała.

Gmina należy do Lokalnej Grupy Działania „Kraina św. Anny”, które jest stowarzyszeniem obejmującym swoim zasięgiem gminy Gogolin, Izbicko, Jemielnica, Krapkowice, Leśnica, Walce, Strzelce Opolskie, Tarnów Opolski, Ujazd, Zdieszowice. Powołano ją do życia w celu przystąpienia do opracowania i realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 oraz w latach 2014 - 2020, dostosowując się do nowych wymogów.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 6), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie Strzelce Opolskie. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje

w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 6. Analiza SWOT

<p style="text-align: center;">SILNE STRONY GMINY STRZELCE OPOLSKIE</p>	<p style="text-align: center;">SŁABE STRONY GMINY STRZELCE OPOLSKIE</p>
<ul style="list-style-type: none"> • położenie geograficzne - bliskość miasta Opola; • dogodne połączenie komunikacyjne - międzynarodowa trasa 94, droga krajowa 88; • lokalizacja blisko autostrady A4; • otwartość i przychylność władz samorządowych; • zachowane obiekty sakralne, zespoły pałacowo - dworskie - folwarczne z założeniami parkowymi, zabytki przemysłowe, budynki użyteczności publicznej; • licznie występujące zabytkowe krzyże i kapliczki; • zachowany w znacznym stopniu historyczny układ wsi oraz tradycyjny układ zagrody; • tradycyjna architektura wiejska z XIX i XX w.; • walory przyrodnicze gminy - rezerваты przyrody, parki zabytkowe, parki krajobrazowe, obszar NATURA 2000, pomniki przyrody i użytki ekologiczne; • oznakowane szlaki turystyczne, w tym piesze, trasy rowerowe, np. trasa turystyczna - Muzeum bez murów w Kadłubie; • zaktualizowana Gminna Ewidencja Zabytków; • akcentowanie rozwoju turystyki z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych gminy; • opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego oraz wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej; • prężnie działający Strzelecki Ośrodek Kultury oraz Kadłubska Izba Tradycji w Kadłubie, Regionalna Izba Tradycji w Rozmierzy; • gmina należy do Lokalnej Grupy Działania „Kraina św. Anny”; • przynależność do Stowarzyszenia „Odnowy wsi”. 	<ul style="list-style-type: none"> • brak popularyzacji wiedzy o wartości chronionych obiektów oraz idei ochrony zabytków; • niewystarczający stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych, w tym parków i cmentarzy, postępujący proces ich niszczenia; • niewystarczająca wizualizacja obszaru (brak tablic informacyjnych, miejsc historycznych); • samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych; • pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy; • brak zabezpieczeń antywłamaniowych i przeciwpożarowych w obiektach zabytkowych; • niewielka baza turystyczna i gastronomiczna; • stosunkowo niewielka dbałość o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • mieszana struktura własnościowa, utrudniająca porozumienie w sprawie remontów; • niedostateczna kondycja i sytuacja ekonomiczna gospodarstw rolnych, spadek dochodów ludności wiejskiej; • niewystarczające środki finansowe przeznaczane na dotacje na remonty i konserwacje zabytków; • brak muzeum miejskiego.

<p style="text-align: center;">SZANSE</p> <p style="text-align: center;">GMINY STRZELCE OPOLSKIE</p>	<p style="text-align: center;">ZAGROŻENIA</p> <p style="text-align: center;">GMINY STRZELCE OPOLSKIE</p>
<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie atrakcyjności wsi; • pojawienie się funduszy pomocowych wspomagających inwestycje gminne; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie; • podniesienie poziomu życia ludzi; • wykorzystanie walorów zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki; • wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako miejsca do życia i jako lokowanie kapitału; • rosnący popyt na usługi turystyczne w Polsce i na świecie; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby; • oznakowanie tras turystycznych pod kątem zabytków i atrakcji turystycznych; • poprawa dostępności do zabytków przez wprowadzanie nowoczesnych, bazujących na technologiach internetowych systemów informacji turystycznej; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wysoka atrakcyjność turystyczna regionu; • programy edukacyjne, promocyjne, restrukturyzacyjne, prewencyjne i modernizacyjne realizowane na terenie gminy przez powiat, organy administracji wojewódzkiej i państwowej; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym; • archeologiczne badania na terenach realizowanych lub przewidzianych do inwestycji; • wprowadzenie nowoczesnych metod badawczych; • opracowanie Gminnych programów rewitalizacji; • Dyrektywa INSPIRE. 	<ul style="list-style-type: none"> • brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków; • samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemysłowej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, agresywnych nośników reklamowych, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami; • niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska; • zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów; • jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: wyłącznie poprzez pryzmat ich gospodarczego wykorzystania lub przeciwnie - jedynie jako zasobu historycznego; • brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych; • brak środków finansowych na infrastrukturę; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • zerwanie ciągłości kulturowej - zmiana systemu wartości pomiędzy pokoleniami; • zagrożenia powodujące zmiany w układzie kompozycyjnym gminy; • zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego przez eksploatację surowców mineralnych oraz działalność rolniczą; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych.

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów, wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy, za pomocą analizy SWOT, zostały opracowane dwa priorytety, do których realizacji wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami (Tabela nr 7 i 8). Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), Burmistrz zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go Radzie Miejskiej. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji programu, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji ze zrealizowanych zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 7 i nr 8.

Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy.		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	Poprawa dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych poprzez udostępnienie obiektów dla zwiedzających w ścisłej współpracy z właścicielami obiektów.	Ilość osób zwiedzających
	Współpraca oraz wspieranie działań instytucji oraz organizacji turystycznych w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy, rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów oraz podjęcie działań w celu utworzenia muzeum miejskiego.	Ilość podjęcia wspólnych działań, inwestycji, ilość turystów odwiedzających poszczególne obiekty/ atrakcje

	Opracowanie zasad dotyczących umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych w obszarze starego miasta w Strzelcach Opolskich.	Ilość opracowanych zasad, dokumentów
	Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów.	Ilość postawionych znaków/tablic
	Montaż iluminacji świetlnych zabytkowych obiektów.	Ilość oświetlonych obiektów
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.	Promowanie istniejących wartości krajobrazowych gminy oraz atrakcyjnych przestrzeni widokowych, w tym ochrona historycznego tła krajobrazowego.	Ilość działań promujących
	W momencie przyjmowania nowych planów, strategii, zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami oraz systematyczne uzupełnianie MPZP o obiekty ostatnio wpisane do rejestru zabytków.	Ilość informacji umieszczonych w dokumentach na temat zabytków, ilość wprowadzonych zmian
	Wspieranie badań archeologicznych poprzez inwentaryzacje terenowe stanowisk archeologicznych w ramach AZP.	Ilość przeprowadzonych badań, ilość odnalezionych obiektów
Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków gminy Strzelce Opolskie.	Kontynuowanie działań związanych z aktualizacją i weryfikacją obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, poprzez okresowe przeglądy obiektów wpisanych do ewidencji.	Ilość przeprowadzonych aktualizacji gez, ilość obiektów wyłączonych z gez
	Systematyczne zbieranie informacji od właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków, dotyczących przeprowadzonych remontów.	Ilość zebranych informacji
	Coroczne rezerwowanie środków w budżecie gminnym przeznaczonych na dofinansowania prac konserwatorskich i remontów dla właścicieli zabytków.	Ilość środków przeznaczonych na dofinansowania
	Zwrócenie się do WKZ z prośbą o wykonanie kart ewidencyjnych (tzw. „kart białych”) zabytków należących do gminy.	Ilość opracowanych kart, ilość zaktualizowanych kart
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy: <ul style="list-style-type: none"> • wpisanych do rejestru zabytków: <ol style="list-style-type: none"> 1) Strzelce Opolski, ul. Piłsudskiego 26, willa -remont całego budynku (dach, pomieszczenia, termomodernizacja); 	Ilość przeprowadzonych prac remontowych, Konserwatorskich, ilość wydanych środków

	<p>2) Strzelce Opolskie, ul. M. Prawego 21, budynek szkoły - wykonanie termomodernizacji budynku, remont wszystkich instalacji, wykonanie zabezpieczeń przed upadkiem w klatkach schodowych;</p> <p>3) Strzelce Opolskie, ul. 1 - go Maja 26, budynek szkoły - wykonanie termomodernizacji, remont pokrycia dachu, remont wszystkich instalacji;</p> <p>4) Strzelce Opolskie, ul. Szkolna 3, budynek szkoły - remont całego budynku oraz instalacji;</p> <p>5) Dziewkowice, ul. Strzelecka 1, budynek w zespole szkoły - wymiana instalacji, uzupełnienie stolarki okiennej, remont pokrycia dachu, dostosowanie obiektu do przyszłej funkcji;</p> <p>6) Dziewkowice, ul. Strzelecka 3, szkoła - termomodernizacja budynku, remont pokrycia dachu, wymiana wszystkich instalacji;</p> <p>7) Szymiszów, ul. Wolności 1, szkoła - dokończenie remontu 2 - go piętra budynku, termomodernizacja budynku, remont więźby dachowej oraz pokrycia dachu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków: <ul style="list-style-type: none"> 1) Kadłub Piec, ul. Kolejowa 2 - wymiana dachu; 2) Strzelce Opolskie, ul. Dąbrowskiego 16 - wymiana dachu i remont elewacji; 3) Strzelce Opolskie, ul. Ks. Lange 1 - wymiana dachu; 4) Strzelce Opolskie, ul. Krakowska 4 - remont dachu i elewacji; 5) Strzelce opolskie, ul. Mickiewicza 13 - remont elewacji; 6) Strzelce Opolskie, ul. Powstańców Śląskich 20 - wymiana dachu i remont elewacji; 7) Strzelce Opolskie, ul. M. Prawego 52 - wymiana dachu; 8) Strzelce Opolskie, ul. Powstańców Śląskich 16 - remont elewacji; 9) Strzelce Opolskie, ul. W. Świerzego 52 - wymiana dachu; 10) Strzelce Opolskie, ul. Ujazdowska 18 - wymiana dachu; 11) Strzelce Opolskie, ul. Ujazdowska 4 - wymiana dachu; 12) Strzelce Opolskie, ul. Zamkowa 2 - remont dachu i elewacji. 	
	<p>Długofalowa rewaloryzacja zabytkowego układu urbanistycznego miasta Strzelec Opolskich, poprzez systematyczną renowację kamienic, utrzymanie budynku ratusza w dobrym stanie, prac przy odbudowie zamku.</p>	<p>Ilość zaplanowanych prac, ilość przeprowadzonych prac, ilość wydanych środków</p>

	Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków: stanowiących własność gminy, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów.	Ilość odbytych kontroli, ilość obiektów wymagających remonty/konserwacje, ilość wytypowanych obiektów do remontów/konserwacji
	Prowadzenie nadzoru konserwatorskiego nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę, a stanowiącymi zagrożenie dla zabytków archeologicznych.	Ilość przeprowadzonych nadzorów, ilość realizowanych prac ziemnych
	Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego, przy obiektach zabytkowych oraz ujętych w ewidencji gminnej (zwłaszcza jeśli chodzi o rozbudowy i przebudowy zmieniające bryłę budynków) we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość podjętych interwencji
	Rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji.	Ilość adaptacji obiektów, rodzaj działań związanych z rewaloryzacją
	Zapoznanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwościami korzystania z programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej. Dysponowanie aktualnymi informacjami o możliwościach starania się o środki pozabudżetowe na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych.	Ilość zainteresowanych dofinansowaniem, ilość spotkań z właścicielami obiektów zabytkowych, ilość przekazanych informacji dotyczących dotacji
	Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowej zieleni projektowanej oraz cmentarzach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac
	Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach zabytkowych niebędących własnością gminy.	Wartość dofinansowań
	Wspieranie działań związanych z zabezpieczeniem obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.).	Ilość działań, ilość obiektów, gdzie niezbędne jest zabezpieczenie, ilość wandalizmów

	Stały monitoring oraz aplikowanie o środki z programów wspierających rewitalizację obiektów zabytkowych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego.	Ilość pozyskanych środków
Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	Podnoszenie poziomu wyszkolenia pracowników Urzędu Miejskiego zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń.	Ilość przeprowadzonych szkoleń
	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.	Ilość chętnych osób do złożenia wniosków, ilość złożonych wniosków
	Współpraca z urzędem pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną.	Ilość przeprowadzonych prac porządkowych, ilość osób zatrudnionych
	Opracowywanie ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy przy bieżących pracach pielęgnacyjnych i porządkowych prowadzonych na terenie strefy ochrony zabytkowych układów zieleni.	Ilość sporządzonych ofert, ilość zatrudnionych osób, ilość przeprowadzonych prac

Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Strzelce Opolskie.		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Popularyzowanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy.	Elektroniczna publikacja wykazu Gminnej Ewidencji Zabytków na stronie internetowej gminy, w celu zwiększenia świadomości mieszkańców o zasobie dziedzictwa kulturowego gminy, jak również poinformowania właścicieli obiektów zabytkowych.	Ilość ogłoszonych informacji, ilość osób odwiedzających stronę internetową
	Stworzenie „vademecum” poświęconego zabytkom dla właścicieli obiektów zabytkowych dotyczącego prac i obowiązków.	Ilość wydanych vademecum, ilość osób zainteresowanych vademecum, ilość pobrań vademecum na stronie
	Wspieranie działań i ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze ochrony zabytków.	Ilość podjętych działań
	Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.	Ilość wydanych publikacji, ilość osób zainteresowanych publikacjami

	Prowadzenie działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: wystaw, konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki itp.	Ilość opracowanych konkursów, wystaw, ilość osób biorących udział
	Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.	Ilość zdarzeń, ilość ogłoszonych informacji, ilość osób zainteresowanych
	Promowanie imprez folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych obrzędów, jako produktów turystycznych stanowiących o tożsamości gminy.	Ilość odbytych imprez, ilość wypromowanych imprez, ilość osób uczestniczących
	Ustalenie z właścicielami wybranych obiektów zabytkowych, wpisanych do rejestru zabytków oraz Gminnej Ewidencji Zabytków, możliwości i zasady ich udostępniania dla celów publicznych, edukacyjnych.	Ilość osób zainteresowanych zwiedzaniem, ilość osób zwiedzających, ilość udostępnionych obiektów
	Podjęcie działań w kierunku utworzenia w lokalnej prasie rubryki dotyczącej zagadnień związanych z zabytkami (informacje o zamierzeniach i pracach konserwatorskich, ocena ich realizacji, wskazanie najkorzystniejszych realizacji, także realizacji niekorzystnych i samowoli budowlanych).	Ilość przedstawionych informacji, ilość wydanych artykułów
	Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo, poprzez prezentowanie przeprowadzonych konserwacji, remontów, rekonstrukcji itp.	Ilość przeprowadzonych prac, ilość działań związanych z promowaniem dobrych praktyk
	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie trasy turystycznej po kapliczkach/ figurach/ krzyżach znajdujących się na terenie gminy, w postaci mapy z rozmieszczeniem ww. obiektów. 	Ilość opracowanych tras, ilość zwiedzających
	Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	Ilość nowych szlaków, ilość osób odwiedzających szlaki

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
  - aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
  - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
  - wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- instrumenty finansowe:
  - finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
  - udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy zabytkach;
  - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje.
- instrumenty społeczne:
  - prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi oraz spółkami), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Strzelce Opolskie;
  - edukacja kulturowa.
- instrumenty koordynacji:
  - realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;
  - realizacja poprzez monitoring stanu środowiska kulturowego.
- instrumenty kontrolne:
  - aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
  - oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
  - analizy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego,
  - sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz aktualizacja programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów programu opieki nad zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

W związku z tym ważne jest propagowanie przez organ gminy informacji wśród właścicieli zabytków o różnych możliwościach dofinansowywania szeroko pojętych prac konserwatorskich prowadzonych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Na samym wstępie każdy właściciel czy posiadacz zabytku ubiegający się o pozyskanie środków na prace przy zabytkach powinien pamiętać o sformułowaniu rzeczywistych celów zamierzonych działań przy zabytku, aby wybrać odpowiedni program dofinansowania i przygotować prawidłowo wymagane dokumenty. Jednocześnie ubiegający się o dotacje beneficjent powinien pamiętać, że łączna wartość uzyskanych dotacji ze źródeł zewnętrznych nie może przekraczać 100% całkowitej wartości zadania. Dodatkowo powinien wiedzieć także, że środki z funduszy europejskich nie mogą być łączone ze środkami pochodzącymi z budżetu państwa i samorządów terytorialnych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

- Źródła krajowe:
  - dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
  - dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
  - dotacje wojewódzkie, powiatowe, gminne;
  - dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
  - Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
  - Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa;
  - Rządowy Program Ograniczania Przeszłości i Społecznych Zachowań program pn. „Razem bezpieczniej”;
  - programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
  - promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Źródła zagraniczne:
  - źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
  - źródła unijne z programów: Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020.

9.1. Dotacje

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015 poz. 1789).

Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;

- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

- **Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków**

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Zasady udzielania dotacji:

- dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50% nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100% wartości robót.

Środki Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - zasady udzielania dotacji określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wniosek należy złożyć do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone lub do 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Została ponadto opracowana Instrukcja w sprawie przyjmowania i rozpatrywania wniosków oraz udzielania i rozliczania dotacji celowej udzielanej przez OWKZ na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa opolskiego.

- **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Środki województwa opolskiego - samorząd Województwa Opolskiego udziela dotacji celowych na prace konserwatorskie i budowlane w drodze konkursu. Zasady i tryb udzielania dotacji określa uchwała nr XXXII/345/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 26 maja 2009 r. (zmieniona uchwałą nr XL/398/2009 z dnia 17 grudnia 2009 r.). Wniosek należy złożyć w terminie wyznaczonym przez Zarząd Województwa Opolskiego (I kwartał) w ramach corocznie ogłaszanego konkursu.

Środki powiatu strzeleckiego - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XLVI/400/10 Rady Powiatu Strzeleckiego z dnia 17 września 2010 r. Wniosek należy złożyć do dnia 30 czerwca (po tym terminie wnioski będą rozpatrywane w miarę posiadanych środków). Beneficjent może starać się o dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 1 roku poprzedzającego rok złożenia wniosku (ale tylko dla nie prowadzącego działalności finansowanej ze środków publicznych).

- **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2015 poz. 1515) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę gminy.

Środki gminy Strzelce Opolskie - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XIII/104/07 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 30 października 2007 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Z budżetu gminy Strzelce Opolskie udzielane są dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, jeżeli jest on w złym stanie technicznym oraz posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe dla gminy. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa jednorazowo uchwała budżetowa. Wnioski o dotacje na dany rok budżetowy składa się Burmistrzowi Strzelce Opolskich w terminie do 31 października roku poprzedzającego ten rok budżetowy.

- **Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny**

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacja mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczając obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

- **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

- **Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa**

Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa została powołana przez Sejm RP ustawą z 2 lipca 1947 r. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa jest jedynym w Polsce organem państwowym inicjującym i koordynującym działalność związaną z upamiętnianiem historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego w kraju i zagranicą, a także walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Polski. Do jej zadań należy między innymi:

- sprawowanie opieki nad miejscami walk i męczeństwa Polaków oraz upamiętnianie związanych z nimi faktów, wydarzeń i postaci;
- sprawowanie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi Polaków oraz cmentarzami wojennymi innych narodów na terenie Polski;
- inspirowanie oraz współdziałanie w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych, a także popularyzowanie miejsc, wydarzeń i postaci historycznych związanych z walkami i męczeństwem;
- ocena stanu, a także - w odniesieniu do zagranicy organizowanie i sprawowanie opieki nad miejscami i trwałymi obiektami polskiej pamięci narodowej, szczególnie nad cmentarzami i mogiłami wojennymi oraz cmentarzami ofiar systemów totalitarnych;
- sprawowanie funkcji opiniodawczej i opiekuńczej nad muzeami - miejscami pamięci, utworzonymi na terenach byłych niemieckich obozów koncentracyjnych i obozów zagłady.

Na stronie internetowej znajdują się wnioski między innymi na dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa na wykonanie prac remontowych na cmentarzach, kwaterach i mogiłach wojennych oraz wniosków o środki finansowe na wykonanie pomników, tablic pamiątkowych lub remonty już istniejących upamiętnień.

• **Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem Bezpieczniej”**

Rządowy Program Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań program pn. „Razem bezpiecznie” został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 18 listopada 2006 r. Program łączy działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jednym z podstawowych założeń programu jest przekonanie obywateli do nawiązania trwałego, stałego, naturalnego partnerstwa z Policją oraz innymi instytucjami ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Szereg przedsięwzięć realizowanych w ramach programu wpisuje się w zadania poszczególnych jednostek i może być realizowana w ramach bieżącej działalności.

Na podstawie aktualnej wiedzy o stanie i poczuciu bezpieczeństwa określono obszary działania programu i kierunki aktywności zaangażowanych podmiotów:

- bezpieczeństwo w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania,
- przemoc w rodzinie,
- bezpieczeństwo w szkole,
- bezpieczeństwo w środkach komunikacji publicznej,
- bezpieczeństwo w ruchu drogowym,
- bezpieczeństwo w działalności gospodarczej,
- ochrona dziedzictwa narodowego.

W ramach obszaru Ochrona dziedzictwa narodowego określono następujący problem: systematyczne niszczenie dziedzictwa narodowego w całym kraju, zwłaszcza drewnianych zabytkowych kościołów, skutkujące utratą dóbr (kradzież, zniszczenie, zaginięcie, nielegalny wywóz, pożary), dla którego wyznaczono następujące zadania:

- podejmowanie międzyinstytucjonalnych skoordynowanych inicjatyw w celu ochrony zabytków, między innymi wspólne inspekcje i kontrole obiektów ze zgromadzonymi dobrami kultury, prowadzone przez przedstawicieli Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków, Policji i Państwowej Straży Pożarnej;
- upowszechnianie nowoczesnych technicznych środków zabezpieczeń (wraz z monitoringiem) zarówno na wypadek klęsk żywiołowych, jak i przestępczej działalności człowieka, np. kradzieży, dewastacji;
- kontynuowanie systemowej rejestracji zbiorów, wraz z dokumentacją fotograficzną i opisową, z uwzględnieniem znakowania obiektów ruchomych;
- przeprowadzanie szkoleń, wydawanie publikacji, współpraca z wyspecjalizowanymi strukturami resortu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, stowarzyszeniami, towarzystwami itd.;
- poprawa wymiany informacji o skradzionych i poszukiwanych zabytkach, w oparciu o przepis art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- stworzenie centralnego systemu informacji o wydanych pozwoleniach na wywóz zabytków za granicę;
- podjęcie działań nad stworzeniem w strukturach organów ścigania specjalistycznej komórki do zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

- **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2015**

Miejsca Pamięci Narodowej - to nowy priorytet w ramach Programów ogłoszonych przez Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzatę Omilanowską. Jego celem jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Nabór wniosków trwał do 30 listopada 2014 r., z wyjątkiem priorytetu Ochrona zabytków, gdzie termin minął 31 października 2014 r. Dokumenty należy składać poprzez portal systemu EBOI.

Programy na 2015 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- ochrona zabytków,
- wspieranie działań muzealnych,
- kultura ludowa i tradycyjna,
- ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- ochrona zabytków archeologicznych,
- ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego,
- miejsca Pamięci Narodowej.

- **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

- **Program wieloletni KULTURA +**

Realizowany w latach 2011 - 2015. Jego celem jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko - miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej i digitalizację zasobów muzeów, bibliotek i archiwów.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

- **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020**

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;

- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

- **Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.**

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji, co pozwoli na wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego. Zadaniem ustawy jest stworzenie skutecznych narzędzi, które pozwolą na sprawniejsze wyprowadzanie zdegradowanych obszarów ze stanu kryzysowego. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

- **Kreatywna Europa**

Kreatywna Europa to program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program jest realizowany w latach 2014 - 2020 i zawiera trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiły się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

- **Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020**

Kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego jest celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli jej państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibą w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

- **Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020**

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., a 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E-Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych.

Podstawowym warunkiem wsparcia będzie wpisywanie się projektów w zakres priorytetu inwestycyjnego 2c. Tworzone usługi i treści będą musiały zatem przyczyniać się do wzmocnienia zastosowań TIK dla e-administracji (np. poprzez udostępnienie ponadstandardowego, rozszerzonego interfejsu zintegrowanego korzystania z usług publicznych lub udostępnienie przetworzonych informacji polityczno - administracyjnych), e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury lub e-zdrowia. Ponowne wykorzystanie ISP w formie e-usług tworzonych przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, przyczyni się do realizacji celów edukacyjnych i zawodowych obywateli, jak również umożliwi łatwiejsze włączenie dorobku kulturowego i naukowego do usług i produktów cyfrowych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back - office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

W ramach celu szczegółowego będą finansowane projekty usprawniające podaż informacji sektora publicznego (ISP) poprzez między innymi digitalizację ISP, w szczególności zasobów kultury i nauki. Wsparcie będzie kierowane na kilka obszarów, w tym zasoby kultury: kontynuacja projektów digitalizacyjnych zgodnie z zaleceniami dokumentów unijnych wskazujących priorytetowe znaczenie m.in. digitalizacji dóbr kultury dla realizacji celów EAC38. Branża kulturalna i kreatywna została uznana za jedną z najszybciej rozwijających się w ostatnich latach.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

- **Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)**

Jest to kolejny program finansowy, dotowany przez Unię Europejską, w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), z którego możliwe było i będzie finansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020. W jego projekcie zapisano między innymi, że w jego ramach przewidziane jest działanie 7.8. „Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich”, a w nim poddziałanie 7.8.2.1. „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”. W ramach tego poddziałania mogą być wspierane następujące typy operacji:

- odnawianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego;
- zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Koszty kwalifikowalne obejmują:

- koszty zakupu, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- koszty prac konserwatorskich lub restauratorskich;
- koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

- **Działania LEADER**

Dodatkowo w środkach UE kierowanych do Polski przez EFRROW dofinansowania na inicjatywy związane z ochroną dziedzictwa i podtrzymaniem tradycji kulturowych można szukać w ramach działania 7.15 LEADER (PROW), definiowanego jako podejście oddolne, mające na celu rozwój lokalny kierowany przez lokalną społeczność. LEADER może być realizowany na obszarach wiejskich, przez które rozumieć należy tereny całego kraju, z wyłączeniem obszaru miast o liczbie mieszkańców większej niż 20 000. Dla danego obszaru na terenach wiejskich, zamieszkanego przez minimum 30 000 lub maksimum 150 000 mieszkańców, powstać powinna tzw. Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) zawierająca wszelkie aspekty charakterystyczne dla danego terenu i zamieszkującej go ludności, które mogą przyczynić się do rozwoju gospodarczego, turystycznego, społecznego i kulturowego tego obszaru. LSR będzie realizowana na obszarze obejmującym przynajmniej dwie gminy, których tereny stanowią (bądź zawierają) obszary wiejskie, dla których utworzona zostanie tzw. Lokalna Grupa Działania (LGD). Podejście LEADER wskazuje konieczność osiągnięcia przez Lokalną Grupę.

Działania określonych celów szczegółowych, do których należą między innymi:

- wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem świadczenia usług rolniczych;
- rozwój produktów lokalnych;
- zachowanie dziedzictwa lokalnego;
- rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

Operacje realizowane w ramach LSR powinny jednak wskazywać na wykorzystanie lokalnych zasobów, takich jak: surowce naturalne, miejscową infrastrukturę, lokalizację (położenia geograficzne), dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe, potencjał mieszkańców itp.

• **Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020 (RPO WO 2014 - 2020)**

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020 opracowany został w grudniu 2014 r. Jest to program operacyjny finansowany zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji programu jest obszar województwa.

Zakres RPOWŚ 2014 - 2020 jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe, określone dla regionu w głównych dokumentach strategicznych i uwzględnia te obszary interwencji, których realizacja przyniesie największe efekty. W programie znalazło się 11 osi priorytetowych, w tym Oś priorytetowa V. Dziedzictwo naturalne i kulturowe, w ramach której wyznaczono cel tematyczny oraz priorytety inwestycyjne realizowane w ramach osi priorytetowej:

Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

Priorytet inwestycyjny 6a. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6b. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6c. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet inwestycyjny 6d. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.

Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja środków unijnych na oś priorytetową V. planowane wsparcie z Unii Europejskiej ma wynieść 75 700 000,00 euro.

Teren płd. części województwa opolskiego jest obszarem o cennych przyrodniczo i kulturowo zasobach, gdzie obok Parku Krajobrazowego Gór Opawskich, rezerwatów przyrody i parków miejskich funkcjonują liczne obiekty historyczne, dziedzictwa kulturowego jak i obszary zdegradowane - przewidziane do rewitalizacji i aktywizacji tereny z potencjałem przyrodniczym, turystycznym, o bogatej historii archeologicznej. Wielokulturowość regionu sprzyjała powstaniu niepowtarzalnego zbioru cennych obiektów dziedzictwa kulturowego. Różnorodność narodowościowa wymieniana jest jako jeden z największych atutów województwa opolskiego i stanowi o jego bogactwie kulturowym. Na liście krajowego rejestru zabytków wg danych z 2011 r. figurowało 2,8 tys. najcenniejszych nieruchomości zabytków z terenu województwa opolskiego. Za wizytówkę regionu uważa się kompleksy architektury sakralnej i świeckiej, zespoły zamkowe i pałacowo - parkowe oraz drewniane kościoły włączone w szlak architektury drewnianej Polski Południowej będący częścią europejskiego szlaku.

• **Strategia działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 roku**

Strategia wyznacza kierunki, zakres, formy, a także skalę działalności Funduszu służącej finansowemu wspieraniu przedsięwzięć na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej w województwie opolskim. Fundusz stanowi ponadto istotne źródło dofinansowywania projektów środowiskowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).

W zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody - priorytety wskazują kierunek „nowego podejścia” do ochrony przyrody, uwzględniające europejskie wymogi, w tym m.in. wdrażanie systemu Natura 2000, optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniające spójność ekologiczną województwa i ochronę bioróżnorodności. Zgodnie z obowiązującym Programem ochrony środowiska Województwa Opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do roku 2019 priorytetowo traktowane będą w szczególności:

- wdrażanie systemu NATURA 2000;
- optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniająca spójność ekologiczną województwa oraz ochronę różnorodności biologicznej, w tym pobudzenie aktywności samorządów;
- polepszenie wdrażania programu rolno - środowiskowego;
- wprowadzanie zielonej infrastruktury do planowania przestrzennego;
- odbudowa zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych.

• **Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020**

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary na które zostaną

przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

10. Realizacja i finansowanie przez gminę Strzelce Opolskie zadań z zakresu ochrony zabytków

Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Strzelce Opolskie;
- kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy.

Gmina Strzelce Opolskie jest właścicielem (posiada tytuł prawny) lub współwłaścicielem 108 obiektów zabytkowych, z czego 9 obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz 99 obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków. Szczegółowy wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 9). Gmina jako właściciel tych obiektów jest ustawowo zobligowana do opieki nad tymi obiektami: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina Strzelce Opolskie powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcał do dłuższych pobyków.

Tabela nr 9. Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, których gmina Strzelce Opolskie jest właścicielem

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR
1	Strzelce Opolskie	kapliczka	T. Kościuszki	
2	Strzelce Opolskie	dom	T. Kościuszki	2
3	Strzelce Opolskie	krzyż	Kozielska	
4	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	15
5	Strzelce Opolskie	dom	Kozielska	15a
6	Strzelce Opolskie	pomnik żołnierzy ofiar wojen światowych	Kozielska	18
7	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-gospodarczy	Kozielska	25
8	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	3
9	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	4
10	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	5
11	Strzelce Opolskie	budynek administracyjno-biurowy	Krakowska	16

12	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	24
13	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	27
14	Strzelce Opolskie	bar, restauracja	Krakowska	29
15	Strzelce Opolskie	kamienica, obecnie budynek administracyjno-usługowy	Krakowska	30
16	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	39
17	Strzelce Opolskie	kamienica	Ks. Lange	1
18	Strzelce Opolskie	pomnik krzyża	1 Maja	
19	Strzelce Opolskie	szkoła	1 Maja	26
20	Strzelce Opolskie	cmentarz ewangelicki	M. Prawego	
21	Strzelce Opolskie	kamienica	M. Prawego	13
22	Strzelce Opolskie	szkoła	M. Prawego	21
23	Strzelce Opolskie	zespół zabudowań młyna	M. Prawego	24
24	Strzelce Opolskie	bramy ze stróżówką do zespołu dawnych zakładów wapienniczych	J. Matejki	13
25	Strzelce Opolskie	zespół dawnych zakładów wapienniczych	J. Matejki	13
26	Strzelce Opolskie	dom	J. Matejki	27
27	Strzelce Opolskie	dom	A. Mickiewicza	3
28	Strzelce Opolskie	dom	A. Mickiewicza	11
29	Strzelce Opolskie	dom	A. Mickiewicza	13
30	Strzelce Opolskie	dom w zespole młyna	A. Mickiewicza	17
31	Strzelce Opolskie	młyn	A. Mickiewicza	19
32	Strzelce Opolskie	budynek	A. Mickiewicza	21
33	Strzelce Opolskie	park w zespole zamkowym	park miejski	
34	Strzelce Opolskie	budynek produkcyjny	Plac M. Kopernika	1
35	Strzelce Opolskie	pomnik Myśliwca	Plac Myśliwca	
36	Strzelce Opolskie	ratusz	Plac Myśliwca	1
37	Strzelce Opolskie	bank	Plac S. Żeromskiego	10
38	Strzelce Opolskie	kamienica	Powstańców Śląskich	2
39	Strzelce Opolskie	kamienica	Powstańców Śląskich	4
40	Strzelce Opolskie	dom	Powstańców Śląskich	16
41	Strzelce Opolskie	kamienica	Powstańców Śląskich	20
42	Strzelce Opolskie	dom	Powstańców Śląskich	24
43	Strzelce Opolskie	dom	B. Prusa	7, 7a
44	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	15
45	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	17
46	Strzelce Opolskie	kamienica	Rynek	24
47	Strzelce Opolskie	trafostacja	Strzelców Bytomskich	
48	Strzelce Opolskie	dawna szkoła	W. Świerzego	42

49	Strzelce Opolskie	dom	W. Świerzego	50
50	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	4
51	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	8
52	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-usługowy	Ujazdowska	18
53	Strzelce Opolskie	obora w zespole folwarcznym	Ujazdowska	39
54	Strzelce Opolskie	bank	Zamkowa	1
55	Strzelce Opolskie	pozostałości muru obronnego	Zamkowa, Opolska, Parafialna	
56	Strzelce Opolskie	brama do zespołu zamkowego	Zamkowa	
57	Strzelce Opolskie	oficyna w zespole zamkowym	Zamkowa	2
58	Strzelce Opolskie	oficyna w zespole zamkowym	Zamkowa	4
59	Strzelce Opolskie	dom	Żwirki i Wigury	5
60	Błotnica Strzelecka	pałac	Dworcowa	7
61	Błotnica Strzelecka	park krajobrazowy w zespole pałacowo-folwarcznym	Dworcowa	7
62	Błotnica Strzelecka	ogrodzenie	Dworcowa	7, 9
63	Błotnica Strzelecka	budynek w zespole szkoły	Toszecka	19
64	Dziewkowice	kapliczka	Korfantego	2
65	Dziewkowice	pomnik krzyża	Józefa Lompy	
66	Dziewkowice	budynek w zespole szkoły	Strzelecka	1
67	Dziewkowice	szkoła	Strzelecka	3
68	Dziewkowice	dom w zespole szkoły	Strzelecka	5
69	Grodzisko	szkoła	Główna	35
70	Grodzisko	pomnik krzyża	Główna	
71	Grodzisko	pomnik krzyża	Główna	
72	Grodzisko	kapliczka słupowa i pomnik krzyża	Wolności	
73	Jędrynie	kapliczka	Polna/Dębowa	
74	Kadłub	pomnik krzyża	Dworcowa	51
75	Kadłub	dawna szkoła	Kolejowa	2
76	Kalinowice	dwa czworaki w zespole folwarcznym	Przeskok	1 i 2
77	Kalinowice	aleja lipowa	Wiejska	
78	Kalinów	kapliczka słupowa	Gogolińska	
79	Kalinów	kapliczka słupowa	Gogolińska	
80	Ligota Dolna	hala warsztatu lotniczego przy dawnym zespole folwarcznym	Wiejska	20
81	Ligota Dolna	kapliczka	Wiejska	
82	Niwki	dom	Strzelecka	4
83	Osiek	pomnik krzyża	Strzelecka	

84	Płużnica Wielka	pomnik krzyża	przy drodze w kierunku Strzelec Opolskich	
85	Płużnica Wielka	pomnik krzyża	Strzelecka	4
86	Płużnica Wielka	dom	Strzelecka	6
87	Płużnica Wielka	pomnik krzyża	Strzelecka	
88	Rozmierka	kapliczka słupowa w zespole dworsko- folwarcznym	Strzelecka	51
89	Rozmierka	pomnik krzyża	Strzelecka	
90	Rozmierka	szkoła	Szkolna	3
91	Rozmierz	kapliczka	Jemielnicka	
92	Rozmierz	pomnik krzyża	Powstańców Śląskich	
93	Rożniątów	pomnik krzyża	Gogolińska	
94	Rożniątów	dom	Szymiszowska	8
95	Rożniątów	szkoła	Wolności	28
96	Rożniątów	pomnik krzyża	Wolności	
97	Sucha	kapliczka	przy drodze między Suchą a Rozmierzą	
98	Sucha	pomnik krzyża	przy drodze do Suchodańca	
99	Sucha	kapliczka	Kościelna	
100	Sucha	kapliczka słupowa	Kościelna	
101	Sucha	pomnik krzyża	Powstańców Śląskich	
102	Szczepanek	szkoła	Strzelecka	99
103	Szymiszów	pomnik krzyża	Wolności	
104	Szymiszów	pomnik krzyża	Wolności	
105	Szymiszów	szkoła	Wolności	1
106	Szymiszów	poczta	Wolności	27
107	Warmątowice	szkoła	Centawska	2
108	Warmątowice	pomnik krzyża	Centawska	

* Obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków.

Rada Miejska, zgodnie ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), posiada prawo przyznawania dotacji celowych z własnych środków na prace przy zabytkach znajdujących się na terenie gminy Strzelce Opolskie. Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa uchwała nr XIII/104/07 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 30 października 2007 r.

W ostatnich czterech latach gmina wydała na dotacje dla obiektów zabytkowych niebędących jej własnością - 220 000,00 zł na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 poz. 1515). Szczegółowy wykaz przekazanych dotacji przedstawiony został Tabeli nr 10.

Tabela nr 10. Wykaz wydatków przy zabytkach niebędących własnością gminy w okresie 2011 - 2015

LP.	ADRES, RODZAJ OBIEKTU	RODZAJ WYKONANYCH PRAC	PONIESIONE WYDATKI
1	Kadłub, Rzymskokatolicka Parafia pw. Chrystusa Króla	2011 r. Prace konserwatorskie i restauratorskie prospektu organowego w kościele.	25 000,00 zł
2		2012 r. Wykonanie prac przy 14 malowidłach ściennych (Stacjach Drogi Krzyżowej) oraz malowidła ściennego Św. Cecylii	20 000,00 zł
3	Sucha, Rzymskokatolicka Parafia pw. Św. Bartłomieja	2011 r. Wykonanie modernizacji wewnętrznej instalacji elektrycznej w kościele parafialnym.	25 000,00 zł
4		2013 r. Wykonanie prac związanych z wymianą pokrycia dachowego kościoła	20 000,00 zł
5	Grodzisko, Rzymskokatolicka Parafia pw. Św. Katarzyny	2013 r. Wykonanie malowania dachu krytego blachą oraz na odnowienie elewacji kościoła.	20 000,00 zł
6	Strzelce Opolskie, Rzymskokatolicka Parafia pw. Św. Wawrzyńca	2012 r., Remont organów.	20 000,00 zł
7		2013 r. Remont organów.	20 000,00 zł
8		2014 r. Termomodernizacja kościoła parafialnego	30 000,00 zł
9		2015 r. Ciąg dalszy termomodernizacji kościoła parafialnego oraz wymiana okien.	40 000,00 zł
			220 000,00 zł

Gmina wydała 201 644,37 zł na prace remontowe/konserwatorskie stanowiące własność gminy, co zostało przedstawione w Tabeli nr 11.

Tabela nr 11. Wykaz wydatków przy zabytkach będących własnością gminy w okresie 2011 - 2015

LP.	ADRES, RODZAJ OBIEKTU	RODZAJ WYKONANYCH PRAC	PONIESIONE WYDATKI
1	Dziewkowice, ul. Strzelecka 1, budynek w zespole szkoły	Remont dachu	6 854,11 zł
2	Dziewkowice, ul. Strzelecka 3, szkoła	Prace remontowo - konserwacyjne wewnątrz budynku	62 090,76 zł
3	Rozmierka, ul. Szkolna 3, szkoła	Prace remontowo - konserwacyjne wewnątrz budynku	50 802,15 zł
4	Strzelce Opolskie, ul. Piłsudskiego 26, willa - budynek nieużytkowany	Remont części elewacji oraz remont wewnątrz budynku	9 085,36 zł
5	Strzelce Opolskie, ul. M. Prawego 21, szkoła	Wymiana drzwi wewnętrznych, remont części gzymsu i obróbek blacharskich, naprawa więźby dachowej	60 489,99 zł
6	Strzelce Opolskie, ul. 1 - go Maja 26, szkoła	Remont części instalacji wod. - kan. i c.o., remont instalacji elektrycznej	12 072,00 zł
7	Szymiszów, ul. Wolności 1, szkoła	Prace remontowo - konserwacyjne wewnątrz budynku	250,00 zł
			201 644,37 zł

Dodatkowo gmina korzystała z różnego rodzaju dofinansowań, np. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007 - 2013, z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wykaz otrzymanych dofinansowań prezentuje Tabela nr 12.

Tabela nr 12. Wykaz dofinansowań na zabytki w okresie 2012 - 2015

LP.	ADRES, RODZAJ OBIEKTU	RODZAJ WYKONANYCH PRAC	PONIESIONE WYDATKI
1	Strzelce Opolskie, ul. Zamkowa 4, oficyna w zespole zamkowym, ob. Regionalny Inkubator Przedsiębiorczości	2014 r. Utworzenie Regionalnego Inkubatora Przedsiębiorczości w Strzelcach Opolskich - etap I. Budynek uległ rozbudowie i przebudowie. Projekt obejmował także zagospodarowanie terenu - parkingi, chodniki, ciągi pieszo jezdne i zieleń na terenie objętym ochroną konserwatorską typu A, odrestaurowane zostały także zabytkowe mury.	1 949 750,43 zł w tym dofinansowanie 1 612 797,29 zł
2	Strzelce Opolskie, Plac Myśliwca 1,	2012 r. Remont pld. - wsch. elewacji ratusza.	580 000,00 zł
3	ratusz	2013 - 2014 r. Remont pfn. - wsch. elewacji ratusza.	410 000,00 zł

4		2014 r. Wykonanie klimatyzacji prawa strona Ratusza I i II piętro, wykonanie systemu wykrywania i sygnalizacji p. poż., wykonanie oświetlenia ewakuacyjnego, system oddymiania.	347 434,00 zł
5	Strzelce Opolskie, Mały i Duży Park	2012 r. Rewitalizacja zabytkowego parku miejskiego etap III, budowa alejki parkowej - obejście dołem górki „Kaśki” - na terenie Dużego Parku, odmulenie rowu A - 3 od ogrodzenia do alejki przy ul. Opolskiej w Małym parku - odwodnienie dzielnicy Suche Łany.	176 145,82 zł w tym dofinansowanie 94 874,06 zł
6		2013 r. Rewitalizacja zabytkowego parku miejskiego etap III, prace modernizacyjne na małym stawie związane z realizacją inwestycji na dużym stawie, wykonanie niwelacji terenu poprzez częściowe nadsypanie wzgórza na polanie „Kaśka” dla celów widokowych w Dużym Parku.	516 553,44 zł w tym dofinansowanie 404 463,09 zł
7	Strzelce Opolskie, ul. Opolska 46	2014 r. Przebudowa, rozbudowa i zmiana sposobu użytkowania obiektu „Dawnych łazienek” w celu „Utworzenia Regionalnego Inkubatora Przedsiębiorczości w Strzelcach Opolskich - etap II”.	2 875 200,00 zł w tym dofinansowanie 2 444 000,00 zł

Gmina planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków również w latach obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami. Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2016 - 2019 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac).

Możliwe jest wsparcie finansowe przez gminę danego zabytku będącego w Gminnej Ewidencji Zabytków w połączeniu z Gminnym programem opieki nad zabytkami oraz zapisami w budżecie gminy. W przypadku spełnienia tych kryteriów istnieją podstawy formalne do dofinansowania prac przy takim zabytku z budżetu gminy. Pomimo braku sformułowania w ustawie o ochronie zabytków możliwości dofinansowania zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków to biorąc pod uwagę wpisane do Gminnego programu opieki nad zabytkami doprowadzanie do poprawy stanu zabytków, dopuszczalne jest także ich dofinansowanie.

Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy Strzelce Opolskie.

Zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r.- Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
16. Materiały udostępnione przez Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich;
17. Materiały konserwatorskie udostępnione w siedzibie WKZ o. Opole;
18. Studium urbanistyczne Strzelec Opolskich. Praca zbiorowa. MSP, PKZ, Wrocław, 1956. K. Rainczak: Studium historyczno - architektoniczne zamku w Strzelcach Opolskich. Msp. PKZ Wrocław, 1963;
19. Morawiec R., Strzelce Opolskie – dawniej i dziś, Opole 2011;
20. http://jaktrafic.org/download/opracowanie_drewkosc_opole.pdf;
21. http://www.sztetl.org.pl/pl/article/strzelce-opolskie/11,synagogi-domy-modlitwy-i_inne/39,synagoga-w-strzelcach-opolskich-plac-zeromskiego-5a-/;
22. www.niezwyklapolska.pl;
23. www.opolskie.pl/serwis/;
24. <http://opolskie.fotopolska.eu/352,powiat.html>;
25. <http://www.polskaniezwykla.pl/>;
26. <http://historian.blog.pl/id,333891394,title,Strzeleckie-wiezienia-cz1-Zaklad-Karny-nr-1,index.html?smoybbtticaid=615aae>;
27. <http://www.mapofpoland.pl/Strzelce-Opolskie,zdjecie,851,Budynek-poczty.html>;
28. <http://www.mapofpoland.pl/Strzelce-Opolskie,zdjecie,36403,Centrum-BROWAR.html>;
29. Kucharz A., Więzienia w Strzelcach Opolskich [w:] Kalendarz Strzelecki 2001, Strzelce Op. 2001;
30. <http://www.sw.gov.pl>;
31. www.powiatstrzelecki.pl/172/strona-glowna.html;
32. www.strzelceopolskie.pl/serwis/;
33. www.dziedzictwosiopolskiej.pl;

34. www.parafia-strzelce.pl;
35. www.inkubator.strzelceopolskie.pl;
36. www.nid.pl;
37. www.nimoz.pl;
38. www.stat.gov.pl/gus;
39. www.isap.sejm.gov.pl;
40. www.wikipedia.pl.

12. Spis tabel, rysunków i zdjęć

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Strzelce Opolskie;
2. Tabela nr 2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w gminie Strzelce Opolskie;
3. Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Strzelce Opolskie;
4. Tabela nr 4. Obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków w gminie Strzelce Opolskie;
5. Tabela nr 5. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Strzelce Opolskie;
6. Tabela nr 6. Analiza SWOT;
7. Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I;
8. Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II;
9. Tabela nr 9. Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, których gmina Strzelce Opolskie jest właścicielem;
10. Tabela nr 10. Wykaz wydatków przy zabytkach niebędących własnością gminy w okresie 2011 - 2015;
11. Tabela nr 11. Wykaz wydatków przy zabytkach będących własnością gminy w okresie 2011 - 2015;
12. Tabela nr 12. Wykaz dofinansowań na zabytki w okresie 2012 - 2015;
13. Rysunek nr 1. Struktura GEZ;
14. Zdjęcie nr 1. Widok z lotu ptaka układu urbanistycznego miasta Strzelce Opolskie;
15. Zdjęcie nr 2, 3. Zespół zabudowy dawnego zamku wraz z parkiem krajobrazowym, ob. Parkiem Miejskim, Strzelce Opolskie;
16. Zdjęcie nr 4. Pałac w zespole zabudowy pałacowo - folwarcznej z parkiem krajobrazowym w Błotnicy Strzeleckiej;
17. Zdjęcie nr 5. Pałac w zespole zabudowy pałacowo-folwarcznej z parkiem krajobrazowym w Szymiszowie;
18. Zdjęcie nr 6. Dwór w zespole zabudowy dworsko - folwarcznej z parkiem w Płużnicy Wielkiej;
19. Zdjęcie nr 7. Dwór w zespole zabudowy dworsko - folwarcznej w Rozmierce;
20. Zdjęcie nr 8. Dwór w zespole zabudowy dworsko - folwarcznej w Kadłubie, ul. Wodna 11;
21. Zdjęcie nr 9. Kościół parafialny pw. Św. Stanisława i Nawiedzenia NMP w Płużnicy Wielkiej;
22. Zdjęcie nr 10. Kościół filialny pw. Narodzenia NMP w Kalinowie;
23. Zdjęcie nr 11. Kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza w Szymiszowie;
24. Zdjęcie nr 12. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Rozmierzy;
25. Zdjęcie nr 13. Kościół cmentarny pw. św. Barbary w Strzelcach Opolskich;

26. Zdjęcie nr 14. Kościół filialny pw. Nawiedzenia NMP w Szczepanku;
27. Zdjęcie nr 15, 16. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich;
28. Zdjęcie nr 17. Kościół filialny pw. św. Bartłomieja w Suchej;
29. Zdjęcie nr 18. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Grodzisku;
30. Zdjęcie nr 19. Kościół pw. Bożego Ciała w Strzelcach Opolskich;
31. Zdjęcie nr 20. Kościół pw. Chrystusa Króla w Kadłubie;
32. Zdjęcie nr 21. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rozmierce;
33. Zdjęcie nr 22, 23. Synagoga w Strzelcach Opolskich, Plac Żeromskiego 5a;
34. Zdjęcie nr 24, 25. Zespół zabudowy więziennej przy ul. Karola Miarki w Strzelcach Opolskich;
35. Zdjęcie nr 26. Zakład karny nr 2 ul. Świerczewskiego 3 w Strzelcach Opolskich;
36. Zdjęcie nr 27. Ratusz miejski w Strzelcach Opolskich;
37. Zdjęcie nr 28. Budynek poczty, ul. Marka Prawego w Strzelcach Opolskich;
38. Zdjęcie nr 29. Szpital powiatowy, im. Prałata J. Głowatzkiego w Strzelcach Opolskich;
39. Zdjęcie nr 30, 31. Mury obronne w Strzelcach Opolskich;
40. Zdjęcie nr 32, 33. Płd. - wsch. strona Rynku, między ul. Krakowską i WP; Płd. część Rynku, między ulicami Zamkową i WP;
41. Zdjęcie nr 34. Kamienica, ul. Parafialna 2 w Strzelcach Opolskich;
42. Zdjęcie nr 35. Willa, ul. Zamkowa 4 w Strzelcach Opolskich;
43. Zdjęcie nr 36, 37. Domy, ul. Matejki 12 i 14 w Strzelcach Opolskich;
44. Zdjęcie nr 38. Browar w Strzelcach Opolskich;
45. Zdjęcie nr 39. Budynek biurowy rzeźni;
46. Zdjęcie nr 40. Wieża ciśnień w Strzelcach Opolskich.